

جمهوری اسلامی ایران
وزارت فرهنگ و آموزش عالی

نگرشی در وضعیت اطلاع رسانی ایران و چند کشور دیگر

بخش دوم

بررسی نظامهای اطلاع رسانی

کشورهای انگلستان ، بلژیک ، ژاپن ، شوروی ، فرانسه ، لهستان و هند

مرکز اسناد و مدارك علمی

تهران - خرداد ۱۳۶۱

نشریه شماره ۲۵۹

تیراژ: ۳۰۰

از انتشارات مرکز اسناد و مدارك علمی

تهران: خیابان انقلاب، چهارراه فلسطین، شماره ۱۱۸۸

سندوق پستی ۱۳۸۷ - ۵۱

شماره برگه مرکز خدمات کتابداری ۹۷۵ - ۶۰ م

فهرست مندرجات

صفحه	
۱	مقدمه
	قسمت اول :
۳	نظام اطلاعات علمی و فنی در انگلستان
۳	تاریخچه
۹	ساخت نظام
۱۴	خدمات و وظایف
۱۷	برنامه ها
۱۸	آموزش کارکنان
۱۹	خود کار کردن خدمات اطلاعاتی
۲۶	منابع مورد استفاده
۲۹	نظام اطلاع رسانی علوم و فنون در بلژیک
۲۹	مقدمه
۳۰	تاریخچه
۳۲	هدف
۳۲	سیاست گزاری و ساخت سازمانی
۳۵	خدمات و وظایف

۴۲	ماشینی کردن
۴۳	همکاریهای فوق ملی و بین المللی
۴۴	جامعه استفاده کننده
۴۵	آموزش
۴۶	مسائل و نتایج
۴۹	فهرست منابع و مآخذ
۵۰	نظام اطلاع رسانی علوم و فنون در ژاپن
۵۰	تاریخچه
۵۱	ساخت نظام
۵۴	سیاست گزاری (تعیین اولویتهای اطلاعاتی)
۵۵	وظایف
۵۵	خدمات
۵۸	همکاریهای بین المللی
۶۰	توسعه و بهبود سیستم های داخل کشور
۶۱	آموزش کارکنان
۶۲	گروههای استفاده کننده
۶۲	نیاز استفاده کنندگان

۶۳	بررسی اجمالی از وضع فعلی اطلاع رسانی در ژاپن (نتیجه گیری)
۶۵	فهرست منابع و مآخذ
۶۷	نظام اطلاعات علمی و فنی در شوروی
۶۷	تاریخچه
۶۸	اهداف
۶۹	تعیین اولویتهای اطلاعاتی
۷۰	ساخت نظام
۷۵	وظایف و خدمات
۷۹	گروههای استفاده کننده اطلاعات
۸۱	برنامه های جاری و آینده
۸۱	۱- آموزش
۸۴	۲- خود کار کردن شیوه های اطلاعاتی
۸۵	۳- همکاریهای بین المللی
۸۷	۴- توسعه و بهبود نظام
۸۹	ختم سخن
۹۰	فهرست منابع
۹۱	نظام اطلاع رسانی علوم و فنون در فرانسه
۹۱	مقدمه

۹۲	تاریخچه و هدف
۹۷	سیاست‌گذاری
۹۸	ساخت نظام
۱۰۲	وظایف و خدمات
۱۰۵	آموزش
۱۰۵	ماشینی‌کردن
۱۰۶	روابط ملی و بین‌المللی
۱۰۷	جامعه‌استفاده‌کننده
۱۰۸	نیروی انسانی
۱۱۰	نتایج و پیشنهادها
۱۱۱	منابع مراجعه
۱۱۴	نظام اطلاعات علمی و فنی در جمهوری لهستان
۱۱۴	تاریخچه
۱۱۵	هدف
۱۱۶	ساخت نظام اطلاعاتی
۱۱۸	وظایف
۱۲۱	خدمات
۱۲۲	خودکار کردن خدمات اطلاعاتی

۱۲۳	همکاریهای بین المللی
۱۲۵	گروههای استفاده کننده
۱۲۷	توسعه و بهبود برنامه ها
۱۲۸	آموزش کارکنان
۱۲۹	بررسی کل
۱۳۰	کتابنامه
۱۳۱	نظام اطلاعات علمی و فنی در هند
۱۳۱	تاریخچه ایجاد شبکه اطلاعات علمی و فنی هند
۱۳۲	اهداف اساسی نظام
۱۳۳	سیاست گزاری (تعیین اولویتهای اطلاعاتی)
۱۴۰	شکل و ساخت نظام
۱۴۶	وظایف و خدمات
۱۵۰	گروههای استفاده کننده اطلاعات
۱۵۰	برنامه های اطلاعاتی حال و آینده
۱۵۲	۱- آموزش کارکنان در رشته فنون و خدمات اطلاعاتی
۱۵۳	۲- خود کار کردن شیوه های خدمات اطلاعاتی
۱۵۴	۳- همکاریهای بین المللی
۱۵۵	۴- توسعه و بهبود نظام در سطح کشور

قسمت دوم: بررسی تطبیقی نظامهای اطلاع رسانی (کشورهای انگلستان،

۱۵۸ بلژیک، ژاپن، شوروی، فرانسه، لهستان، هند)

"بسمه تعالی"

مقدمه

مجموعه حاضر، دومین بخش از سلسله گزارشهای طرح "نگرشی در وضعیت اطلاع رسانی ایران و چند کشور دیگر" می باشد. در این مجموعه نظام ملی اطلاعات علمی و فنی تعدادی از کشورهای جهان مورد بررسی قرار گرفته است. هدف از این بررسی فراهم آوردن امکان آشنائی با نظام ملی اطلاع رسانی سایر کشورها و استفاده از تجارب آنان برای برنامه ریزی نظام اطلاع رسانی ایران و انتخاب خط مشی ها و روشهایی است که برای ساخت و استقرار این نظام در کشور مناسب و قابل توصیه می باشند. از آنجائیکه بررسی نظام ملی اطلاع رسانی کلیه کشورهای جهان در محدوده این طرح میسر نبود، کشورهای با رعایت نکات زیر به عنوان نمونه انتخاب گردیده اند.

۱- تعدادی از کشورهایی که دارای خدمات کتابخانه ای و اطلاع رسانی

بسیار پیشرفته هستند.

۲- تعدادی از کشورهایی که میزان پیشرفت خدمات کتابخانه ای و اطلاع

رسانی آنها با توسعه اقتصادی و اجتماعی آنها برابری نمی کند.

با توجه به گزارش که مرکز سیاست علمی وزارت فرهنگ و آموزش عالی درباره نظام

تحقیقاتی چند کشور جهان تهیه نموده است و سازگاری کشورهای مورد نظر در این

بررسی با ضوابط فوق، ابتدا سعی گردید که نظام اطلاعات علمی و فنی همان کشورها

مورد مطالعه قرار گیرد، تا ضمن مقایسه کلی نظامهای اطلاع رسانی، امکان آگاهی بیشتر از ارتباط میان ساخت و ویژگیهای نظام تحقیقاتی و نظام اطلاع رسانی هر یک از این کشورها نیز فراهم آید. لیکن با تمام تلاشی که برای این منظور بعمل آمد بعلت عدم دسترسی به منابع مورد نیاز درباره برخی از این کشورها مطالعه فوق بصورت کامل تحقق نیافت و در اسامی و تعداد آنها تخییلاتی صورت گرفت.

کشورهائی که نظام اطلاعات علمی و فنی آنها در این گزارش مورد بررسی قرار گرفته است عبارتند از: انگلستان، بلژیک، ژاپن، شوروی، فرانسه، لهستان و هند. مجموعه ارائه شده شامل دو قسمت می باشد:

الف - گزارشهای مربوط به نظام ملی اطلاعات علمی و فنی کشورهای فوق الذکر که در هر مورد کوشش گردیده است که حتی الامکان تاریخچه، هدف از تشکیل، نحوه سیاست گذاری اطلاعاتی، ساخت سازمانی، گروههای استفاده کننده و برنامه های جاری و آینده آن نظام بررسی گردد.

ب - بررسی تطبیقی نظامهای اطلاعات علمی و فنی کشورهای مذکور به نحوی که جنبه های مهم و اساسی این نظامها با یکدیگر مقایسه گردد و برای این منظور از جد اول نیز استفاده شده است.

امید است که تهیه این مجموعه گامی موثر در نیل به اهداف مورد نظر باشد.

مرکز اسناد و مدارك علمی

نظام اطلاعات علمی و فنی

در انگلستان

تاریخچه

اولین کتابخانه بریتانیا به نام "کتابخانه بودلین"^۱ در حدود قرن سیزدهم در دانشگاه آکسفورد و اولین کتابخانه عمومی کشور در سال ۱۸۴۷ گشایش یافت. از آن پس بتدریج در سراسر بریتانیا کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی گوناگون از قبیل کتابخانه های عمومی، کتابخانه های تخصصی و مراکز اطلاعاتی، مراکز اطلاعاتی - تخصصی و مراکز داده ها و خدمات تخصصی تشکیل گردید.

در آغاز کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی بدون توجه به برنامه ریزی ملی تأسیس شدند و بطور مستقل و مجزا از هم فعالیت داشتند و فقط در مواقع لزوم با یکدیگر همکاری می کردند. تا اینکه در سال ۱۹۶۹، طبق گزارش کمیته کتابخانه های ملی^۲، لزوم هم آهنگی همکاریهای کتابخانه ها و خدمات اطلاعاتی تأکید گردید.

تا سال ۱۹۷۳ هیچ دپارتمان دولتی مسئولیت مرکزی شبکه اطلاعات و کتابخانه ها را به عهده نداشت و فقط دپارتمان آموزش و علوم مسئول کتابخانه های

1- Bodleian Library

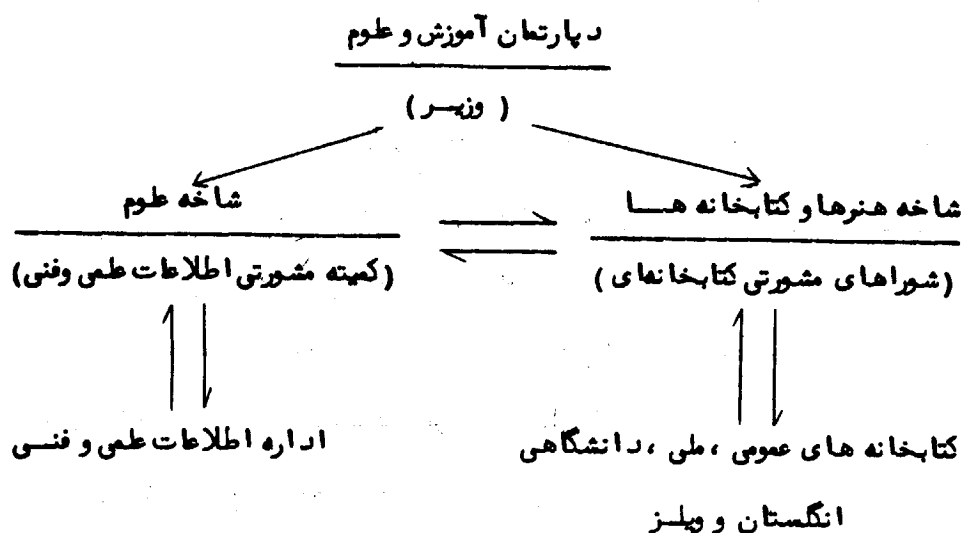
2- National Libraries Committee

عمومی انگلستان بود و وزیر آموزش و علوم از نظریات شوراهای مشورتی کتابخانه‌های^۱ در تصمیم‌گیری‌ها استفاده می‌کرد. بعدها این دپارتمان مسئولیت‌های مشخصی هم در مورد کتابخانه‌های واحدهای آموزشی مثل دانشگاه‌ها، پلی‌تکنیک‌ها، کالج‌ها و مدارس بعیده گرفت. بطوریکه امور مربوط به کتابخانه‌های ملی، عمومی و دانشگاهی انگلستان و ویلز در شاخه هنرها و کتابخانه‌های این دپارتمان متمرکز گردید و در شاخه علوم آن، اداره اطلاعات علمی و فنی^۲ بوجود آمد که مسئول توسعه امور مربوط به دسترسی اطلاعات در زمینه علوم طبیعی، اجتماعی و تکنولوژی وابسته به آنها گردید. وظایف اصلی اداره اطلاعات علمی و فنی، پیشبرد تحقیقات و توسعه روشها و نظام‌های جدید و بهبود و اصلاح خدمات اطلاعاتی موجود از طریق آموزش و تربیت متخصصان علمی برای انجام فعالیت‌های اطلاعاتی و مساعدت در هماهنگی فعالیت‌های اطلاعاتی سازمانهای دولتی، خصوصی، ملی و بین‌المللی بوده است.

یکی از سازمانهایی که بر کار اداره اطلاعات علمی و فنی و نحوه همکاریهای آن با سایر دپارتمانهای دولتی و سازمانهای مستقل نظارت می‌کرد، کمیته مشورتی اطلاعات علمی و فنی^۳ شاخه علوم بود. که اکنون با نام انجمن کتابخانه‌های تخصصی

- 1- Library Advisory Councils.
- 2- Office for Scientific and Technical Information (O.S.T.I.).
- 3- The Advisory Committee for Scientific and Technical Information.

و دفاتر اطلاعاتی (ازلیب)^۱ فعالیت می کند . اعضای این کمیته در جلسات مشورتی و تصمیم گیری وزیر آموزش و علوم در زمینه اطلاعات علمی و فنی مشارکت داشتند .

از بخشهای دیگری که در سازماندهی خدمات اطلاعات علمی و فنی فعالیت های مستمر و مؤثری داشته است، دپارتمان صنعت و تجارت^۲ می باشد . این دپارتمان که بیشتر در زمینه مشارکت دولت در تحقیقات صنعتی فعالیت دارد ، دارای شبکه اطلاعاتی مرکب از ۷۶ مرکز رابط صنعتی^۳ می باشد که کارخانه ها را به استفاده بیشتر از اطلاعات علمی و فنی تشویق می نماید . ضمناً این دپارتمان

- 1- The Association of Special Libraries and Information Bureaux (Aslib).
- 2- Department of Trade and Industry.
- 3- Industrial Liaison Centres

مسئولیت تأمین بودجه انجمن های همکاری تحقیقات صنعتی را که دارای کتابخانه ها و خدمات اطلاعاتی پیشرفته ای هستند به عهده دارد . انجمن های همکاری تحقیقات صنعتی و مراکز رابط صنعتی مسئول ارائه خدمات اطلاعاتی به کارخانه های کوچک و بزرگ می باشند .

از سایر دپارتمانهای دولتی که منابع اطلاعاتی مهمی دارند و کنترل کتابخانه ها و خدمات اطلاعاتی خود را برعهده دارند می توان وزارت کشاورزی ، شیلات و مواد خوراکی^۱ و دپارتمان محیط زیست^۲ را نام برد .

سیاست اطلاعاتی نامتمرکز و فعالیت اطلاعاتی شدید و انحصاری در بخش خصوصی و اقتصادی بودن سیاست متمرکز دپارتمان آموزش و علوم را برآن داشت تا در سال ۱۹۶۹ کمیته کتابخانه های ملی را مأمور بررسی و چاره جویی این امر مهم نماید . از گزارش این کمیته پیشنهاداتی استخراج گردید که منجر به تصویب تشکیل کتابخانه بریتانیا گردید .^۳

1- Ministry of Agriculture, Fisheries and Food.

2- Department of Environment.

3- British Library.

۴- برای توضیح بیشتر در مورد تاریخچه کتابخانه بریتانیا رجوع شود به :

شیفته سلطانی " کتابخانه بریتانیا " نامه انجمن کتابداران . شماره اول ، دوره

هفتم ، بهار ۱۳۵۳ . ص ۳۸ - ۷۴

کتابخانه بریتانیا سازمان واحدی است که بوسیله دولت مرکزی و از طریق دپارتمان آموزش و علوم بوجود آمده و به منزله کتابخانه ملی عمل می کند . این کتابخانه جزء عناصر زیربنائی و تقویت کننده سایر کتابخانه ها و مراکز اطلاعاتی است و در واقع نقش رهبری آنها را به عهده دارد .

طبق گزارش سال ۱۹۷۳ یونسکو پس از تشکیل هیئت امنای کتابخانه

بریتانیا^۱ این کتابخانه با ۵ بخش زیر کار خود را آغاز کرد :

— کتابخانه موزه بریتانیا^۲

— کتابخانه ملی مرجع در زمینه علوم و اختراعات^۳

— کتابخانه ملی امانی در زمینه علوم و فنون^۴

— کتابخانه ملی مرکزی^۵

— کتابشناسی ملی بریتانیا^۶

1- British Library Board.

2- British Museum Library.

3- National Reference Library of Science & Invention.

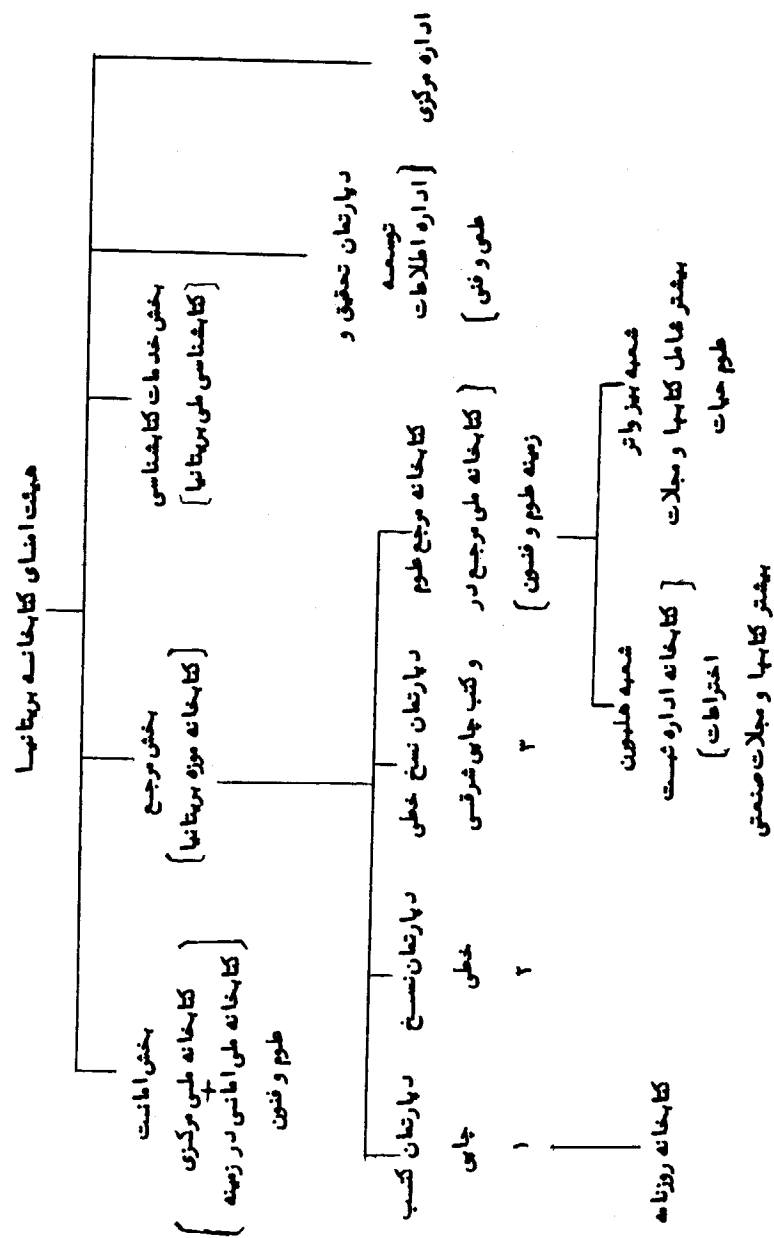
4- National Lending Library for Science & Technology.

5- National Central Library.

6- British National Bibliography.

۷- اداره اطلاعات علمی و فنی در سال ۱۹۷۴ به کتابخانه بریتانیا وابسته شد .

نمودار سازمانی کتابخانه بریتانیا

توضیح: عنوان های داخل پرانتز عنوان های فعلی هستند. سه دپارتمان ۳، ۲، ۱ که در بخش مرجع قرار دارند در ساختار مسوده

هستند ولی جزو موزه بریتانیا بحساب نمی آیند.

همانطور که از نمودار سازمانی کتابخانه بریتانیا مشهود است بعدها هر قسمت در جهت گسترش و توسعه اهداف و وظایف خود تغییراتی پیدا کرد: از ادغام کتابخانه ملی مرکزی و کتابخانه ملی امانی در زمینه علوم و فنون بخش امانت بوجود آمد، کتابخانه موزه بریتانیا به بخش مرجع تبدیل شد، بخش خدمات کتابشناسی بر مبنای کتابشناسی ملی بریتانیا تشکیل گردید و بالاخره دپارتمان تحقیق و توسعه^۱ بر اساس اداره اطلاعات علمی و فنی بنا شد.

از سال ۱۹۷۴ دولت بریتانیا کوششهای خود را به تمرکز فعالیت های اطلاعاتی معطوف کرد و تأسیس کتابخانه بریتانیا در واقع اولین گام در نیل به این هدف بود.

ساخت نظام

نظام اطلاعاتی بریتانیا نامتمرکز است. خدمات مهم اطلاعاتی بیشتر در بخش خصوصی و در خارج از بخش دولتی انجام می پذیرد. تعداد مراکز کومانتاسیون محدود بوده و بیشتر کتابخانه های تخصصی عهده دار انجام وظایف اینگونه مراکز نیز می باشند.

مراکز کومانتاسیون موجود عمدتاً^۲ در زمینه های علوم طبیعی، تکنولوژی، کشاورزی، بهداشت عمومی و پزشکی، علوم اجتماعی و آموزش و پرورش فعالیت می کنند.

1- Research and Development Department.

در راهنمایی که توسط انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی (ازلیب)¹ تهیه شده است، نام متجاوز از ۵۰۰۰ مرکز اطلاعات تخصصی آورده شده است که شامل کتابخانه های دانشگاهی، عمومی، ملی و تعداد زیادی کتابخانه های تخصصی می باشد. این مراکز که بیشتر وابسته به سازمانهای دولتی یا مؤسسات تحقیقاتی نظیر آزمایشگاهها، جوامع تحقیقاتی، جوامع توسعه و تجارت، اطاق های بازرگانی، شرکت های عمومی و صنایع ملی شده هستند، اطلاعات جامعی را در زمینه های مختلف گردآوری کرده و با استفاده از روشهای خاص برای بازپایی و انتشار آماده می سازند و بدین ترتیب این مراکز در زمینه کار خود به منزله يك مرکز د کومانتاسیون عمل می کنند. به این گروه از مراکز پایستی کتابخانه ها، مراکز اطلاعاتی تخصصی، انجمن های آموزشی و مراکز اطلاعاتی موجود در صنایع خصوصی و تجارتی را نیز اضافه کرد. وظیفه تمام این مراکز در درجه اول خدمت به سازمان مادر است ولی معمولاً "خدمات وسیعتری را بر مبنای همکاریهای متقابل و بنا به صلاح دید فراهم می آورند."

اداره اطلاعات علمی و فنی مسئول تأمین بودجه انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی (ازلیب) است و این انجمن به منزله مرکز اصلی د کومانتاسیون در زمینه علوم اطلاعاتی و د کومانتاسیون در بریتانیا فعالیت دارد. هدف آن مطالعه و بررسی درباره تأثیر کتابخانه های تخصصی و خدمات اطلاعاتی بر پیشرفت و توسعه امور تحقیقاتی، مشاوره ای، آموزشی، خدمات —

1- Aslib Directory.

اطلاعاتی، انتشارات و غیره است. ازلیب تقریبا^۱ ۲۵۰۰ عضو (۶۰۰ عضو در خارج از بریتانیا) دارد و عضو ملی بریتانیا در فدراسیون جهانی دکوماناسیون (اف.آی.دی) می باشد.

در گزارش کتابخانه بریتانیا که در سال ۱۹۷۷ در مورد نظام های ملی اطلاعات (ناتیس)^۲ تهیه شده، کتابخانه به عنوان عامل زیربنای ملی توجیه شده است. در این گزارش مشخص شده است که در حدود دو سوم منابع کتابخانه های بریتانیا زیر نظر دپارتمان آموزش و علوم قرار دارد و فقط کتابخانه های بخش های دولتی کتابخانه های تخصصی وابسته به آژانس های دولتی، صنایع ملی شده و خدمات بهداشتی ملی، کتابخانه ملی اسکاتلند و ویلز از این قانون مستثنی هستند. بنابراین دپارتمان آموزش و علوم تنها سازمانی است که می تواند مسئول برنامه ریزی برای تمام امور زیربنایی توسعه باشد ولی هیچ اقدامی در جهت هماهنگی ارگان ها در سطح ملی انجام نداده است. نیل به این هدف نیازمند قانون گذاری است تا ارگان ها بتوانند به دپارتمان آموزش و علوم در سطح ملی کمک و مساعدت نمایند. به منظور راهنمایی و کمک به فعالیت این ارگانها در جهت توسعه برنامه ریزی بهتر زیربنای منطق ترمی توان آنها را به گروه بزرگ تقسیم کرد: آنها را که در مقابل دولت مستقیما^۳ مسئول هستند، آژانس های دولتی، انجمن های حرفه ای، گروهی که نماینده انواع کتابخانه ها هستند و کتابخانه های

1- International Federation for Documentation (F.I.D.).

2- National Information System (NATIS).

تخصصی .

از گروه اول کمیته ملی بریتانیا برای یونیسیست و ناتیس است که به منزله کانون مرکزی برای برنامه های یونسکو به حساب می آید و دیگری کمیته هماهنگی بین دپارتمانی در زمینه اطلاعات علمی و فنی^۱ که به منظور تصمیم گیری و هماهنگی سیاست دولت در زمینه اطلاعات علمی و فنی بوجود آمده است و در سطح بین المللی هم فعالیت دارد . ارگان های مشورتی دیگر این گروه کمیته کتابداران دپارتمانی (دولتی)^۲ است که بوسیله دپارتمان آموزش و علوم بوجود آمده است .

گروه دوم ، سازمان های دولتی شامل : کتابخانه بریتانیا ، کمیته کمک های دانشگاهی^۳ و موسسه استاندارد بریتانیا^۴ است که موسسه اخیرالذکر در ارتباط با کتابخانه بریتانیا به انتشار و تجدید نظر استاندارد های زمینه کتابداری و دکومانتاسیون می پردازد .

گروه سوم ، انجمن های حرفه ای هستند که مهمترین آنها انجمن کتابداری (بریتانیا) است که وظیفه آن پیشرفت و بهبود کار کتابخانه هاست و تأثیر این

-
- 1- Inter-Departmental Co-ordinating Committee for Scientific and Technical Information (ICCSTI).
 - 2- Committee of (Government) Departmental Librarians.
 - 3- University Grants Committee (UGC).
 - 4- British Standards Institution.
 - 5- Library Association (L.A.).

ارگان در سیاست‌گذاری ملی و قانون‌گذاری برای کتابخانه‌ها بتدریج مشهود تر می‌گردد. انجمن کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی وظیفه‌ای مشابه با انجمن کتابداری (بریتانیا) دارد و در همکاری و مشاوره برای برنامه‌ریزی و اصلاح خدمات کتابخانه‌ها و اطلاع‌رسانی نقش مهمی ایفا می‌کند به علاوه نماینده کتابخانه‌های صنعتی و تجارتي در بخش خصوصی است.

کنفرانس دائمی کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی (اسکونول)^۱ و شورای کتابداران پلی تکنیک (کوپول)^۲ دو مثال قابل ذکر از گروه‌هایی است که نشان‌دهنده انواع کتابخانه‌ها هستند.

"اسکونول" در سال ۱۹۵۰ برای رسیدگی به درخواستهای کتابخانه‌های ملی و دانشگاهی تأسیس شده است ولی مورد توجه انجمن کتابداران بریتانیا نیست. "کوپول" ارگان قابل مقایسه با "اسکونول" است اما جدیدالتأسیس است و فاقد دبیرخانه و منابع است ولی گروه‌هایی که در انجمن کتابداری (بریتانیا) و انجمن کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی هستند در آن شرکت دارند. مانند گروه کتابخانه‌های عمومی مربوط به انجمن کتابداری، انجمن کتابخانه مدارس، کمیته همکاری کتابخانه انجمن مدرسان دانشگاهی و غیره.

1- The Standing Conference of National and University Libraries (SCONUL).

2- The Council of Polytechnic Librarians (COPOL).

بالاخره ارگان‌های زیادی وجود دارند که در سطح ملی عمل می‌کنند و لیبی بدلیل اینکه موضوع خاصی مورد توجه آنهاست درهم ادغام شده‌اند به عنوان مثال موضوع موسیقی که شاخه بریتانیائی انجمن بین‌المللی کتابداران موسیقی^۱ نمایندگی آنست و یا موضوع حقوق که انجمن کتابداران حقوق بریتانیائی و ایرلندی^۲ نمایندگی آن محسوب می‌شود.

خدمات و وظایف

خدمات اطلاعاتی در بریتانیا غیرمتمرکز است و بدلیل وجود بخش خصوصی بسیار فعال، خدمات اطلاعاتی با ارزشی در خارج از تشکیلات دولتی انجام می‌گیرد هرچند که این خدمات ناقص هستند ولی در صورت همکاری با کشورهای انگلیسی‌زبان نظیر آمریکا می‌تواند توسعه پیدا کرده و کامل شود.

یکی از سازمانهای مهمی که خدمات اطلاعاتی با ارزشی در سطح وسیعی ارائه می‌دهد کتابخانه بریتانیا است از اهم خدمات و انتشارات این کتابخانه می‌توان موارد زیر را ذکر کرد:

— تهیه و انتشار فهرستگان نویسندگان ملی^۳ (مربوط به قبل از ۱۸۰۱).

— انتشار کتابشناسی ملی بریتانیا^۴ (که به اختصار شامل آمار و مشخصات آثار

- 1- International Association of Music Librarians.
- 2- British and Irish Association of Law Librarians.
- 3- National Authors Union Catalogue.
- 4- British National Bibliography.

در دست انتشار می شود) .

— انتشار راهنمای گزارش ها ، ترجمه ها و پایان نامه ها توسط قسمت
امانت کتابخانه بریتانیا^۱ .

— اجرای پروژه مشترک چکیده نویسی در زمینه کتابداری و علم اطلاع رسانی
با همکاری انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی و انجمن—
کتابداری که منجر به انتشار چکیده نامه کتابداری و علم اطلاع رسانی
شده است . . ه درصد چکیده های این نشریه بوسیله انجمن کتابخانه ها^۲
تخصصی و دفاتر اطلاعاتی تهیه می شود ولی انتشار آن به عهده انجمن—
کتابداری است .

— خدمات آگاهی رسانی مستمر^۳ : عنوان ها و گزارش های جدیدی که در
زمینه کتابداری و علم اطلاع رسانی است همراهه در^۴ شرح مذاکرات
انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی^۳ فهرست می شود .

— ترجمه مقالات و گزارشها از زبان های دیگر به زبان انگلیسی که توسط
عدهای از کتابخانه های بزرگ بریتانیا ، که مهمترین آنها بخش امانت
کتابخانه بریتانیا^۴ و انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی

- 1- B11 Announcement Bulletin: A Guide to British Reports,
Translations and Theses.
- 2- Current awareness services.
- 3- Aslib Proceedings.
- 4- British Library Lending Division.

است، انجام می شود .

همچنین کتابخانه بریتانیا به عنوان کانون بریتانیائی توسعه طرح طبقه بندی دیوئی با انجمن کتابداری همکاری می کند و درون داد^۱ مربوط به آثار بریتانیائی را برای تجدید چاپ قواعد فهرست نمایی آنکو-آمریکن تهیه می کند .

خدمات مراکز دکومنتاسیون :

انواع خدمات مراکز دکومنتاسیون به این شرح است : خدمات مرجع، مبادله مدارك در سطح ملی و بین المللی ، تهیه فهرست نام مترجمان و ترجمه ها ، تهیه نشریات اطلاعاتی ، خدمات تکثیر ، گردآوری استانداردها و پروانه های ثبت اختراع.^۲

خدمات کتابخانه ها :

این خدمات بدین قرار است : گردآوری و آماده سازی مدارك و مواد ، خدمات مرجع، مبادله مدارك ، خدمات ترجمه ، تهیه نشریات اطلاعاتی ، خدمات تکثیر^۳ ، گردآوری مجموعه استانداردها و پروانه های ثبت اختراعات .

1- In put

2- Patents

۳- بیشتر کتابخانه ها خدمات تکثیر را با توجه به مقررات خاص کتابخانه ها درباره حق مؤلف ۱۹۵۷ / Copyright (Libraries) Regulation / و قانون حق مؤلف ۱۹۵۹ (Copyright Act) انجام می دهند و مرکز تکثیر ملی (National Reprographic Centre) که در هت فیلد ، هرت فورد - شایر قرار دارد (مرکز اصلی تحقیق و مطالعه درباره تکنیک های تکثیر می باشد .

لازم به توضیح است که گردآوری مجموعه اصلی مشخصات اختراعات ثبت شده خارجی و بریتانیا همراه با خدمات اطلاعاتی مربوط توسط کتابخانه مرجع علوم (کتابخانه بریتانیا) انجام می شود . ولی عده ای از کتابخانه های مرجع عمومی در شهرهای بزرگ نیز مجموعه باارزشی از پروانه اختراعات ثبت شده در اختیار دارند . از مطالب فوق می توان اینطور نتیجه گرفت : خدماتی که در مراکز دکومانتاسیون انجام می گیرد در کتابخانه نیز تکرار می شود و این بدان دلیل است که هنوز بین وظایف و خدمات کتابخانه ها و مراکز دکومانتاسیون حد و مرزی تعیین نشده است . بین کتابخانه ها همکاری وجود دارد و طرحهای همکاری بدین قرار است :

امانت بین کتابخانه ها ، تهیه فتوکپی ، همکاری در خرید منابع ، انجام طرحهای تحقیقاتی ، مبادله انتشارات ، مبادله اطلاعات ، مشاوره ، ترجمه ، فهرست نویسی ، چکیده نویسی و غیره .

برنامه ها

کتابخانه بریتانیا برای انجام پروژه های تحقیق و توسعه و امور زیربنایی ، بودجه خاصی در نظر گرفته است که بعنوان نمونه صرف کارهای زیر شده است :

سرمایه گذاری برای برنامه های آزمایشی خود کار کردن خدمات اطلاعاتی در میدلند¹ ، اسکاتلند و جنوب غربی انگلستان ، ایجاد مرکز مطالعه و بررسی استفاده -

1- Midland.

کنندگان^۱ در دانشگاه شفیلد^۲ و مرکز تحقیقاتی ارتباطات اولیه^۳ در دانشگاه لیستر^۴ حمایت از مطالعه عملی و سیستم همزمان با همکاری بخش امنی کتابخانه بریتانیا به منظور انتخاب روش بهتر برای حمل مواد در امانت بین کتابخانه ها توسط اداره پست، اجرای پروژه هایی در زمینه نحوه مدیریت در کتابخانه های مختلف، حمایت از خدمات اطلاعاتی تجربی چند رشته ای^۵ به منظور یافتن مشکلات تکنیکی، اقتصادی و عملی، مطالعه در روش توسعه فهرست نویسی ملی و خدمات اطلاعاتی از مواد سمعی و بصری.

با تأسیس هیئت امنای کتابخانه بریتانیا امکانات محدودی از نظر مالی بوجود آمد تا در اختیار مؤسسات یا افرادی که مایل به انجام طرحهایی در زمینه کتابداری و اطلاع رسانی در بریتانیا هستند قرار گیرد.

آموزش کارکنان

۷۶ مؤسسه برای آموزش دکومانتاسیون و کتابداری در بریتانیا وجود دارد^۶ که از این تعداد ۱۶ مدرسه کتابداری و اطلاع رسانی تمام وقت می باشد که به

1- User Studies Centre
 2- Sheffield
 3- Primary Communications Research Centre
 4- Leicester
 5- Multidisciplinary

۶- فهرست کامل نام و مشخصات مدارس کتابداری و دوره های آموزشی در زمینه دکومانتاسیون در سال ۱۹۷۲ توسط یونسکو منتشر شده است (منبع شماره ۶ فهرست منابع مورد استفاده گزارش حاضر)

دانشگاهها، پلی تکنیک ها یا کالج ها وابسته هستند. برنامه های آموزشی متفاوت است و شامل برنامه های درسی تدوین شده توسط انجمن کتابداران برای آموزش حرفه ای و فوق لیسانس و برنامه هایی در سطوح مختلف دانشگاهی است. تعدادی از این مدارس نیز به فعالیتهای تحقیقاتی اشتغال دارند.

علاوه بر این، انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی و بعضی از مدارس کتابداری دوره های کوتاه مدت بازآموزی در زمینه دکومانتاسیون و اطلاع رسانی ترتیب می دهند که در آنها پیشرفت ها و فنون جدید، مباحث خاصی از علوم اطلاعات و دروس پایه تدریس می شود.

در بریتانیا سالیانه در حدود ۱۱۰۰ درخواست برای شرکت در دوره های تخصصی کتابداری و علوم اطلاع رسانی پذیرفته می شود که احتمالاً به ۱۴۰۰ نفر در سال ۱۹۸۸ خواهد رسید.

خود کار کردن خدمات اطلاعاتی

از سال ۱۹۶۶ آزمایشهایی به منظور بکارگرفتن کامپیوتر در تنظیم اطلاعات کتابشناسی بریتانیا شروع شده است و کمک های مالی این کار توسط اداره اطلاعات علمی و فنی تأمین شده است و در آغاز به کمک آمریکا ولی اخیراً با همکاری چند ملیتی^۱ انجام می پذیرد. بعنوان مثال امور کامپیوتری خدمات اطلاعاتی بریتانیا در زمینه

1- Multinational

شیمی^۱ با موافقت خدمات چکیده نویسی در زمینه شیمی آمریکا^۲ انجام می گیرد .
 خدمات اطلاعاتی در زمینه فیزیک، الکتروتکنولوژی، کامپیوتر و کنترل^۳ بوسیله
 موسسه مهندسان برق انجام می شود و این سازمان مسئول تولید نوارهای مغناطیسی از
 مجلات چکیده، تهیه و انتشار مجلات آگاهی رسانی و خدمات اشاعه اطلاعات گزیده است.
 تا کنون ۲۰ مجله چکیده بوسیله دفتر کشاورزی کشورهای مشترک المنافع^۴
 به کمک کامپیوتر منتشر شده است همچنین امکانات استفاده از سیستم ذخیره و
 بازیابی مدارک پزشکی^۵ (مدلارز) که به کمک کامپیوتر انجام می گیرد در بریتانیا نیز
 مورد بررسی قرار گرفته است .

در سال ۱۹۷۲ کمیته ای در کتابخانه بریتانیا تشکیل گردید تا درباره
 امکان عملی خود کار کردن فرآیند داده های کتابخانه های ملی مطالعه و بررسی
 کند .

با استفاده از کامپیوتر، کتابشناسی ملی بریتانیا تحت عنوان پروژه "فهرست

نویسی قابل خواندن با ماشین (مارک)^۸ تهیه می گردد و از این طریق آمار و

- 1- United Kingdom Chemical Information Services(UKCIS).
- 2- Chemical Abstracts Services(C.A.S.).
- 3- Information Service in Physics, Electrotechnology ,
Computer and Control(INSPEC).
- 4- Institution of Electrical Engineers.
- 5- Commonwealth Agricultural Bureaux.
- 6- Medical Literature Analysis and Retrieval System(MEDLARS)
- 7- National Libraries Automatic Data Processing Feasibility
Study.
- 8- Machine Readable Catalog(MARC).

مشخصات کامل کتابشناسی کتابهای جاری بریتانیا نیز بطور مجزا بر روی نوارهای مغناطیسی تهیه می شود (مارك ۲) ^۱ و این استفاده جنبی از کامپیوتر به هنگام تهیه کتابشناسی ملی بریتانیا است .

بدلیل اینکه مشخصات کتابهای کتابخانه کنگره امریکا از سال ۱۹۶۹ به شکل "مارك" موجود است با همکاری این کتابخانه و بخش کتابشناسی ملی بریتانیا پروژه "کتابهای به زبان انگلیسی" ^۲ به کمک کامپیوتر انجام شده است (در این پروژه عنوانهایی که بر روی میکروفیلم موجود بوده حذف گردیده است) . استفاده از شماره استاندارد کتاب ^۳ می تواند در ماشین کردن این خدمت نقش مهم و مؤثری داشته باشد .

از بهار سال ۱۹۷۷ کتابخانه بریتانیا به کتابخانه های دیگر پیشنهاد کرده است که در داخل کشور از پایگاه داده های پیوسته ^۴ مارك و مدلاز اینس کتابخانه استفاده کنند . اینکار موجب پیدایش نظام فهرست نویسی مشترك و سهولت بازیابی کتابشناسی ملی می شود که با ادامه آن می توان مجموعه ناپیوسته ^۵ از خدمات فهرست نویسی قابل خواندن با ماشین برای سایر کتابخانه ها تهیه کرد .

1- MARC II

2- Books in English.

3- Standard Book Number(S.B.N.).

4- On line Data Base.

5- Off-line Batch.

تحقیق در کاربرد کامپیوتر در زمینه دکومانتاسیون یکی از کارهای مهم و اساسی اداره اطلاعات علمی و فنی و دپارتمان تحقیق انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی^۱ است . این اداره مسئول کار هم آهنگی اطلاع رسانی به منظور استفاده از راههای جدید دسترسی به اطلاعات علمی و فنی نیز می باشد .

طبق گزارش یونسکو در سال ۱۹۷۴، پروژه های ماشینی کردن اطلاعات علمی و فنی^۲ در بریتانیا ظرف ۵ سال در سه گروه به این شرح به اجرا درآمد است:

— پروژه هایی که تحت کنترل یا هم آهنگی دپارتمان تحقیق و توسعه کتابخانه بریتانیا^۳ قرار دارند .

— طرحهایی که اساساً از خدمات تجاری و صنایع بهره می گیرند .

— آنهایی که به دپارتمانهای دولتی مربوط می شوند .

در یکی از پروژه های دپارتمان تحقیق و توسعه کتابخانه بریتانیا در حال حاضر ۷ مرکز شرکت دارد^۴ و در این پروژه پایگاههای داده های مورد استفاده به

1- Aslib Research Department.

2- Scientific & Technical Information (STI).

3- British Library Research & Development Department (BLR&DD).

۴- اسامی این مراکز به شرح زیر است:

- Cranfield Institute of Technology
- Hatfield Polytechnic
- Newcastle Upon Tyne University
- Loughborough University of Technology
- Edinburgh University
- University College, Cardiff
- Science Reference Library

اختصار به شرح زیر است:

— مدوزا^۱ که شامل ۵۰/۰۰۰ عنوان از مدلاز است و از واژگان ساخته و

کنترل شده کتابخانه پزشکی امریکا^۲ استفاده می کند .

— مدلاین^۳ که بالغ بر ۵۰/۰۰۰ عنوان (به سال ۱۹۷۴) است و با

استفاده از واژگان کتابخانه پزشکی امریکا می توان به طریق پیوسته با

ناپیوسته به اطلاعات آن دسترسی یافت و اداره پست بریتانیا خطوط

تلفنی آن را به ترمینال هائی که در کالج دانشگاه لندن قرار دارد وصل

کرده است .

سایر پروژه های کامپیوتری مربوط به دپارتمان تحقیق و توسعه کتابخانه

بریتانیا عبارتند از :

— توسعه برنامه های کامپیوتری لایبراتور کولهام^۵ .

— پروژه تحقیق کتابشناسی و نظام بازیابی و انتشار اطلاعات پیوسته در

دانشگاه کوئین بلفامست .

— پروژه تحقیقاتی واحد اطلاعات تجربی دانشگاه آکسفورد : در این پروژه

1- MEDUSA

2- Medical Subject Headings(MESH)

3- MEDLINE

4- University College London

5- Culham Laboratory

میزان استفاده گروههای تحقیقاتی دانشگاه از خدمات ماشینی پیوسته که در محل دانشگاه با استفاده از مینی کامپیوترها و از طریق کامپیوترهای بزرگتر عرضه می گردد مورد بررسی قرار می گیرد .

— پروژه همکاری نظام های کتابخانه ای دانشگاه ساوت وست^۱ که هدف آن توسعه نظام کامپیوتری برای تهیه مدارك ، فهرست نویسی و واسپاری^۲ است .

در سال ۱۹۷۲ انجمن کتابخانه های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی ، فهرست ۳۵ سازمان را که در بریتانیا خدمت ماشینی در امور تجاری و نیمه تجاری عرضه می کنند به زبان انگلیسی منتشر کرده است . بعضی از این سازمانها علاوه بر استفاده از پایگاههای داده های دیگر خود نیز پایگاه داده هایی در زمینه های خاص بوجود آورده اند ، بعنوان مثال " این اسپك " با " رتروسپك وان " ^۳ خاص همکاری سیرنت^۴ در بریتانیا و در آمریکا با تایم شر^۵ کار می کنند .

در این گزارش از فعالیت اطلاع رسانی علمی و فنی سازمانهای صنعتی ذکرى به میان نیامده است ولی لازم به توضیح است که همه آنها از نظام کامپیوتری برای

1- South-West University

2- Circulation

3- RETROSPEC 1

4- Cybernet

5- Tymshare

انتشار، ذخیره و بازیابی اطلاعات، نمایه سازی خودکار، آگاهی رسانی^۱ و جستجوی گذشته نگر^۲ استفاده می کنند .

از دپارتمانهای دولتی ، دپارتمان تجارت و صنعت است که دارای سه ترمینال در لندن می باشد . این دپارتمان يك پایگاه داده ها از گزارشات تکنیکی در زمینه علوم عملی و تکنولوژی تشکیل داده است و همچنین امکان استفاده از مینی کامپیوتر را برای ذخیره اطلاعات محلی با توجه به عوامل محیطی تشکیل شبکه مورد بررسی قرار داده است .

-
- 1- Current Awareness
 - 2- Retrospective Search

منابع مورد استفاده

- 1) Aslib Directory, edited by Brain J. Wilson.
3d ed. 2 vol. London, 1970.
- 2) Aslib handbook of Special Librarianship and Information
editor: W. E. Batton, 4 th ed. London, 1975.
- 3) Green Stephen " The Organization and Planning of Lib-
rary activities in the United Kingdon in the Context of
NATIS." Unesco Bulletin for Libraries. 31(2) March-April
1977, 68-76.
- 4) Unesco Handbook for Information Systems and Services.
Unesco, Paris, 1977.
- 5) Organization for Economic Co-Operation and Development,
Scientific and Technical Information Policy Group.
The Networking of Scientific and Technical Information.
Final Report for the First Phase of the Study. Paris,
1974.
- 6) Unesco World Guide to Library Schools and Training
Courses in documentation. London, Bingley, 1972.
- 7) Unesco World Guide to Technical Information and Docu-

mention Services. 2 nd ed., Paris, 1975.

- 8) Barton, E; Davison, P.S. " A Study of Assessment of Grant funding Policies and Comparison of Practice by SRC and OSTI/BLR & DD. " Letter to the editor Journal of Documentation. 35(1), March 1979, 94-98.
- 9) United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. Study on national Structure for Documentation and Library Services in Countries With Different Levels of Development With Particular Reference to the Needs of Developing Countries. Paris, Unesco 1973.
- 10) FID/DC Committee for Developing Countries. Report on the FID/DC Activities Between 1968-70 and Plans for 1971-72. Federation Internationale de Documentation FID/DC 1970.
- 11) Wainwright, Jane. Computer Provision in British Libraries. Aslib Occasional Publication, No. 16, 1975.

۱- سلطانی، شیفته. "کتابخانه بریتانیا" نامه انجمن کتابداران شماره

اول، دوره هفتم، بهار ۱۳۵۳. ص ۳۸۰ - ۷۴

۲- صوراسرافیل، ناصر. سازمانهای تحقیقاتی در انگلستان، (نشریه شماره

۶ تحقیق برای تحقیق) تهران، وزارت علوم و آموزش عالی، مرداد ماه

۱۳۵۱.

نظام اطلاع رسانی علوم و فنون در بلژیک

مقدمه :

بررسی حاضر مروری در وضع اطلاع رسانی و دکومانتاسیون کشور بلژیک است، از آنجا که دانش دکومانتاسیون با دانش کتابداری پیوند بسیار نزدیکی دارد، در این بررسی کتابخانه نیز در ارتباط با دکومانتاسیون و اطلاع رسانی جای خود را حفظ کرده است.

هدف بررسی ارائه تصویری است کلی از وضع اطلاع رسانی و دکومانتاسیون کشور بلژیک نه مطالعه یک مرکز خاص ولی از آنجا که مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی* تنها مرکز ملی این کشور در امور اطلاع رسانی علوم و فنون است و حتی بررسی این مرکز را می توان به تعبیری بررسی نظام دانست، در هر بخش پس از بیان کلیات، جهت تشریح بیشتر و گویاتر از نظام اطلاع رسانی، از این مرکز به تفصیل سخن رفته است.

*Centre National de Documentation Scientifique et Technique (CNDST)

تاریخچه :

بلژیک جوان ترین کشور اروپای غربی است که در آغاز قرن نوزدهم از بطن انقلاب فرانسه و بر روی ویرانه های رؤیای امپراطوری ناپلئون بنا شده است. ساکنان فرانسه زبان، آلمانی زبان و هلندی زبان این سرزمین تلاش می کنند تا حکومتی مشابه حکومت سایر کشورهای چندزبانه مانند سوئیس داشته باشند.

در ۱۳ ژوئن سال ۱۸۳۷ فرمان سلطنتی تحت عنوان " کتابخانه سلطنتی، کتابخانه های ملی برای بلژیک " صادر گردید و سازماندهی کتابخانه در طول قرن نوزدهم صورت پذیرفت.

حکمی که پارلمان صادر کرده به شرح زیر است: " دولت می خواهد که در پایتخت کتابخانه های ملی دایر کند، تا مدرسه های برای شهروندان باشد و آنها را به امر مطالعه تشویق و ترفیع نماید؛ بلکه برای کسانی که با استعداد خدا داده ولی بدون اقبال زاده شده اند و قادر هستند که با کارها و نوشته های خویش سودمند واقع شوند، فرصت مطالعه فراهم آید.

فرمان سلطنتی در نهایت خواسته است که نسخهای از تمام کتابهای چاپ شده و در حال چاپ، نقشه ها و برنامه های ایالات به انبار و مخزن عمومی ارسال شود. اما هر چند که این کتابخانه ساخته پادشاهی تازه تاسیس بلژیک بود

(۱۸۳۰) ولی ریشه در تاریخ گذشته کشور داشت .

کتابخانه سلطنتی اساساً^۱ از ترکیب سه کتابخانه بوجود آمد : (۱) مجموعه شارل فان هولتن^۱ که در سال ۱۸۳۶ دولت بلژیک آن را خریداری کرد . این کتابخانه بواسطه منابع پرارزشی که داشت یکی از ۲۵ کتابخانه خصوصی دایره -- المعارف بزرگ جهان بود . (۲) کتابخانه تاریخی بورگوندی^۲ که در سال ۱۸۳۸ به کتابخانه سلطنتی افزوده شد . (۳) کتابخانه عمومی شهر برزیل با قدمتی مشابه کتابخانه بورگوندی که در سال ۱۸۴۳ به آن ملحق گردید .

قوانین دست و پاگیر سال ۱۹۲۱ کتابخانه‌های عمومی بلژیک را دچار اشکال می‌کنند . قوانینی که آنها را در مقابل مقامهای محلی و گروههای عقیدتی مسئول می‌کند ، و تاکنون فقط تعداد کمی از کتابخانه‌های شهرهای بزرگ -- بعضی ایالات توانستند بر مسائل و مشکلات ناشی از آن چیره شوند و نظام جدید کتابخانه عمومی را بر اساس الگوی انگلو امریکن و اسکندیناوی بنانهند .

کتابخانه ملی مهم ترین و معتبرترین کتابخانه بلژیک است که علاوه بر بخشهای خدمات عمومی و فنی و امور اداری ، شش بخش علمی دارد ، مرکز ملی --^۳ دکومانتاسیون علمی و فنی در بخش دکومانتاسیون علمی و فنی جای دارد . این مرکز

1- Charles Van Hulsten

2- Library of Burgondy

3- Centre National de Documentation Scientifique et Technique
(CNDST)

در سال ۱۹۶۴ تأسیس شد، و اکنون نیز همکاری نزدیک خود را با کتابخانه —
اداره می دهد.

بلژیک سنتی دیرپای در فردگرایی ریشه یافته دارد و احترامی عمیق —
آزادی فردی حاکم بر این سرزمین است. دولت مرکزی هم بیشتر توجه خود را به
جانب پیشرفتهای اقتصادی معطوف داشته و از قدیم توجه کمتری به مسائل
فرهنگی نشان داده و آنها را به گروههای عقیدتی و محلی واگذاشته است.

هدف:

در کشور بلژیک کتابخانهها چه عمومی و چه دانشگاهی علاوه بر هدفهای
اساسی يك کتابخانه، تلاش فراوان دارند تا به تحقیقات علمی و صنعتی یاری دهند.
بطور کلی می توان گفت که این کتابخانهها هدفی دو وجهی دارند، یعنی هم مانند
يك کتابخانه ملی به گردآوری و غنای مجموعه می پردازند و هم به سان کتابخانه
تحقیقاتی عمل می کنند. مراکز د کوماناسیون علمی و فنی و علوم اجتماعی با بودجه
دولتی اداره می شوند و اغلب اینها با کتابخانه ملی بلژیک ارتباط نزدیک دارند.
این مراکز غیر انتفاعی هستند و زیر نظر وزارت آموزش و وزارت فرهنگ فعالیت
می کنند.

هدف مرکز ملی د کوماناسیون علمی و فنی نیز یاری رسانیدن به محققین
جهت دستیابی به اطلاعات مورد نیاز در زمینه علوم خالص و علوم عملی است و کوشش

دارد که دکومانتاسیون را به صنایع، تحقیقات و علوم بهرد .

سیاست‌گذاری و ساخت سازمانی

نظام اطلاع‌رسانی در بلژیک غیر متمرکز است . برای دکومانتاسیون^۱ موسسات ایالتی بسیاری وجود دارد که به سان مرکز ملی دکومانتاسیون / اطلاع‌رسانی عمل می‌کنند ، علاوه بر اینها ، حدود ۳۵۰ کتابخانه و واحد دکومانتاسیون همچون یک بخش دکومانتاسیون محلی فعالیت می‌کنند .

از آنجا که دولت به امر توسعه اقتصادی توجه بیشتری دارد ، در زمینه خدمات اطلاعاتی علوم و فنون مبادرت به تشکیل مرکز ملی نموده است ، ولی در زمینه علوم اجتماعی مرکز ملی وجود ندارد ، البته مراکزی هستند که مستقل از یکدیگر و به صورت پراکنده به این رشته می‌پردازند اخیراً^۲ هم با تشکیل آرشیو علوم اجتماعی در دانشگاه بلژیک تلاش گردیده که بانک داده‌های علوم اجتماعی تشکیل شود و به این ترتیب داده‌های این رشته از علوم بوسیله ماشین قابل بازیابی گردد .

سیاست‌گذاری اطلاعاتی و تعیین اولویتها در رشته‌های مورد نظر به عهده کمیته‌ای علمی ، متشکل از نمایندگان دولت و صنایع و علوم است . تعیین سیاست مراکزی نظیر مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی نیز به عهده این کمیته

1- BASS

سبب است .

کتابخانه مرکزی وزارت نهادهای عمومی ، وزارت آموزش و پرورش و اداره -

تحقیقات علمی ، مقامهای مسئول کتابخانهها هستند .

می توان گفت حدود ده سال است که دولت به واسطه اقدام ابتکاری مهم
و صرف هزینه ، تلاش می کند تا هماهنگی بیشتری را در امور اطلاع رسانی پدید
آورد و از ابراز جدید و خودکار بهره برداری بیشتری کند . یکی از این اقدامات
ایجاد مرکز ملی دگومانتاسیون علمی و فنی است که بیشتر به امر خودکار کردن توجه
دارد . دیگری تشکیل شورای کتابداران دانشگاهی^۲ است که در سال ۱۹۷۲-
بوجود آمده است . و به بررسی همکاریهای بین کتابخانهها (امانت ، فتوکپی) و
مسایل توسعه مجموعه ، بخصوص نشریات ادواری می پردازد . و بالاخره آغاز دو
برنامه جالب در سال ۱۹۷۵ که بودجه آنها از جانب وزارت علوم تامین گردید .
اولی هدفش فهرستنویسی مشترک ملی به سان مرکز کتابخانههای دانشگاهی^۳ و
دومی تجربه نمودن بانکهای اطلاعاتی با استفاده از ابزارهای خودکار و
الکترونیکی است .

در کتابخانههای عمومی تشریک مساعی و تجدید سازمان روبه فزونی است ،

1- Bibliotheque Centrale de Ministere de la l'Institution Publique

2- Conference of University Librarians

3- Ohio College Libraries Center

تقریباً ۱۰ سال پیش د وگانگی فرهنگی بلژیک، با ایجاد د وزارت فرهنگ تلویحا^۱ مورد تأیید و تصدیق واقع شد. شورای کتابخانه‌های عمومی با هرد و ایمن وزارتخانه‌ها مشورت می‌کند. این شورا با احکام جدید و تطبیق آنها با شرایط امیدوار است که بتواند قانون دست و پاگیر سال ۱۹۲۱ را محدود و یا حتی لغو کند.

خدمات و وظایف

شمار کل کتابخانه‌ها روشن نیست، ولی حدود ۱۰ کتابخانه دانشگاهی، ۳۵ کتابخانه دولتی و تعدادی کتابخانه‌های تخصصی متعلق به شرکت‌های خصوصی^۲ هست که بنا به نوع کتابخانه و محدوده وظایفشان، خدمات متفاوتی را ارائه می‌دهند. در کتابخانه‌های شرکت‌های خصوصی این خدمات و وظایف عمدتاً در جهت پیشبرد اهداف شرکت است.

خدمات عمومی فنی کتابخانه ملی کلاً عبارتند از: مبادله، فهرست‌نویسی، چاپ، تکثیر عکس، صحافی، تعمیر، حکاکی و غیره. تکثیر عکس بسیار مجهز صورت می‌گیرد و کتابخانه قادر است که بنا به درخواست از تمام مدارك موجود خود عکس و میکروفیلم و جز آن تهیه نماید.

در زمینه دگومان‌تاسیون نیز بنا به موضوع مورد نظر مراکز که معمولاً هم در

1- Council on Public Libraries

جهت پیشبرد اقتصادی است، خدماتی نظیر تهیه و انتشار چکیده نامه ها، کتابشناسیهای تخصصی، فهرستها و سایر نشریات اطلاعاتی، خدمات اشاعه اطلاعات گزیده، تهیه فتوکی و روبرداشت و پاسخگویی به پرسشها صورت می گیرد. از جمله مراکز د کومانتاسیون و اطلاع رسانی که در زمینه خاصی از علوم و فنون فعالیت دارند مرکز د کومانتاسیون مرکز تحقیقات علمی و صنعتی انجمن صنایع فلزی بلژیک^۱، مرکز د کومانتاسیون و مطالعات آب بلژیک^۲، مرکز د کومانتاسیون مدرسه عالی نساجی و مواد پلاستیکی^۳، مرکز د کومانتاسیون انستیتوی جوشکاری بلژیک^۴، مرکز د کومانتاسیون انستیتوی ملی شیشه سازی می باشد. برای اطلاع بیشتر از نیروی انسانی و خدماتی که ارائه می دهند می توان به راهنمای جهانی خدمات اطلاع رسانی و د کومانتاسیون^۶ رجوع کرد. ولی ذکر این نکته ضروری است که برقراری

1- Belgian Federation of Metalworking Industries / Center of Scientific and Industrial Research.

2- Centre Belge d'Etude et de Documentation des eaux

3- Documentatie Centrum. Hoger Rijksinstituut Voor Textiel end Kunststoffen

4- Institut National du verre

5- Institut Royal des Sciences Naturelles de Belgian

6- World Guide to Technical Information and Documentation Services
Unesco Press, Paris, 1975

ارتباط با افراد و گروه‌هایی که نیازمند اطلاع می‌باشند یا می‌توانند در تأمین اطلاع سودمند واقع شوند از اهم وظایف این مراکز به شمار می‌رود .

در مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی متخصصین اطلاع‌رسانی دانشگاه دیده، مسئول جستجو، فراهم آوردن مواد اطلاعاتی، تنظیم کتابشناسیهای تخصصی گذشته نگر و جاری هستند . موضوعهای مورد نظر مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی عبارتند از: پزشکی، فیزیک، شیمی، مهندسی، کشاورزی و دانش اطلاع‌رسانی . هر چند که این مرکز در بعضی از رشته‌های علوم اجتماعی مانند، تجارت و مدیریت و جز آن خدمات ارجاعی یا مشاوره ارائه می‌دهد، ولی علوم اجتماعی در حیطه موضوعهای آن قرار نمی‌گیرد . عمده وظایف و خدمات مرکز عبارتند از:

الف - برنامه‌های تحقیقاتی کلاسیک :

- تهیه و انتشار مطالعات مربوط به کتابخانه‌ها، دکومانتاسیون

و اطلاع‌رسانی، مبادله علمی و بین‌المللی مدارک و اطلاع و جزآن

- یاری محققین یا واحدهای تحقیقاتی از طریق مشاوره راهنمایی

تهیه منابع و مآخذ و ابزارهای لازم مانند: فهرستگاهها،

ترجمه و آموزش . که بخش فهرستگان به انتشار و روزآمد

نگهداشتن فهرست مشترک نشریات خارجی بلژیک و لوگزامبورک^۱

می‌پردازد این فهرست در سال ۱۹۶۵ شامل مجموعه ۵۰۰

1- Belgian and Luxemburg Union Catalog of Foreign Periodicals Currently being Published

کتابخانه بود و پی افزود کامپیوتری آن در سال ۱۹۷۵ منتشر شد که حدود ۲۸۰۰۰ عنوان جدید را معرفی می کرد . با کمک دو — نمایه برگهای مستعمر^۱ صورت موجودی روزآمد می شود ، یکی مربوط به نشریات علمی بلژیک است و دیگری مربوط به موسسات و مراکز دکومانتاسیون کشور .

— گردآوری و انتشار راهنمای مراکز تحقیقات بلژیک^۲

— تهیه فهرست روزانه (فرانسه — آلمانی) سازمانهای — ای

دکومانتاسیون و اطلاع رسانی

— تهیه چکیده نامه

ب — مطالعه در امور مربوط به ماشین کردن کتابخانه ملی ، تشکیل شبکه ملی برای

گردآوری اطلاعات علمی و فنی و گسترش نظامهای اطلاعاتی بین المللی

پ — شرکت در تنظیم اطلاعات علمی و فنی و همکاری با مراکز تخصصی و صنعتی با

توجه به سیاست ملی در زمینه گردآوری این اطلاعات

ت — تبادل نتایج تحقیقات با شرکت در برنامه های سازمانهای بین المللی فعال

در زمینه های اطلاعاتی ، علمی و فنی^۳

1- Permanent Card Index

2- Directory of Belgian Research Centers

3- CEE-CIDST, INIS- ATEA, ESA, ITC, OTAN, UNESCO, FAO. etc

— تشکیل سمینار جهت افزایش کاربرد شبکه ها و بانکهای —

اطلاعاتی

ت — اطلاع رسانی و مطالعات علمی

مشاورین علمی مرکز بیشتر اوقات خود را صرف اطلاع رسانی و تحقیقات علمی و فنی می کنند . به این ترتیب که به درخواستها جواب می دهند و پرسش های طرح شده را با بهره گیری از منابع اطلاعاتی موجود در کتابخانه ملی و منابع دیگر موجود در بلژیک و یا حتی کشورهای دیگر پاسخ می گویند . پاسخ به سئوالات به دو صورت کتبی و شفاهی صورت می گیرد . برای این منظور پرسشنامه های چاپی تهیه شده که امکان تشریح پرسش را به حد کافی فراهم می آورد و نحوه پاسخ نیز در آن درج می گردد تا سابقه ای سودمند بوجود آید .

این مرکز بطور مستمر با بیش از ۲۰۰۰ موسسه صنعتی و تحقیقاتی موجود در بلژیک و کشورهای خارجی در ارتباط است ، ۵۵ درصد فعالیتهای مرکز برای محققینی است که در دانشگاه ها و موسسات صنعتی و مراکز تحقیقاتی و آزمایشگاه ها کار می کنند ، ۴۵ درصد صرف محققینی می شود که انفرادی کار می کنند مانند پزشکان ، مهندسين مشاور و غیره .

— خدمات ارجاعی یا به عبارت دیگر ارجاع درخواست کننده به بهترین محلی که می تواند پاسخگوی نیاز او باشد .

— ایجاد و یا سازماندهی کتابخانه های تخصصی و خدمات
دکومنتاسیون از طریق مشاوران راهنمایی ، تشریح کار و هدف
و طرق بالا بردن کارایی ابزار .

— اشاعه اطلاعات گزیده^۱ و بازپایی پیوسته اطلاعات کتابشناسی
گذشته نگر^۲ .

ج — دکومنتاسیون علمی و فنی

دکومنتالیستهای مرکز علمی دکومنتاسیون علمی و فنی قادرند
که به ۷۰٪ نیازها با بهره گیری از منابع کتابخانه ملی پاسخ
بگویند و ۲۰٪ را هم به مراکز و کتابخانه های دیگر بلژیک
ارجاع می دهند ، ۱۰٪ بقیه را هم به امریکا ، شوروی و ژاپن
ارجاع می کنند .

دکومنتالیستها برای دسترسی مستقیم به منابع اطلاعاتی و
اسناد باید از خدمات دکومنتاسیون موسسات صنعتی بلژیک
و کشورهای دیگر با خبر باشند و محققین را بشناسند تا در

1- Selective Dissemination of Information (SDI)

2- On-line Retrospective Retrieval

صورت لزوم از آنها کمک بگیرند .

— تهیه فهرست مستمر کنگره‌های علمی ملی و بین‌المللی

اطلاعات مربوط به نشستها و کنفرانسهای علمی ملی و بین‌المللی در زمینه‌های فعالیت مرکز بر روی کامپیوتر ذخیره و از طریق فهرست کامپیوتری قابل بازیابی می‌شوند . تعداد کنفرانسهای بین‌المللی مرتبط با کار مرکز سالانه به حدود ۳۰۰۰ بالغ می‌شود . با استفاده از برون‌داد کامپیوتر می‌توان به داده‌هایی نظیر اطلاعات کلی درباره جلسه ، زمان ، مکان و موضوع جلسه و اطلاعات دیگری نظیر اسامی شرکت‌کنندگان و فیره به سهولت دست یافته و مستر^۱ در جریان کلیه ایستگاه نشستها قرار گرفت .

— همکاری با بخش فهرستگان به‌دوایره تعداد تقاضاهای مربوط

به تعیین محل مدارك روه افزایش بوده و به همین جهت فهرست مشترك نشریات که بروش پیوسته^۲ قابل بازیابی است برای پاسخگویی به این تقاضاها تهیه می‌شود .

چ — همکاری با بخش ترجمه بلژیک

در سال ۱۹۸۰ تعداد تقاضا برای مطالب موجود به زبانهای

1- Output

2- On-line

نامانوس بیش از ۱۰۰۰ مورد بوده که شامل درخواست ارسال
متن به زبان اصلی و یا ترجمه متن می شده است. از همکاری -
یهای دیگر در زمینه ترجمه، ارائه فهرست مترجمین و فهرست
مجلات روسی ترجمه شده به زبان انگلیسی موجود در کتابخانه
ملی است.

- تهیه روبرداشت از ترجمه های موجود در مرکز و ارائه اطلاع
در مورد ترجمه هایی که در کتابخانه های دیگر موجودند.
- تهیه نوارهای شنیداری ترجمه روسی به فرانسه

ح - همکاری با سایر بخشهای کتابخانه ملی

- شرکت مشاورین مرکز در انتخاب مواد
- کمک به سائنسهای مطالعه برای جوامعی به اطلاعات تخصصی
- کمک به سرویس روبرداری از مقالاتی که به زبانهای نامانوس
و یا دوزار دسترس می باشند.
- کمک به گروه اطلاع رسانی کتابخانه ملیک در تهیه فهرستهای
تحلیلی و فهرستهای مشترک ادواریهای خارجی

ماشینی کردن

کارهای ماشینی غالب کتابخانه ها و مراکز با کمک کامپیوتری صورت می گیرد

که در مرکز ملی د کومانتاسیون علمی و فنی متقرر است این کامپیوتر از نوع زیرمنس—
۴۰۰۴/۱۳۵ با ظرفیتی معادل ۲۵۶K می باشد کامپیوتر دیگری نیز در کتابخانه
ملی نصب شده است و مرکز ملی د کومانتاسیون علمی و فنی دست اندر کار تحقیق در
مسایل اطلاع رسانی و همچنین خود کار کردن خدمت های خود و کتابخانه ملی
است.

علاوه بر این، مرکز با بهره گیری از نظام های کامپیوتری و خود کار موجود به
اشاعه اطلاعات و ارائه خدمات اطلاع رسانی می پردازد. این نظام ها عبارتند از:
بانک اطلاعاتی MARC کتابخانه کنگره امریکا و کتابخانه ملی بریتانیا، کاکس^۱،
کامپندکس^۲، اینسپک^۳، متادکس^۴، ناسا^۵، چکیده آلودگی^۶، چکیده جهانسی
آلومنیوم و جزآن.

همکاری های فوق ملی و بین المللی

همکاری های فوق ملی و بین المللی همیشه در بزرگ شكل بسیار فعالی

داشته است، شوق همکاری بین المللی با اتله^۷ و لافونتین^۸ بنیان گذاران موسسه

- 1- Cacon
- 2- Compendex
- 3- Inspec
- 4- Metadex
- 5- Nasa
- 6- Pollution Abstracts
- 7- Otlet
- 8- Lafontaine

بین المللی کتابشناسی (۱۸۹۲) شروع شد . موسسه‌ای که طبقه بندی ده دهی جهانی^۲ را از طبقه بندی ده دهی دیویی^۳ بوجود آورد . سازمانهای ملی و فزونی و اروپایی و بین المللی بسیاری با بلژیک همکاری دارند . مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی به عنوان نماینده دکومانتاسیون بلژیک ، در بسیاری از نهادها ————— ای بین المللی و فوق ملی شرکت دارد از جمله انجمن بین المللی دکومانتاسیون^۴ ، انجمن بین المللی کتابداران^۵ ، مرکز ملی تحقیقات علمی فرانسه و جزآن^۶ .

جامعه استفاده کننده

به جهت پراکندگی و کوچکی واحدها ، جامعه استفاده کننده هر یک از مراکز محدود است ولی در مورد مرکز ملی دکومانتاسیون علمی و فنی ، جامعه استفاده کننده بسیار وسیع می باشد یعنی علاوه بر محققین کشور ، محققین کشورهای دیگر نیز ————— می توانند از خدمات این مرکز بهره بگیرند . حتی در بعضی موارد ، در ساعاتی مشخص و معین و با حدودی از پیش تعیین شده به پرسشهای دانش آموزان نیز پاسخ داده می شود .

-
- 1- Institute International de Bibliographie
 - 2- Universal Decimal Classification(U.D.C)
 - 3- Dewey Decimal Classification(D.D.C)
 - 4- FID
 - 5- IFLA
 - 6- CNRS

آموزش کتابداری^۱ در سطح پائین و متوسط صورت می گیرد. وزارت فرهنگ، آموزش را در سطح متوسط با برگزاری دوره های کوتاه مدت (حدود ۲۰ ساعت) تأمین می کند، چهار مدرسه کتابداری نیز عهده دار آموزش هستند. آموزش کتابداری در سطح دانشگاه در بلژیک وجود ندارد.

انجمن د کومانتاسیون بلژیک^۲ معتبرترین نهاد حرفه ای د کومانتالیستهای بلژیک است که با کمک سازمانهای دیگر^۳، موسساتی برای آموزش د کومانتاسیون ایجاد می کنند.

مرکز ملی د کومانتاسیون علمی و فنی، هر چند که به آموزش جامع نمی پردازد، ولی دوره های کوتاه مدت برای متخصصین علوم و کتابداران کتابخانه های تخصصی رشته های علوم ترتیب می دهد. این دوره ها را یا مرکز به تنهایی برگزار می کند و یا با همکاری سازمانهای مانند، سازمان ملل، موسسات دولتی، سازمانهای حرفه ای، دانشگاهها، مدارس کتابداری و جز آن.

ضمناً مرکز با تشکیل کنگره ها و سمینارها، سعی دارد که نیروی انسانی خود

را بطور مستمر آموزش دهد.

- 1- World Guide to Library and Training Courses in Documentation Unesco, Paris, 1972
- 2- Association Belge de Documentation
- 3- Association Belge de Documentation Cours Provinciaux des Sciences de la Bibliothèque et de la Documentation

کتابخانه‌ها وظایف خویش را در شرایطی نه چندان راضی کننده، انجام می‌دهند مشکلاتی نظیر بودجه ناکافی، محل نامناسب، وسایل ناکافی، دورافتادگی کتابخانه‌ها از جمله موانعی هستند که برسر راه کارایی نظام وجود دارند.

بهر حال کتابداران زیادی هستند که مایلند انرژی و دانش خود را با اشتیاق به کار گیرند. علاوه بر این منابع باارزشی نیز وجود دارد که برای بهره‌گیری بهتر از آنها باید از ماشینها و وسایل خود کار استفاده نمود. فردگرایی بی بهره حاکم بر کتابخانه‌های بلژیک باید از میان برود و فعالیتها هماهنگ شوند. فردریک لینا^۱ در این مورد می‌گوید: "فردگرایی در کتابخانه‌های بلژیک امری غیرقابل چشم پوشی و انکار است، آنها فقط به کار خودشان می‌پردازند، هیچ ریسمانی آنها را به هم وصل نمی‌کند، بی‌خبر و بی‌اطلاع از پیشرفت‌هایی هستند که برای هر یک حاصل شده است و از آن پیشرفت‌ها بهره نمی‌گیرند، هر یک واحد جداگانه‌ای است، بدون هیچ وجه اشتراکی با دیگری..." و لازمست که با حفظ اقلیت‌های عقیدتی همکاری نزدیک بین نهادها ایجاد شود.

هدف فایده‌محور ماشین کردن مرکز ملی د کومانتاسیون علمی و فنی برقرار نمودن نظام کامپیوتری کامل است که هنوز موفق به تکمیل آن نشده ولی باید

1- Fredric Lyna

پذیرفت که آموزش يك نظام قراردادی با نظام دکومانتاسیون اروپا زمان بیشتری لازم دارد .

بهرحال نه عضو بازار مشترك اروپا با مهارت به ایجاد مکانیزم اطلاعاتی کامل، انتظاراتی را برمی انگیزند . بلژیک به عنوان عضوی از بازار مشترك در ساخت شبکه خدمات اطلاع رسانی علمی اروپا نقش مؤثری دارد و به اظهار نظر در مورد طرح می پردازد ، بطوریکه اخیراً شورای نمایندگی راه حلی برای ایجاد شبکه اروپایی خدمات اطلاع رسانی و دکومانتاسیون ارائه داد و شورای اطلاع رسانی و دکومانتاسیون علوم و تکنولوژی^۱ را برای برنامه ریزی و تکمیل آن تشکیل داد .

شورای اخیر ، جهت تنظیم برنامه سه ساله از شورای بازار مشترك خواست که در برنامه خود امور زیر را مورد توجه قرار دهد : (۱) توسعه بیشتر نظام اطلاعاتی منطقه (۲) توسعه شبکه اروپایی الحاقی انتقال داده ها بنام یورونت^۲ (۳) حمایت فنی برای برنامه های اطلاع رسانی از قبیل آموزش و آموزش حین خدمت ، تحقیق ، تهیه و تدوین استاندارد و جز آن .

در ارتباط با برنامه شبکه اروپایی الحاقی انتقال داده ها ، شورا به شورای پیربینی کل درخواستها برای خدمات بازیابی پیوسته در طی سالهای ۱۹۷۶ -

۱۹۸۵ پیشنهاد کرد که بررسی و مطالعه ای صورت گیرد که در آن رشد مورد نظر

1- Committee for Information and Documentation in Science and Technology (CIDST)

2- Euronet

در بخشهای انتخاب شده اندازه گیری شود و سه چیز مورد اندازه گیری واقع
شود: شمار استفاده کنندگان، شمار تحقیقات، میزان مبادله اطلاع در سال.

فهرست منابع و مآخذ

- 1- Centre National de Documentation Scientifique. in Encyclopedia of Library and Information Science. Vol 4.
- 2- Centre National de Documentation Scientifique et Technique, Report D'Activite, 1979-1980.
- 3- Frans. Vanwijngaerden. " The Royal Library Albert Ist ." IFLA Journal, Vol 3, No 1, 1977.
- 4- H.D.L. Vervliet. " Libraries and Librarianship in Belgium." IFLA Journal Vol 3, No-1, 1977.
- 5- Herman-Karel Jaeger. " The National Center for Scientific and Technical Documentation, Brussels : Adecade of Progress. " IFLA Journal. Vol 3, No 1, 1977.
- 6- " Information and Documentation in the Social Sciences : A Brief-Description of the Belgian Situdtion." Information Processing and Management Vol 14, 1978.
- 7- Louis Van Hook. " Special Libraries : The Company Library. " IFLA Journal Vol 3, No 1, 1977.
- 8- Report on the FID/DC Activities Between 1968-70 and Plans for 1971-72. FID/DC Committe for Developing Countries.
- 9- World Guide to Library Skools and Traning Courses in Documenta - tion. Unesco, Paris.
- 10- World Guide to Technical Information and Documentation Services . Unesco, Paris. 1975.

نظام اطلاع رسانی علوم و فنون در ژاپن

تاریخچه

بعد از جنگ جهانی دوم، ژاپن بمنظور بازسازی صنایع و اقتصاد خود توجه بیشتری به نوآوریهای علوم و تکنولوژی غرب نمود و از آنجمله می توان به تلاشی که در دهه ۱۹۶۰ بمنظور خرید پروانه های ثبت اختراعات و اکتشافات و امتیازنامه ها صورت گرفت اشاره کرد. توجهی که به گردآوری و ذخیره اطلاعات علمی و فنی خارج از کشور شد نقش مهمی در پیشرفت علوم و تکنولوژی ژاپن ایفا کرد. در این مدت صنایع ژاپن رشد سریعی داشته است. براساس آمار سال ۱۹۷۵ این کشور دارای ۴۱۲۷۲۰۰ متخصص در رشته های علمی و فنی است که از این تعداد ۳۹۵۸۹۸ نفرشان به کار تحقیق و آزمایش اشتغال دارند. تعداد تکنیسین های آن سال رقم ۱۶۴۰۷۷۰۰ را نشان می دهد.

امر اطلاع رسانی نیز همراه با پیشرفتهای صنعتی و اقتصادی گسترش یافت و مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن در سال ۱۹۵۷ بعنوان مرکز فعالیتهای اطلاعاتی در زمینه علوم و فنون تاسیس شد. این مرکز ابتدا کار ذخیره و بازیابی اطلاعات را بر روی کارتهای منگنه شده تجربه کرد و سپس از سال ۱۹۶۹ به بعد از سیستم کامپیوتری با نوارهای مغناطیسی بهره گرفت.

در سال ۱۹۶۹ با تصویب هیات دولت، شورای علوم و فنون طرحهای پیشنهادی گسترده ای را برای ایجاد نظام ملی اطلاعات علمی و فنی تهیه کرد که جزئیات آن از همان تاریخ به اجرا درآمد. در این طرح يك سری معیارها جهت تشکیل نظام ملی اطلاعات علمی و فنی، توسعه سیستم های آماده سازی اطلاعات، تدارک تعداد کافی از متخصصان علوم اطلاع رسانی، انتشار مدارک علمی ژاپنی به زبانهای اروپائی و شرکت در نظام های بین المللی به تجربه گذاشته شد.

در سال ۱۹۷۳ کنفرانس هماهنگی نظام ملی اطلاعات بمنظور اتخاذ تدابیری در این زمینه تشکیل گردید. در این سال حدود ۲۰۰۰ کتابخانه تخصصی و مرکز مدارک و ۱۵۰۰ کتابخانه دانشگاهی و دانشکده ای در ژاپن فعالیت داشتند.

ژاپن کوشش می کند شبکه ملی اطلاعات علمی و فنی خود را سازمان دهد و

در ایجاد ارتباط و هماهنگی بین مراکز اطلاعاتی بخش دولتی موفق بود.
است.

ساخت نظام

شکل اطلاع رسانی علمی و فنی ژاپن - چه در تئوری و چه در عمل - از سیستم آمریکا اقتباس شده است و فرمی نیمه متمرکز دارد. بدین معنی که از سال ۱۹۶۹ دولت تلاشهای مستمری را بمنظور ایجاد شبکه ملی اطلاعات علمی و فنی آغاز نمود و در دهه ۱۹۷۰ در زمینه های انرژی اتمی، پروانه های ثبت اختراعات و اکتشافات، دارویی، آهن و فولاد و کشاورزی مراکز ملی اطلاعات تأسیس کرد بطوریکه در مجموع می توان گفت در حیطه بخش دولتی موفق بوده است، لکن بدلیل ساخت اقتصادی این کشور هنوز نتوانسته است از ظرفیت اطلاع رسانی انحصارات و شرکتهای بزرگ که دارای سیستم های خودکار اطلاعاتی می باشند استفاده شایان نماید. در واحدهای پژوهشی شرکتهای بزرگ (مانند توشیبا، هیتاچی، میتسوبیشی...) فعالیت های اطلاعاتی بمیزان وسیعی صورت می گیرد. دفاتر اطلاعاتی این واحدها مواد علمی و فنی دریافت شده از مجاری مختلف را آماده سازی نموده و به انتشار و توزیع کاتالوگها، کتابهای مرجع، فهرست ها، نشریاتی از مشخصات فنی تولیدات کارخانه، در داخل و خارج کشور مبادرت می کنند. در این رابطه می توان از مرکز اطلاعات فنی شرکت فولاد ژاپن^(۱) و مرکز اطلاعات شرکت تجاری ایتوچو^(۲) که یکی از بزرگترین انحصارات ژاپن است نام برد. در مرکز مدیریت شرکت ایتوچو واقع در اوزاکا يك سیستم خودکار قوی ذخیره و بازیابی اطلاعات (Kosmecks 75) دایر است که از ۵ کامپیوتر نیرومند بهره می گیرد.

-
- 1- Center for technical Information of the Japanese steel corporation
 - 2- Itochu

این سیستم بوسیله کانالهای ارتباطی که شامل ماهواره نیز می شود با سیستم مشابه در جنرال موتور آمریکا اتصال دارد .

در بخش دولتی نخست باید از مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST)^(۱) که به سال ۱۹۵۷ تاسیس گردید نام برد . این مرکز که به تدریج بصورت بزرگترین دفتر اطلاع رسانی دولتی درآمد ، از سال ۱۹۶۹ با تصویب هیات دولت فعالیت های خود را در جهت ایجاد شبکه ملی اطلاعات علمی و فنی گسترش داد .

بر اساس قرار دادهایی که این مرکز با سازمانهای بین المللی و مراکز اطلاعاتی آمریکا دارد انبوهی از مدارك علمی و فنی را دریافت میدارد . منابع علمی و فنی آمریکا شامل گزارشهای علمی و فنی موسسات تحقیقاتی ، دانشگاهها و دیگر سازمانها - که بندرت در اروپا یافت می شود در ژاپن بطور گسترده مورد بهره برداری قرار می گیرد . این مدارك ۵ سال نگهداری می شود پس از انقضای مدت به کتابخانه مجلس شورای ملی^(۲) فرستاده می شود .

تعداد کارکنان مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن ۳۳۶ نفر است که از این تعداد ۱۴۲ نفر در بخش اطلاع رسانی بکار مشغولند . علاوه بر این تعداد ، مرکز از وجود بیش از ۱۰۰ مشاور و ویرایشگر و ۴۰۰۰ چکیده نویس قرار دای بهره می گیرد . حدود نیمی از بودجه مرکز از طریق فروش نشریات و خدمات تامین میگردد .

کتابخانه مجلس شورای ملی که به سال ۱۹۴۸ تاسیس گردید عهد دار هماهنگی فعالیت های کتابخانه های موسسات دولتی است . این کتابخانه همانند کتابخانه کنگره آمریکا سازمان داده شده است و سومین کتابخانه بزرگ دنیا به شمار می آید .

علاقه وافری که در ژاپن به اطلاعات اختراعات و اکتشافات وجود دارد تاسیس مرکز ژاپنی اطلاعات پروانه های نوآوریها^(۳) را به سال ۱۹۷۱

-
- 1- Japan Information center of science and technology
 - 2- National Diet Library
 - 3- Japanese center for Patent Information.

سبب گردید • این مرکز تا کنون نوآوریهای ثبت شده بیش از ده کشور جهان را زیر پوشش خود قرار داده و چکیده نامه هایی به زبان ژاپنی منتشر می کند که سالانه بیش از ۱۰۰ هزار چکیده را حاویست • این چکیده ها بوسیله موسسات انتظاری طرف قرارداد و با مساعی هزار چکیده نویس خارج از کادر سازمان تهیه می شود •

از دیگر مراکز ملی اطلاع رسانی، مرکز اطلاعات دارویی ژاپن (۱) است که به سال ۱۹۷۲ تأسیس گردید و عهده دار گردآوری، آماده سازی و اشاعه اطلاعات دارویی و پزشکی لازم جهت پیشبرد تحقیقات در زمینه تهیه داروهای جدید و تاثیر و مصوبیت دارویی است • در بطن اتحادیه آهن و فولاد ژاپن (۲) نیز یک بخش اطلاع رسانی دایر گردیده است که با وسائیل خود کار، اطلاعات فنی و اقتصادی را برای اعضای اتحادیه (۵۶ شرکت متالورژی) ذخیره و باز یابی می کند •

در سایر زمینه ها نیز کم و بیش مراکز اطلاعات مادر تأسیس گردیده است • اساس بیشتر خدمات اطلاعاتی در ژاپن، مجموعه هایی از اطلاعات است که بخوبی دستچین گردیده با وسایل خود کار به نحوی کارا سازماندهی شده اند •

سیاست گذاری (تعیین اولویت های اطلاعاتی)

شورای علوم و فنون وابسته به هیات دولت مسئول برنامه ریزی پیشرفت های علمی و فنی و هماهنگی فعالیت های موسسات و دفاتر تحقیقاتی، هماهنگی فعالیت های شش موسسه تحقیقاتی دولتی و هشت موسسه پژوهشی نیمه دولتی، مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) (۳) و

-
- 1- Japan Pharmaceutical Information center.
 - 2- Japanese Federation of Iron and steel.
 - 3- Japan Information center of science and Technology

سازمان بهره گیری از نوآوریهای علمی و فنی در صنایع (۱) (که به ارتقاء میزان استفاده از نوآوریهای خوش آتیه در بخش خصوصی اشتغال دارد) می باشد .
 در نیمه دوم دهه ۱۹۷۰ ، تأسیس و تقویت مراکز اطلاعات در زمینه های کشاورزی و پزشکی که در مقام مقایسه با سایر رشته های علوم و فنون در وضعیت ضعیف تری می باشند ، مورد توجه دولت قرار گرفت .
 بودجه دولت جهت فعالیت های اطلاع رسانی در سال ۱۹۷۷ ، هشت و نیم بلیون ین بوده است .

وظایف

وظایف مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) بعنوان مرکز مادر به اجمال عبارتست از :

- گردآوری اطلاعات علمی و فنی در سطح داخلی و جهانی و آماده سازی سیستماتیک آنها بمنظور رفع نیازهای تحقیقاتی .
- اشاعه سریع و مناسب اطلاعات به سازمانها و افراد بطور منظم و یا براساس درخواست .
- تشویق و ترغیب فعالیت های اطلاع رسانی علمی سازمانها و کمک به آنها در حل مشکلاتی که به تنهایی قادر به رفع آن نمی باشند .

خدمات :

بمنظور ارائه تصویری از خدمات اطلاعاتی در ژاپن ، سرویس های مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) که با فروش آنها حدود نیمی از بودجه سالانه خود را تأمین می کند بعنوان نمونه در زیر ذکر می شود . بیان این نکته خالی از قایده نیست که وجه مشترک مراکز اطلاع رسانی عده ژاپن استفاده از کامپیوتر در ذخیره و بازیابی اطلاعات و تهیه چکیده نامه ها و

1- Corporation for Implementation of science and Technical Information in Industry.

فهرست هاست *

خدمات مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) :

- انتشار چکیده نامه ها و فهرست های مقالات *

این مرکز در زمینه های عدد، علوم و تکنولوژی و برخی از زمینه های علوم حیاتی به انتشار چکیده نامه و فهرست های مقالات مبادرت می کند. در سال ۱۹۷۱ تعداد ۴۱۴۰۰۰ چکیده توسط ۴۰۰۰ چکیده نویس از متخصصان خارج از مرکز (شاغل در موسسات تحقیقاتی و آموزشی) تهیه گردید که توسط ۱۰۰ متخصص از بین مقالات مختلف انتخاب شده بود. از دیگر فعالیتهایی که در این زمینه انجام گرفته است می توان به تدوین مجلات و فهرستهای جهت معرفی نوآوریهای ژاپن و اختراعات و اکتشافات خارجی اشاره کرد.

ماخذ این انتشارات عبارت بود از ۷ هزار عنوان نشریه ادواری تعداد کثیری از گزارشهای علمی و فنی انتشارات کنفرانسها و مجامع علمی و مشخصات پروانه های ثبت اختراعات و اکتشافات.

- تهیه فتوکپی و میکروفیلم از اصل مدارک *

افزایش استفاده از کتابشناسیها و چکیده نامه ها (خواه بشکلی چاپی و خواه غیر چاپی آن) سبب افزایش درخواست برای اصل مدارک گردیده است. این مرکز سالیانه حدود ۴۰۰ هزار درخواست تهیه فتوکپی از مدارک را دریافت می دارد.

- ترجمه مدارک علمی و فنی *

ترجمه به ۱۵ زبان عدد توسط این مرکز صورت می گیرد. به علاوه درخواست برای ترجمه از سایر زبانها نیز پذیرفته می شود. تعداد ترجمه های انجام شده در سال ۱۹۷۱ چهار هزار و صد مورد بوده است. در میان درخواست های ترجمه بالاترین رقم (۲۲ درصد) مربوط به ترجمه از ژاپنی به انگلیسی است علت این امر افزایش عرضه تحقیقات ژاپنی در خارج از کشور بوده است.

- تهیه کتابشناسی براساس درخواست *

یکی از خدمات مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) آنست که براساس درخواست به جستجو و تحقیق و تهیه فهرستی از اطلاعات

کتابشناسی مدارك موجود در يك زمينه خاص موضوعی مبادرت می نماید .
 جهت ارائه این سرویس از بانک اطلاعاتی خود ، بانک اطلاعاتی شیمیایی
 (CAC file) که نوارهای مغناطیسی آن براساس قرارداد منعقد
 با جامعه شیمی آمریکا^(۱) تهیه می شود و بانک اطلاعات پزشکی
 (MEDLARS file) که نوارهای مغناطیسی آن بر مبنای
 قرارداد منعقد با کتابخانه ملی پزشکی آمریکا (NLM)^(۲) تهیه
 می گردد و TOXLINE file و فایل مبادله اطلاعات علمی
 اسنیت سونین (SSIE file)^(۳) استفاده می کند در سال
 ۱۹۷۱ دو هزار مورد جستجو و تحقیق صورت گرفته است .

— اشاعه اطلاعات گزینشی (SDI) (۴)

این سرویس مورد توجه روزافزون محققان قرار دارد . مرکز اطلاعات
 علمی و فنی ژاپن (ICST) با استفاده از بانکهای اطلاعاتی
 مذکور در فوق به انجام آن مبادرت می نماید .
 اشتراك این سرویس به دو شكل صورت می گیرد : شكل اول (یا فرم
 استاندارد شده) آنست که متقاضی از میان پیش فایل Profile
 تهیه شده توسط مرکز ، موضوع مورد نظر خود را انتخاب می کند . در
 شكل دوم ، درخواست کننده يك موضوع اخص جدید که در پیش فایل
 (Profile) منظور نگردیده را مطرح می کند . تعداد اشتراك
 در سال ۱۹۷۲ برای فرم اول ۵۵۶ مورد و برای فرم دوم ۴۱۵ مورد
 بوده است که از این تعداد در مجموع ۶۶۳ مورد با استفاده از بانک
 اطلاعاتی مرکز ، ۶۵ مورد از بانک اطلاعاتی شیمی و ۴۸۰ مورد از بانک
 اطلاعات پزشکی انجام گرفته است .

— اجاره نوارهای مغناطیسی

که از سال ۱۹۷۲ اجاره نوارهای مغناطیسی ، بصورت تجری آغاز گردید و از
 آن تاریخ پیشرفت کمی و کیفی نمود این سرویس به مشترکان این امکان را می دهد که

-
- 1- American chemical society
 - 2- National Library of Medicine
 - 3- Smithsonian science information Exchange (SSIE) file
 - 4- Selective Dissemination of Information.

اطلاعات را پیشتر از نسخه چاپی دریافت دارند •
 قیمت اجاره سالیانه برای سری کامل ۱۶۵۰۰۰۰ ین است •
 درخواست برای تک سری نیز پذیرفته می شود •

— اجاره مدار تلویزیونی
 سرویس بازیابی اطلاعات از طریق مدار تلویزیونی مرکز اطلاعات علمی و
 فنی ژاپن (JOIS) (۱) بصورت تجربی از آوریل ۱۹۷۶ آغاز
 گردید و از اواخر سال ۱۹۷۸ بهره برداری کامل از آن شروع شد در
 سال ۱۹۷۸ مرکز دارای ۳۰۰ پایانه (ترمینال) در سراسر ژاپن
 بود •

— تهیه چکیده براساس درخواست که شامل تهیه چکیده از متن ترجمه شده
 نیز می باشد در سال ۱۹۷۱ تعداد ۱۲۰۰ چکیده بدین نحو تهیه
 گردید •

همکاریهای بین المللی

مراکز مدارک و اطلاعات ژاپن در دهه ۱۹۷۰ همکاریهای بین المللی
 گسترده ای را در امر مبادله اطلاعات و مدارک آغاز کردند که موارد عمده آن
 عبارت بودند از :

۱- در زمینه پزشکی مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST)
 و مرکز اطلاعات دارویی ژاپن (JAPIC) (۲) از بانک
 اطلاعاتی کتابخانه ملی پزشکی آمریکا (NLM) (۳) بهره
 میگیرند و براساس قرارداد منعقد شده در ۱۹۷۲ اطلاعات پزشکی
 بر روی نوارهای مغناطیسی ذخیره می شود و مبادله اطلاعات
 از طریق مدالرز (۴) و مدلاین (۵) صورت می گیرد • تا اوت

-
- 1- JICST On-Line Information System
 - 2- Japan Pharmaceutical Information center.
 - 3- National Library of Medicine.
 - 4- MEDLARS (Medical Literature Analysis and Retrieval system)
 - 5- MEDLINE (MEDLARS On-line)

- ۱۹۷۴ دلارز I و از آن پس دلارز II اجرا شد .
- ۲- در زمینه شیمی نوارهای مغناطیسی براساس قرارداد منعقد . بین جامعه شیمی آمریکا^(۱) و مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن تهیه می شود و سرویس بازبایی اطلاعات از اکتبر ۱۹۷۲ برقرار گردیده است . به علاوه انجمن ژاپنی اطلاعات بین المللی شیمی (JAICI)^(۲) نیز در امر همکاریهای بین المللی در زمینه اطلاعات شیمی فعال است .
- ۳- در زمینه کشاورزی نیز از سال ۱۹۷۴ براساس AGRIS^(۳) ذخیره اطلاعات کشاورزی ژاپن بر روی نوارهای مغناطیسی آغاز گردید . بر مبنای برنامه پیش بینی شده هر ساله حدود ۸ هزار مقاله آماده سازی می شود و سرویس های مختلف از طریق AGLINT^(۴) مبادله میگردد .
- ۴- در زمینه انرژی اتمی ، مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن و موسسه تحقیقات انرژی اتمی^(۵) از امکانات آژانس بین المللی انرژی اتمی^(۶) از طریق INIS^(۷) استفاده کرده و با این سازمان و سازمان انرژی اتمی انگلستان^(۸) تبادل اطلاعات دارد .
- ۵- مرکز اطلاعات ثبت نوآوریهای ژاپن (JAPATIC)^(۹) نیز با مرکز بین المللی مدارک ثبت نوآوریهای^(۱۰) همکاری و ارتباط دارد .

-
- 1- American chemical society.
 - 2- Japan Association for the International chemical Information
 - 3- Agricultural Research Information system.
 - 4- Agricultural Libraries Information Network.
 - 5- Atomic Energy Research Institute.
 - 6- International Atomic Energy Agency.
 - 7- International Nuclear Information system.
 - 8- Atomic Energy Administration of Great Britain.
 - 9- Japan Patent Information Center.
 - 10- International Patent Documentation Center.

۶- بین مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن و مرکز ملی اطلاعات ایالات
متحده آمریکا (۱) مبادله مدرک می شود و یک نسخه از مدارکی
که بعنوان سپرده به مرکز ملی اطلاعات ایالات متحده آمریکا
داده می شود به JICST ارسال میگردد .

۷- کتابخانه مجلس شورای ملی (۲) ژاپن با استفاده از نوارهای
مغناطیسی کتابخانه کنگره آمریکا و از طریق پروژه MARC I (۳)
کار تهیه و آماده سازی کتابهای خارجی و تدوین فهرست های
مشترک را خودکار نمود و از سال ۱۹۷۵ با اجرای MARC II
اطلاعات کتابشناسی کتابهای منتشره در ژاپن را نیز تحت کنترل
قرار داد .

علاوه بر موارد فوق در سایر زمینه ها نیز ژاپن در سطح وسیع یا
محدود در برنامه های همکاریهای بین المللی شرکت موثر دارد .

توسعه و بهبود سیستم های داخل کشور

با نظری به آینده فعالیت های اطلاعاتی ژاپن ، می توان برنامه تاسیس
بانک اطلاعاتی برای داده های آماری و در وهله اول برای داده های آماری
علوم و تکنولوژی ، تاسیس مرکزی جهت تجزیه و تحلیل و ارزشیابی اطلاعات ،
ایجاد مراکز اطلاعاتی بمنظور جستجو در حدود و ثغور علم اطلاعات و ایجاد
روشهایی جهت تبدیل خودکار دست نوشته ها و گفته ها به شکلی که قابل
خواندن ماشین باشد ، ذکر کرد .

به موازات این برنامه ها ، مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST)
بعنوان یک مرکز مادر در اطلاعات علمی و فنی سال به سال از نظر تدارک فایل
ملی اطلاعات علمی و فنی و ذخیره و اشاعه اطلاعات از طریق شعبات منطقه ای

1- U. S. National Center for technical Information.

2- National Diet Library.

3- Machine - readable cataloging (cards).

در سراسر ژاپن توسعه می‌یابد و بمنظور ایجاد يك شبکه يكپارچه اطلاعات علمی و فنی تلاش می‌کند .

آموزش کارکنان

مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) بمنظور ارتقاء روش شناسی ذخیره و بازیابی اطلاعات و توسعه تکنیک دکومانتاسیون ، دوره های آموزشی در سطوح مختلف در شهرهای توکیو و اوزاکا و در سطح استانی دایر می‌نماید . علاوه بر آن با همکاری جامعه دکومانتاسیون ژاپن (NIPDOK) هر چند وقت یکبار به تشکیل سمینار ، جلسات سخنرانی ، سمپوزیوم و بازدید برای متخصصان علوم اطلاع رسانی مبادرت می‌کند . مرکز توسعه روشهای آماده سازی اطلاعات ژاپن (JIPDEC) (۱) در آموزش پرسنل متخصص ، با سایر سازمانها همکاری می‌نماید . در ضمن به انتشار متون درسی ، فیلم های آموزشی و اسلاید در زمینه های مختلف همت می‌گمارد .

انجمن های کتابداری و دکومانتاسیون (بهمانند : جامعه دکومانتاسیون ژاپن (NIPDOK) ، انجمن کتابداران ژاپن (۲) ، انجمن کتابخانه های پزشکی ژاپن (۳) ، انجمن متخصصان کتابداری (۴)) سهم مهمی در آموزش متخصصان علوم کتابداری و دکومانتاسیون دارند . اینان با تالیف و انتشار منابع و استفاده از خطوط ارتباطی ، روزنامه ها ، رادیو و تلویزیون به اشاعه اطلاعات مبادرت می‌ورزند .

دو دانشگاه ژاپن دارای دانشکده کتابداری است . ۷۰ دانشگاه و مدرسه عالی نیز دارای رشته کتابداری جهت تربیت کتابدار می‌باشند . در

-
- 1- Japan Information Processing Developement Center.
 - 2- The Japanese Library Association.
 - 3- The Japanese Association for Medical Libraries
 - 4- The Japanese Association for Library specialists

دانشگاه کیهوتویک بخش علوم اطلاع رسانی به سال ۱۹۷۰ دایر گردید که علاوه بر آموزش به تحقیق در زمینه های بسیار تخصصی استفاده از کامپیوتر و اشعه laser در امر اطلاع رسانی می پردازد.

گروه های استفاده کننده

استفاده کنندگان از سرویس های مختلف اطلاعاتی مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) را شاید بتوان به دو گروه زیر تقسیم کرد :

۱- بخش دانشگاهی : شامل استادان ، دانشجویان و محققان دانشگاهها ، مدارس عالی و موسسات تحقیقاتی که بیش از ۱۷ درصد کل استفاده کنندگان را تشکیل می دهند .

۲- بخش صنعتی : شامل استفاده کنندگان در بخش صنایع شیمیائی که با رقم ۴۰ درصد بالاترین رقم را در میان استفاده کنندگان حائز است ، مهندسی مکانیک ۱۴ درصد ، صنایع الکتریکی و الکترونیکی ۱۱ درصد ، صنایع فلزی ۹ درصد ، دیگر صنایع نیز ۹ درصد .

نیاز استفاده کنندگان

کتابشناسی جاری علوم و فنون (۱) که در ۹ سری توسط مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن (JICST) منتشر میگردد ، در بین سایر خدمات این مرکز از توجه بیشتر استفاده کنندگان برخوردار است. میزان اقبال محققان به سرویس SDI این مرکز را نیز می توان با میزان افزایش استفاده کنندگان خود مرکز برابر دانست .

مرکز اطلاعات علمی و فنی ژاپن پیوسته کوشیده است که اطلاعات را به مطلوبترین شکل در اختیار استفاده کنندگان قرار دهد و اگر چه سرویسهای

1- Current Bibliography on science and Technology.

Chemical Abstract Condensates و Medlars به انگلیسی است
اما بیشتر اطلاعات به زبان ژاپنی تهیه می‌شود.

جدیدترین آمار ترجمه بیانگر ۲۳ درصد درخواست ترجمه از ژاپنی به انگلیسی، ۱۹ درصد از انگلیسی به ژاپنی، ۱۸ درصد از روسی به ژاپنی، ۱۷ درصد از آلمانی به ژاپنی، و سایر زبانها ۲۳ درصد می‌باشد. یکی از دلایل افزایش درخواست برای ترجمه از ژاپنی به انگلیسی، افزایش عرضه تحقیقات ژاپنی در خارج از کشور بوده است.

بررسی اجمالی از وضع فعلی اطلاع رسانی در ژاپن (نتیجه گیری)

ژاپن هنوز دارای يك شبکه یکپارچه اطلاعات علمی و فنی نمی‌باشد. سیستم اطلاعاتی این کشور متشکل از مجموعه ای از خدمات اطلاعاتی - با مقاصد و سطوح گوناگون - است که فاقد يك ارتباط محکم و تداوم یافته بوده و بیشتر به اقتضای روابط شغلی و در محدوده خدمات هر يك ایجاد می‌شود. يك رهنمود یکسان نیز برای فعالیت‌ها و خدمات آنها وجود ندارد و حتی متدلوژی مشترکی نیز بدانها آموزش داده نشده است. البته خدمات اطلاع رسانی بخش دولتی، آموزشهای لازم را از مراکز دولتی دریافت می‌کند، لکن خدمات اطلاع رسانی در بخش خصوصی تنها با دستورالعمل مدیریت شرکت هدایت می‌شود و شرکتها فقط زمانی به ارتباط بایکدیگر علاقه نشان می‌دهد که منافع در بر داشته باشد.

باید به این نکته توجه داشت که علم و تکنولوژی ژاپن با چنان سرعتی پیش می‌رود که میزان محدودی از عدم سازماندهی سیستم اطلاعاتی تاثیر ناچیزی در این جریان خواهد داشت. این امر بدلیل آنست که اگر چه روشها و اشکال و حجم فعالیت های اطلاعاتی مراکز مدارك شرکتهای مختلف، موسسات و سازمانها ظاهراً تفاوت زیادی دارد، لکن در مجموع دارای این خصیصه مهم هستند که با شرایط موجود تطبیق داده شده اند و عموماً قادرند اطلاعات لازم را تهیه کنند و در میان منابع موجود، مدارك حائز اهمیت را گرد آورند.

بر اساس آنچه که گفته شد مشخص است که اطلاعات علمی و فنی در هر

زمینه ای پراکنده و متفرق است و دستیابی به میزان کافی ای از اطلاع اگر غیر ممکن نباشد مشکل است. اطلاعات حاصل از پیشرفتهای تحقیقاتی و فنی شرکتها همانند دیگر اطلاعاتی که توسط نمایندگیهای شرکت در خارج از کشور تهیه می شود، جزء دارائیهای شرکت محسوب شده و شرکت می تواند آنها را نگهداری کرده و یا تحت ضوابط خاصی توزیع کند. حتی در مواردی که دولت ۲۵ یا ۵۰ درصد هزینه یک برنامه تحقیقاتی یا آزمایشی را می پردازد، باز هم در نتایج بدست آمده اطلاعات محرمانه جزء دارائیهای شرکت محسوب شده و در گزارش درج نمی گردد. به همین جهت هنگامی که مسئله پیش بینی پیشرفتهای علمی و فنی در یک مقطع زمانی مطرح می شود، وزارت علوم و تکنولوژی ژاپن ناچار است مجمعی از گروههای متخصص دست اندرکار در زمینه های مختلف تشکیل دهد، پرسشنامه ای توزیع کند و از سایر روشهای غیر مستقیم در تعیین سطح و دورنمای توسعه علمی و فنی استفاده کند.

با توجه به نکات فوق، ایجاد یک شبکه یکپارچه اطلاعات علمی و فنی که پتانسیل بخش خصوصی را نیز شامل شود مشکل بنظر می رسد.

Directory of special Libraries, Japan. Tokyo, special Libraries Association, Japan, 1973.

Encyclopedia of Libraries and Information science. vol 13
New York, Marcel Dekker, 1975. P205-262.

Kitagawa, Tosio. The formation of Information system in connection with the Organization of scientific Information.
International Forum on Information and Documentation.
vol 3 (Oct. 1978.) P. 25-29.

Lebedev, G. A. Information Activity in Japan. Scientific and Technical Information Processing. Vol 3 (1974). P 69-77.

Miwa, D. Recent Trends of Information Activities in Agricultural sciences in Japan Proceedings of the second congress and Third Assembly of the International Federation of Documentation commission of Asia and Oceania (FID/CAO)
Seoul, Sept 1974. Seoul, Scientific and Technological Information Center, 1974. P. 55-62.

OECD Directorate for science, Technology and Industry
Scientific and Technological Information policy Group.
Networking of scientific and Technical Information.
Paris, 1974.

Ootuka, Haruo. Information and Documentation Activities in Japan.
Proceedings of the Fifth General Assembly of International Federation for Documentation commission for Asia and

Oceania . (FID/CAO) . Seoul, 1978. P44-45.

Shigihara, Voshiki, Identification of the Information needs of the End-users in Japan . Proceedings of the fifth General Assembly of International Federation for Documentation commission for Asia and Oceania (FID/CAO) . Seoul, 1978, P 73-74 & P 119-120.

Unesco. Statistical Yearbook, 1976. Paris, Unesco, 1977.

Unesco/FID. Study on National structure for Documentation and Library services in countries with Different Levels of Development with particular reference to the needs of Developing countries. Paris, Unesco, 1973. P 82-85.

World guide to Library schools and Training courses. Paris, Unesco, 1972

World guide to Technical Information and Documentation services
2 nd. ed. Paris, Unesco, 1975.

Yamamoto, Yukio . Information systems for smaller Industry in Japan . Proceedings of the second congress and third Assembly of the International Federation of Documentation, commission of Asia and Oceania (FID/CAO) . Seoul, 1974. P 76-78.

نظام اطلاعات علمی و فنی در اتحاد

جمهوری شوروی

تاریخچه

نخستین گامها در ایجاد نظامی متشکل از واحدها و بخشهای اطلاعات علمی و فنی در اتحاد جماهیر شوروی در دهه ۱۹۳۰ با تأسیس اولین مراکز اطلاعاتی و تدارک مقدمات انتشار چند چکیده نامه برداشته شد این اقدامات با آهنگی کند حتی در دوران جنگ هم ادامه یافت بطوریکه یکی از موسسات عمده تخصصی بنام موسسه اطلاعات فلزات آهن دار (Ferrous Metal Information Institute) در ۱۹۴۳ گشایش یافت . اما رشد واقعی و شتابان نظام در طی ۲۰ تا ۲۵ سال گذشته صورت گرفت . این دوره شاهد تأسیس و بنیتی (۱) یکی از بزرگترین مراکز سراسری اطلاعات و چندین مرکز سراسری دیگر، تعداد زیادی مراکز منطقه‌ای و تخصصی جدید و هزاران بخش اطلاعاتی در سازمانهای پژوهشی، طراحی و توسعه و کارخانه‌ها بوده است . در طول این مدت با تصویب قوانین و اتخاذ تصمیماتی، رهنمودهای تشکیل و توسعه نظام اطلاعات علمی و فنی کاملاً فراهم آمده است .

تشکیل شبکه اطلاعاتی موجود هم از طریق ایجاد موسسات و بخشهای جدید و هم از طریق تجدید سازمان کتابخانه‌های سنتی علمی، دانشگاهی، فنی و سایر کتابخانه‌های تخصصی و انطباق فعالیت آنها با شیوه‌ها و روشهای جدید صورت گرفته است . کتابخانه‌ها معمولاً در موسسات و بخشهای جدید تأسیس و فراهم شده اند ولی آنها بی هم که مستقل باقی مانده اند فعالیتشان را با سازمانهای اطلاعاتی که در زمینه‌های مشابه فعالیت دارند یا خدمات اطلاعاتی به واحدهای پژوهشی، دانشگاهی و کارخانه‌ها میدهند هماهنگ کرده اند .

بنیان خدمات جدید اطلاعاتی و توسعه آنها با فرامین ویریه دولت اتحاد جماهیر شوروی آغاز گردید . این فرامین مسئولیت وزارتخانه‌ها و بخشهای دولتی

1 - All-Union Institute of Scientific and Technical Information (VINITI)

رادره‌اب جنبه‌های اساسی کاراطلاعاتی تعیین نمود وبنیانی قانونی برای کل نظام خدمات اطلاعات علمی وفنی بوجود آورد .

شبکه خدمات اطلاعاتی اتحاد جماهیرشوروی که درسال ۱۹۶۶ رسماً

به نام " نظام سراسری اطلاعات علوم وفنون " (State Science and Technology Information System) شناخته شد درطی سالهای گذشته توسعه وتکامل

چشمگیری یافته است . این شبکه یکی ازچندین شبکه ای است که برای ارائه خدمات کتابخانه ای واطلاعاتی باهدفهای خاص وبه گروههای معینی ازمردم روسیه ایجادشده است .

اهداف

درانقلاب علمی وصنعتی جاری ارائه سریع ومقرون به صرفه اطلاعات دربارہ آخرین یافته های علوم وفنون ایجاب می کند که نظام اطلاعاتی به شکل یکتواخت درسطح ملی عمل کند . ازطرفی اطلاعات همانند انرژی وسایرمواد یک سرمایه ملی است که برای توسعه اجتماعی واقتصادی یک ملت ضروری وحیاتی می باشد به این جهت حزب کمونیست وحکومت اتحاد جماهیرشوروی برای توسعه وبهبود نظام اطلاعات علمی وفنی کشوراهمیت زیادی قائلند و دربرنامه های توسعه اقتصاد ملی آنرا یکی ازوظایف عمده خود محسوب می دارند .

هدفهای کلی شبکه اطلاعات علمی وفنی درشوروی گردآوری هرچه کاملتر اطلاعات دربارہ تازه ترین پیشرفتهای علمی وفنی دنیا به منظورمطلع نمودن سریع متخصصان ودانشمندان ازاین پیشرفتهای ، بهره گیری ازیافته های علمی وفنی دربرنامه های توسعه وتحقیق ، وفراهم آوردن خدمات اطلاعاتی متناسب بان نیازهای درحال تغییرمتخصصان وبهروهشگران می باشد .

تعیین اولویتهای اطلاعاتی

اولویتهای براساس سه مرحله از مطالعه نیازها مشخص می شوند :

۱- در مرحله اول تعیین اولویتهای مطالعه مدارک بنیادی که به عنوان رهنمودهای توسعه اقتصاد، علوم و فنون هستند صورت می گیرد. این مدارک عبارتند از:

الف- رهنمودهای کنگره های حزب کمونیست

ب- برنامه های یکساله و پنج ساله توسعه اقتصادی اتحاد جماهیر شوروی و جمهوریهای آن که توسط هیات عالی شوروی و هیأت های عالی جمهوریها تصویب می گردند (برنامه های پنج ساله خطوط اصلی توسعه نظام وزیر نظامهای آنرا تعیین می کنند و برنامه های سالانه فعالیت های جاری را طرح ریزی می کنند) .

پ- فرامین دولت درباره توسعه اقتصاد ملی و هریک از آن

ت- برنامه ها و طرحهای هماهنگی به منظور حل مسائل عمده میان رشته های علوم و تکنولوژی

ث- تصمیمات متخذه هیات وزیران و سازمانهای اجرایی در مورد توسعه و بهبود هر یک از صنایع

ج- برنامه های کوتاه مدت و بلند مدت " توسعه و تحقیق " و " طرح و توسعه "

چ- طرحهای مدرنیزه کردن کارخانه ها و بخشهای تولیدی معین

ح- برنامه های مربوط به عرضه شیوه های جدید تولید و ماشین آلات جدید در کارخانه ها و سازمانهای خاص

خ- طرحهای مربوط به فعالیت های اختراعاتی و نوآوریهای مهندسی، تکنیسین ها و کارگران، صورت مسائل و مشکلات تولیدی حل نشده و برنامه های مربوط

به شیوه های فنی و تشکیلاتی که به منظور روزآمد کردن تولید، بهبود تولید کارگران و بهسازی موقعیتهای کاری تهیه شده اند.

۲- در مرحله دوم با کمک تمام گروههای استفاده کننده اولویتهای عمده اطلاعاتی معین می شود بدین ترتیب که از آنان خواسته می شود حتی المقدور به بیان کنند که هم درجه زمینه خاصی به اطلاعات احتیاج دارند و هم اطلاعات درخواست شده را به چه مصرفی خواهند رسانید.

حاصل مراحل فوق در فهرست موضوعی است که یکی برای روزآمد کردن مجموعه مرجع (اسناد و بانکهای اطلاعاتی) بکار می رود و دیگری برای عرضه اطلاعات به پژوهندگان استفاده می شود. فهرست موضوعی اخیر مدرک اصلی در تنظیم برنامه ها و خدمات اطلاعاتی می باشد.

۳- در مرحله سوم نیازهای اطلاعاتی عمیقتر بررسی شده و در حین عمل اطلاع رسانی تعدیل می شوند. در این مرحله از کار هر نوع بازخورد نقش عمده ای دارد. برای مثال مواد اطلاعاتی ویرگه های بازخورد برای استفاده کنندگان ارسال می شود و از آنها خواسته می شود تا بر اساس ضوابط تعیین شده، مواد دریافتی را ارزیابی کنند، یا اینکه مرتباً با آنها تماس شخصی برقرار می شود و فیه.

ساخت نظام

نظام اطلاعات علمی و فنی اتحاد جماهیر شوروی تلفیقی از یک ساخت متمرکز و غیر متمرکز است. ساخت متمرکز آن در انتخاب یک سیاست ملی است که در توسعه و بهبود نظام تاثیر دارد و هماهنگی لازم را در کار اجزای آن و سازش پذیری آنها از نظر سازمانی و تکنیکی فراهم می کند. ساخت غیر متمرکز در فراهم آوردن خدمات اطلاعاتی است که امکان می دهد این خدمات برای هر طبقه از استفاده کنندگان

مطابق با نیازشان فراهم شود و بدین وسیله اصل در سترسی مستقیم برای هـــــ استفاده کننده راه هر مرکز اطلاعاتی در چارچوب نظام علمی می سازد چنین ساختاری به اتحاد جماهیر شوروی امکان داده است تا برنامه گردآوری و آماده سازی مسوا در اطلاعاتی و تولید منابع ردیف دوم را براساس اصل تمرکز استوار نماید و بتواند موجبات سهولت ارائه خدمات غیرمتمرکز مرجع را با امکانات وسیع در مراکز اطلاعاتی فراهم سازد .

تجربه نشان داده است که عرضه کننده اطلاعات مورد نیاز یک محقق ، بخش اطلاعات علمی و فنی موسسه ایست که وی در آن به کار مشغول است . از طریق این بخش ، یعنی نقطه اصلی ورود به درون نظام اطلاعاتی کشور ، است که متخصص با جزئی از نظام پیوند پیدا می کند . این جزا اگرچه بوسیله وی رویت نمی شود ولی حائز اهمیت بسیار است زیرا کارخانه یا موسسه پژوهشی مربوط برای پاسخ به درخواستهای وی علاوه بر استفاده از مجموعه خویش ، که غالباً " بسیار کوچک و محدود است ، به مجموعه ها و خدمات اطلاعاتی بسیاری از مراکز اطلاعات علمی و فنی سخت متکی می باشد . به این ترتیب نظام اطلاعاتی شوروی را می توان مرکب از دو بخش دانست : هسته نظام که شامل تقریباً دو بیست مرکز اطلاعاتی است و محیط آن که مشتمل بر بیش از ده هزار بخش اطلاعاتی و چند هزار کتابخانه است که این کتابخانه ها اکثراً نقش همان بخش اطلاعاتی را در موسسه های آموزشی و کارخانه های کوچک و متوسط بازی می کنند .

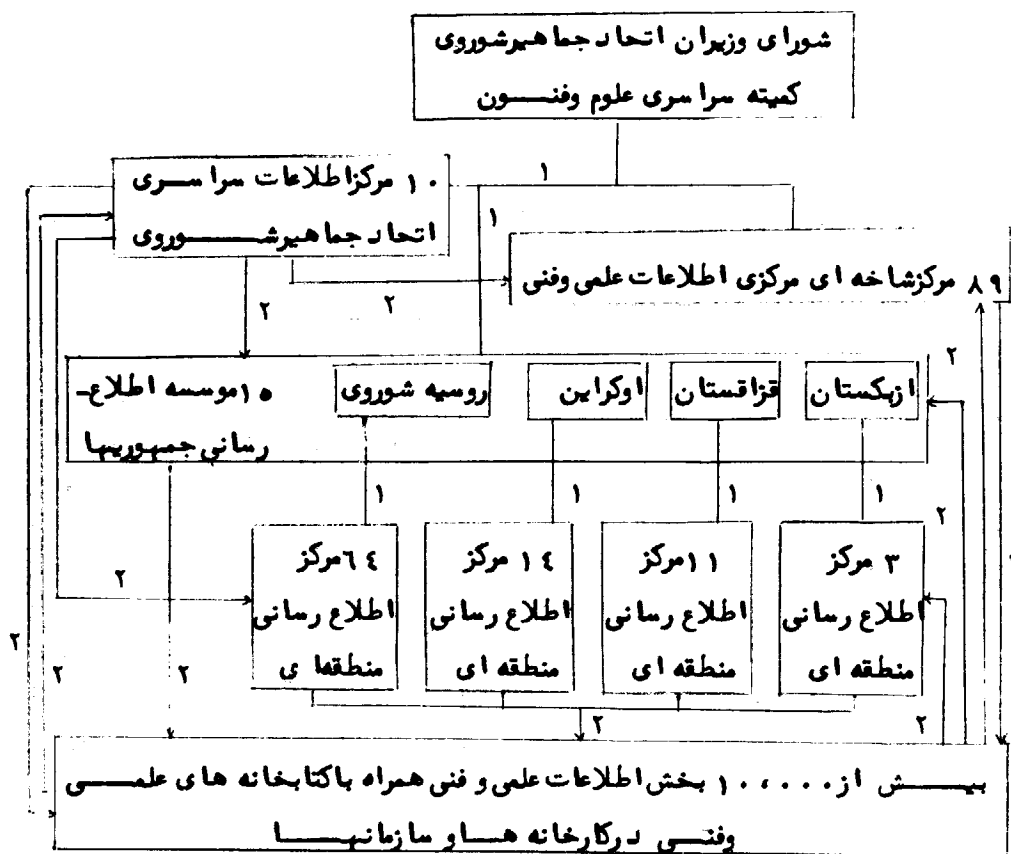
در تاسیس و توسعه هر مرکز اطلاعاتی نیاز به تقسیم وظایف در میان مراکز که اجزای نظام هستند و برقراری ارتباط پویا بین آنها برای خدمت به استفاده کنندگان همواره مد نظر بوده و می باشد و به این جهت اصل تخصصی شدن

مراکز بر اساس تقسیم دقیق وظایف پایه گذاری شده است . با توجه به این اصل ، اجزایی که برای نظام اطلاعات علمی و فنی شوروی در نظر گرفته شده عبارتند از :

- مراکز مرکزی^۱
- مراکز شاخه ای مرکزی (تخصصی)
- مراکز جمهوری
- مراکز میان رشته ای منطقه ای^۲
- بخشهای اطلاعاتی کارخانه ها و سازمانها

شمای زیر تصویری از ساخت این نظام ، ارتباط اجزای آن و مجراهای اصلی همکاری آنها بدست میدهد .

-
- ۱- مراکز مرکزی هستند که در سطح کشور خدمات خود را عرضه می کنند و در حکم مراکز ملی محسوب می شوند .
 - ۲- مراکز شاخه ای مراکز هستند که در خدمت شاخه خاصی از اقتصاد ملی هستند مانند صنایع سنگین ، صنایع سبك ، منابع طبیعی ، انرژی و غیره
 - ۳- مراکز منطقه ای مراکز هستند که در سطح يك منطقه ، استان و یا يك جمهوری خود مختار (جمهوریهایی که بر اساس ویژگیهای زبانی یا اقلیتهای مذهبی بوجود آمده اند) تشکیل می گردند و تحت مسئولیت جمهوری متبوعه می باشند .

۱- راهنمای در روشها ، ۲- مسیر حرکت اطلاعات

تعداد مراکز منطقه ای بر حسب وسعت و جمعیت جمهوریها تعیین می کند و این نشانگر آنست که در استقرار مراکز، به پراکنندگی جغرافیایی آنها و اصل سهولت دسترسی به اطلاعات کاملاً توجه شده است . نگاهی به جدول زیر ارقامی که در نمودار ذکر گردیده این امر را بخوبی روشن می سازد .

جدول پراکندگی جمعیت و مناطق در جمهوریهای اتحاد جماهیر شوروی^۱

نام جمهوری	وسعت (میل مربع)	تعداد جمعیت	جمهوریهای خود مختار	مناطق خود مختار	منطقه ها (استانها)
روسیه شوروی	۶۰۹۳۳۹۱	۱۳۴'۶۵۰'۰۰۰	۱۶	۵	۴۹
اوکراین	۲۵۲'۰۰۴۶	۴۹۰'۷۵۰'۰۰۰			۲۵
روسیه سفید (بیلوروس)	۸۰'۳۰۰	۹۰۳۷۱'۰۰۰			۶
انگستان	۱۵۲'۱۸۱	۱۴۰'۷۹۰'۰۰۰	۱		۱۱
قزاقستان	۱۰۶'۴۹۸۰	۱۴'۳۷۳'۰۰۰			۱۹
گرجستان	۲۶'۹۱۱	۴'۹۵۴'۰۰۰	۲	۱	
آذربایجان	۳۳'۴۳۶	۵'۶۸۹'۰۰۰	۱	۱	
لیتوانی	۲۶'۱۷۳	۳۳۱'۵۰۰'۰۰۰			
مولدووی	۱۳'۹۱۲	۳۸۵'۰۰۰'۰۰۰			
لتونی	۲۴'۶۹۵	۲'۴۹۳'۰۰۰'۰۰۰			
قرقیزستان	۷۶'۶۴۲	۳'۳۶۸'۰۰۰'۰۰۰			۳
تاجیکستان	۵۴'۰۱۹	۳'۴۸۶'۰۰۰'۰۰۰		۱	۲
ارمنستان	۱۱'۳۰۶	۲'۸۳۴'۰۰۰'۰۰۰			
ترکمنستان	۱۸۸'۴۱۷	۲'۵۸۱'۰۰۰'۰۰۰			۵
استونی	۱۳'۴۱۳	۱'۴۳۸'۰۰۰'۰۰۰			

1- Whitaker '78; An Almanack for the Year of our Lord 1978 (London: Whitaker, 1977), PP: 958-966.

الف - وظایف:

وظایف هر گروه از مراکز اطلاعاتی، بنا به محل قرارگرفتنشان در درون نظام، به نحوی تعیین گردیده که در عین فراهم آمدن کلیه خدمات مورد نیاز، از دوساره کاربرها جلوگیری شود. بطور کلی می توان گفت که در درون این نظام دو جریان اطلاعات وجود دارد یکی "نزول اطلاعات" که بوسیله ارسال مواد اطلاعاتی تهیه شده در مراکز سراسری و شاخه ای و منطقه ای به بخشهای اطلاعاتی کارخانه ها و سازمانها صورت می گیرد و دیگری "صعود اطلاعات" که از طریق ارسال اطلاعات حاصل شده از پیشرفتهای و موفقیتهای علمی و فنی کارخانه ها و سازمانها به مراکز اطلاعاتی شاخه مربوط انجام می پذیرد. مراکز سراسری که در زمینه موضوعهای متعددی کار می کنند بیشترین جریان "نزول" مواد اطلاعاتی را برای استفاده بخشهای اطلاعاتی کارخانه ها و سازمانها فراهم می کنند. مراکز شاخه ای، اطلاعات کارخانه ها و سازمانها را در باره راه حل های فنی جدید گردآوری نموده و همراه با مواد که از مراکز سراسری و سایر مراکز شاخه ای و منطقه ای می رسد آماده سازی می کنند و نتیجه آنرا به شکلی که پاسخگوی نیازهای متخصصان آن رشته صنعتی، سازمانهای برنامه ریزی یا طراحی و صنایع آن رشته از اقتصاد باشد اشتهاء میدهند. وظیفه اصلی مراکز اطلاعات علمی و فنی میان رشته ای منطقه ای و مراکز اطلاعاتی جمهوریها، تدارک خدمات اطلاعاتی برای استفاده کنندگان با توجه به جنبه های خاص هر جمهوری، منطقه یا ناحیه و شرایط اقتصادی حاکم بر توسعه آن می باشد. ضمناً این مراکز وظیفه دارند موجبات تسهیل انتقال اطلاعات موجود به زبان ملی و مربوط به پیشرفتهای فنی کارخانجات هر یک از رشته های صنعتی را فراهم آورده و به صورت واسطه ای میان

مراکز سراسری و شاخه ای از یکسو و کارخانه ها و سازمانهای يك منطقه خاص از سوسیالیزم عمل کنند و اطلاعاتی را که از این مراکز می رسد به نحوی که پاسخگوی نیازهای استفاده کنندگان محلی باشد بسته بندی کرده و به این ترتیب انواع خدمات اطلاعاتی، اشاعه اطلاعات گزیده، و انتشار اخبار مربوط به موفقیتهای علمی و فنی را فراهم می کنند. بخشهای اطلاعات علمی و فنی در کارخانه ها و سازمانها، اطلاعات را مستقیماً در اختیار استفاده کننده می گذارند و همانگونه که در فوق ذکر شد ترتیب جریان "صعود اطلاعات" را نیز وسیله ارسال نتایج حاصله از فعالیتها و موفقیتها می خویش به نهاد های اطلاعاتی مرکزی می دهند تا برای اشاعه آنها اقدام شود.

یکی از وظایف عمده مراکز سراسری، گردآوری و آماده سازی متمرکز اطلاعات تولید شده در جهان، بر حسب نوع منابع مورد پوشش هر يك از این مراکز، می باشد تا در مقیاس وسیع برای کلیه طبقات استفاده کنندگان كمك اطلاعاتی فراهم آورند. برای مثال وینیتی کلیه انتشارات علمی و فنی روسی و خارجی را در زمینه علوم طبیعی و فنون آماده سازی نموده و اطلاعات مربوطه را در بین متخصصان این زمینه ها اشاعه می دهد. حجم مطالب رسیده به وینیتی سالانه متجاوز از ۲۲۰۰۰ عنوان نشریه ادواری و پیاپی های علمی و فنی و حدود ۸۰۰۰ عنوان کتاب به ۶۳ زبان از ۱۱ کشور می باشد. مرکز اطلاعات علمی و فنی وینیتی مسئول ثبت و نگهداری کلیه پروژه های توسعه و تحقیق و طرح و توسعه کشور می باشد و هر ساله اطلاعات مربوط به دهها هزار مورد از پروژه های تحقیقاتی انجام شده یا در دست اجرا را آماده سازی کرده به سازمانهای ذی علاقه می فرستد. موسسه مرکزی تحقیقات اطلاعات مربوط به پروانه های ثبت اختراعات و مطالعات فنی و اقتصادی مسئولیت گردآوری و آماده-

1- The All-Union Scientific and Technical Information Centre (VNTIT Sentr)

2-The Central Research Institute of Patent Information and Technical and Economic Studies (TSENLIPI)

سازی اطلاعات درباره ابتکارات و نوآوریهای داخلی و خارجی و عرضه خدمات لازم از آنها را به سازمانها و گروههای استفاده کننده به عهده دارد. ضمناً در نظام اطلاعات مربوط به پروانه های ثبت اختراعات، که خود زیرنظامی از نظام مراصری اطلاعات علمی و فنی است، نقش مرکز مادرهای راهازی می کند. کتابخانه عمومی مراصری علوم و فنون^۱ که بزرگترین مرکز خدمات اطلاعاتی، کتابخانه ای و کتابشناسی کشور در کلیه زمینه های فنی و اقتصادی کاربرد می باشد. علاوه بر انجام خدمات مذکور، به عنوان مرکز مراصری اطلاعات مربوط به ماشین آلات و وسایل صنعتی نیز عمل نموده مسئولیت گردآوری کلیه کاتالوگهای تجاری و فنی داخلی و خارجی و ارائه خدمات لازم از آنها را به عهده دارد. موسسه تحقیقات علمی اطلاعات فنی، رده بندی و کدگذاری شوروی^۲ وظیفه آماده سازی اطلاعات درباره استانداردها و هنجارهای داخلی و خارجی را به عهده دارد. ضمناً فعالیتهای مشابه را در سطح کشور سازمان داده و بر آنها نظارت می کند. سایر مراکز مراصری نیز به همین منوال وظایف مشابهی را در محدوده ای خاص به عهده دارند.

علاوه بر وظایف فوق، بعضی از مراکز بزرگ به وظایف جنبی دیگری نیز می پردازند که هدف از آنها بهبود هرچه بیشتر نظام اطلاع رسانی کشور است. از جمله این وظایف انجام تحقیقات نظری و کاربردی به منظور بهبود ابزارها و روشهای اطلاعاتی و علم اطلاعات است. مطالعه در مسائل و مشکلات خود کار کردن ذخیره و بازایی اطلاعات، خاصه به شکل یکپارچه، مطالعات تحقیقی و تجربی خود کار نمودن ترجمه، مطالعه به منظور طرح و توسعه کامپیوترهایی با سرعت عمل خیلی زیاد، تهیه مدلهای تجربی از ابزار و ماشین آلات مورد نیاز فعالیتهای اطلاعاتی و به عبارت بهتر

1- The USSR State Public Library for Science and Technology (GPNTB SSSR)

2- The All- Union Research Institute for Technical Information, Classification and Coding (VNIKI).

تکنولوژی اطلاعات، تهیه نشریات علمی اطلاعاتی برای کمک به توسعه این تحقیقات، در زمره این فعالیتهاست. همچنین مراکز اطلاعاتی سهم عمده وارزنده ای در تربیت نیروی انسانی و بهبود مهارت های کارکنان نظام اطلاعاتی دارند که شرح آن مختصراً در بخش جداگانه ای بعداً خواهد آمد.

ب- اقسام عمده خدمات اطلاعاتی :

مجموعه منابع مرجع که مرکب از موجودی کلیه مراکز اطلاعاتی (کتابخانه های تخصصی علوم و فنون) تحت پوشش نظام اطلاعاتی کشور است مشتمل بر بیش از ۱۰۰ میلیون مدرک است^۱. مراکز اطلاعاتی با استفاده از این مجموعه و منابع جدیدی که دریافت می کنند اطلاعات مورد نیاز گروه های استفاده کننده را از طرق زیر فراهم و عرضه می کنند :

- تهیه و توزیع نشریات اطلاعاتی از قبیل نامه ها، چکیده نامه ها، مرجعها، کتابشناسیهای موضوعی و فیره و نیز فایل های اطلاعاتی در مجموعه ها و بخشهای مجزا.
 - ارائه خدمات مرجع بوسیله پاسخگویی به پرسشها و بخش اطلاعات گزیده.
 - تهیه نقد ها و بررسیهای تحلیلی و مقایسه ای در رشته های مختلف علوم و فنون و اقتصاد به منظور تعیین روند این زمینه ها در اتحاد جماهیر شوروی و خارج از کشور.
 - ترتیب برنامه ها و گرد همایی ها جهت آشنا ساختن توده های وسیع کارگران، مبتکران صنعتی، مهندسان و تکنیسینها با پیشرفتهای علوم و فنون.
- به منظور جلوگیری از دوباره کاری در تهیه نشریات اطلاعاتی، برنامه های سالانه ای برای انتشار منابع ردیف دوم تهیه می گردد و برای تصویب به کمیته علوم و تکنولوژی کشور ارائه می شود به این ترتیب هم کیفیت نشریات بهبود می یابد و هم از دوباره کاریهای نامعقول جلوگیری می شود.

۱- این رقم مربوط به سال ۱۹۷۶ است.

برای کوتاه کردن زمان چکیده کردن انتشارات، هر نشریه ای که در کشور منتشر می شود، طبق تصمیماتی که از ژانویه ۱۹۶۷ به مرحله اجرا درآمده است با چکیده ای همراه می باشد. این امر هم سبب کوتاه شدن زمان انتشار چکیده نامه می شود و هم پولی را که باید به چکیده نویسان آزاد داد کاهش می دهد.

نظامی هم برای به ودیعه سپردن دست نوشته ها در زمینه های علوم طبیعی، علوم کاربردی و علوم اجتماعی برقرار شده و به مرحله اجرا درآمده است. دست نوشته هایی که به علت تخصصی بودن خیلی زیادشان فقط مورد علاقه گروه کوچکی از متخصصان هستند در مراکز مرکزی، شاخه ای مرکزی و جمهوری به ودیعه گذاشته می شوند و چکیده آنها در نشریات مراکز مرکزی به چاپ می رسد.

از دیگر خدمات اطلاعاتی، ترجمه مدارك و مقالات علمی و فنی از زبانهای خارجی به روسی و بالعکس، تشکیل مجموعه ای فنی از این ترجمه ها و انتشار منظم فهرست آنهاست.

برای آنکه نشریه های اطلاعاتی رسالت خود را از نقطه نظر تهیه سریع اطلاعات به درستی و کمال انجام دهند هر يك از مراکز اطلاعاتی موظفند که در صورت دریافت تقاضا، فتوکپی اصل نشریه ای را که در مجموعه خود دارند و مشخصات کتابشناختی آن در نشریه اطلاعاتی آمده است در اسرع وقت تهیه و برای متقاضی ارسال نمایند.

گروههای استفاده کننده اطلاعات

مرحله آغازین برنامه ریزی خدمات مراکز اطلاعاتی، مطالعه نیازهای اطلاعاتی و تعیین گروههای استفاده کننده ای است که نیازهایشان محسوس و فعالیتهای يك مرکز را مشخص می کند.

ضابطه اصلی برای قراردادن استفاده کننده در يك گروه خاص حیطه فعالیت

حرفه ای اوست نظیر مدیریت، تحقیقات علمی، طراحی، تولید، ساختمان، خدمات
وفیره. به این ترتیب استفاده کنندگان اطلاعات را می توان به گروه های کلی زیر
تقسیم نمود: مدیران، دانشمندان، طراحان، متخصصان صنعتی، مبتکران و کارگران
متبحر و مخترعان.

البته این يك تقسیم بندی کلی است زیرا حتی در داخل هر گروه نیازهای
اطلاعاتی بسیار متنوع و متفاوت می باشد و همین جهت لازم است که خدمات اطلاعاتی
قابل انعطاف باشند تا بتوانند به نیازهای گوناگون و متغیر گروه های مختلف پاسخ
گویند.

- به عنوان نمونه گروه های استفاده کننده يك مرکز شاخه ای عبارتند از:
- دستگاه های مدیریت و اجرایی (کارکنان وزارتخانه ها، انجمن های سراسری وفیره)
 - سازمان های توسعه و تحقیق (موسسات، آزمایشگاه ها و سایر گروه های علمی)
 - سازمان های مهندسی (موسسات مربوط به طرح ریزی مجتمع های جدید و بازسازی
مجتمع های موجود)
 - سازمان های طرح و توسعه (ادارات، بخش ها و سایر گروه های دست اندرکار
توسعه ماشین آلات، روش ها و ابزارهای جدید)
 - مجتمع های صنعتی (کارخانجات و مجتمع های تولید کننده محصولات صنعتی)
 - مجتمع های کشاورزی، حمل و نقل، ارتباطات و خدمات
 - مراکز اطلاعات علمی (مراکز شاخه ای مرکزی وزارتخانه ها و هیات های اجرایی،
مراکز اطلاعات جمهوری ها و مراکز منطقه ای، کتابخانه های تخصصی علوم و فنون)
 - سازمان های عمومی (جامعه های علوم و فنون، انجمن های مخترعان و مبتکران،
اتحادیه های بازرگانی، سازمان های جوانان وفیره)

۱- آموزش

الف - تربیت و آموزش متخصصان و کارکنان :

لازمه اجرای صحیح و موفق برنامه های پیش بینی شده برای یک نظام اطلاعاتی و هموار نمودن راه بهبود و توسعه آن ، در خدمت داشتن نیروی انسانی متخصص و ماهر است . برنامه ریزان نظام اطلاعات علمی و فنی اتحاد جماهیر شوروی به این امر قوف کامل دارند و به همین جهت برای آموزش نیروی انسانی و بهبود مهارت های کارمندان مراکز اطلاعات علمی و فنی خود در کلیه سطوح و زمینه های لازم - کوشش فراوان می کنند .

با وجود پیشرفت هایی که در ایجاد مراکز اطلاعاتی در سال های اخیر شده است نظام دانشگاهی موجود هنوز نمی تواند از نظر تربیت متخصصان مورد نیاز ایمن سازمانها و آموزش کارکنان موجود ، نیاز دستگا ه های اطلاعاتی را چه از نظر تعداد و چه از نظر شایستگی حرفه ایشان در اصول نظری و کاربردی خدمت اطلاعاتی برآورده سازد به همین جهت علاوه بر چندین سازمان آموزش عالی ، مراکز اطلاعاتی نیز اقدام به برگزاری دوره های متعددی می کنند .

در حال حاضر چندین موسسه آموزش عالی دوره های زیر را در سطح لیسانس

عرضه می کنند :

- خود کار کردن و مکانیزه کردن آماده سازی و زبان های اطلاعات

- کتابداری و کتابشناسی

- زبان شناسی

- آرشئوها تاکید بر آرشئو علمی و فنی

- روزنامه نگاری با تخصص در ویرایش نشریات اطلاعاتی علوم و فنون
وینیتی که در زمینه آموزش نیز نقش ارزنده ای داشته است از ۱۹۵۹ اقدام به تشکیل
دوره های زیردرسطح دکترانموده است :

- اطلاعات علمی و فنی

- مهندسی کامپیوتر با توجه به کاربرد آن در اطلاعات علمی و فنی

- زبان شناسی ساختاری ، کاربردی و ریاضی

تا سال ۱۹۷۷ بالغ بر ۲۶۷ نفر در دوره های این مرکز شرکت نموده اند که از این
عده ۱۰۷ نفر با موفقیت دوره را به پایان رسانده اند . چندین موسسه آموزشی
هم در زمینه های مذکور در همین سطح برنامه های مشابهی دارند .

در سال ۱۹۷۱ نیز موسسه آموزش پیشرفته کارکنان اطلاعات اتا سیس شد که
متخصص اطلاعاتی در شش رشته زیر تربیت می کند :

- سازماندهی ، اقتصاد و برنامه ریزی فعالیتهای اطلاعات علمی

- آماده سازی تجزیه ای و تحلیلی اطلاعات و تولید انتشارات اطلاعاتی

- خدمات مرجع

- مکانیزه و خود کار کردن روشهای اطلاعاتی

- تبلیغات علمی و فنی و خدمات اطلاعاتی

- تکثیر و میکروفیلم برداری

طول هر يك از این شش رشته برای دانشجویان تمام وقت دو ماه و برای دانشجویان
پاره وقت شش ماه است . علاوه بر این ، بخشی در موسسه آموزش پیشرفته کارکنان
اطلاعات گشایش یافته است که يك دوره دوازده ماهه آموزشی عرضه می کند . به جز
متخصصان روسی ، دانشجویان کشورهای دیگر نیز در دوره های موسسه مذکور شرکت

1- Institute for The Advanced Training of Information Workers (IPKIR)

می کنند . بطور کلی این موسسه مسئولیت سازماندهی ، هماهنگی و راهنمایی علمی آموزش پیشرفته کارکنان اطلاعاتی را در سطح کشور به عهده دارد .

به جز مراکز و موسسات فوق الذکر ، مراکز شاخه ای اطلاعات و مراکز جمهوری ها نیز سهم ارزنده ای در آموزش تکمیلی دارند ، دوره های کوتاه مدت محلی برگزار می کنند و با اقامات موسسات آموزش پیشرفته وزارتخانه ها و ارگانهای اجرایی استفاده می کنند . طول مدت این دوره ها معمولاً بین ۷۲ تا ۱۶۰ ساعت درسی است و متجاوز از ده هزار دانشجو سالانه در آنها شرکت می کنند .

اتحاد جماهیر شوروی در سطح بین المللی نیز فعالیتهای آموزشی ارزنده ای داشته است . از سال ۱۹۷۰ دوره های بین منطقه ای یونیدو - یونسکو در زمینه اطلاعات صنعتی و گومانتا سیون منظمی توسط وینیتی برگزار گردیده که تا سال ۱۹۷۸ در حدود ۱۸۰ متخصص از ۶۰ کشور در حال رشد آسیا ، آفریقا ، آمریکای لاتین در آنها شرکت کرده اند .

ب - آموزش استفاده کنندگان :

در برنامه های آموزش عالی ، علاوه بر آموزش کارکنان سازمانهای اطلاعاتی ، آموزش استفاده کنندگان نیز گنجانده شده است تا اصول عمده نظری و عملی امور اطلاعات علمی و فنی به آنان آموخته شود . این برنامه سهم قابل توجهی در آشنایی ساختن متخصصان و پژوهشگران با خدمات اطلاعاتی و نحوه بهره گیری آنها از این خدمات دارد و موجب می شود که عملاً در استفاده از چنین خدماتی کمتر با اشکال مواجه شوند . ضمناً برای آشنایی ساختن و آموزش متخصصان شافل و مایرا استفاده کنندگان و تبلیغ شیوه های بهره گیری از خدمات اطلاعاتی ، از مطبوعات و رادیو و تلویزیون و برنامه های کنفرانسهای مختلف نیز استفاده می شود .

۲- خود کار کردن شیوه های کار اطلاعاتی

یکی از برنامه های مهمی که در اتحاد جماهیر شوروی آمازشده است ایجاد نظام خود کار یکپارچه اطلاعات علمی و فنی است که اساس آن کامپیوتری کردن شیوه های تجسس، آماده سازی، ذخیره و برون دهی اطلاعات و انتقال مواد اطلاعاتی به نقاط دور است.

در حال حاضر اکثر مراکز سراسری، جمهوری و شاخه ای دارای نظامهای کامپیوتری و مکانیزه هستند. در مراکز سراسری نظامهای خود کاری در حال توسعه است که برای ذخیره و آماده سازی فایل های بزرگ اطلاعات طرح ریزی شده اند. سخت افزار مورد استفاده آنها کامپیوترهای قوی نسل سوم با دستگاههای جنبی پیشرفته، ماشینهای تهیه میکروفیلم و ابزارهای کوچک و جدید چاپ و میکروفیلیم است. یکی از این نظامها، نظام ASSISTENT^۱ است که در سال ۱۹۷۰ در وینیتی طرح ریزی گردید و تاکنون در مرحله آن با موفقیت به موقع انجام شده است. هدف اصلی وینیتی در توسعه برنامه ASSISTENT تهیه نشریه های اطلاعاتی برای رشته های خاصی از علوم و تکنولوژی و برای هر یک از موضوعها یا مسائل میان رشته ای و همچنین تهیه نشریات اطلاعاتی در اشکال سنتی کتابی و بر روی حلقه های میکروفیلم و نوارهای مغناطیسی است. تا به این صورت به اصل تمرکز تجزیه و تحلیل اطلاعات و عدم تمرکز خدمات اطلاعاتی، که در حال حاضر اصل حاکم بر توسعه نظامهای خود کار اطلاعاتی است، جامه عمل پوشانده شود.

از دیگر وظایف عمده ASSISTENT فراهم آوردن اطلاعات اولیه برای پیش بینی توسعه علوم و سازماندهی به نظارت بر پیشرفت علوم و فنون است به این ترتیب که با پوشش جامع انتشارات علمی و فنی جهان، امکان تجزیه و تحلیل کمی و کیفی روندهای

1- Automated Reference Information System for Science and Technology
(ASSISTENT)

پژوهشی و روند های توسعه هر يك از رشته های علمی و فنی فراهم خواهد آمد و امکان خواهد داشت تا پیشرفت های بعدی پیش بینی شده و براساس آن بودجه های پژوهشی و نیروهای انسانی در جهت مناسب بکار گرفته شوند .

نمونه دیگری از این نظامها ، نظام ASINIT است که برای ذخیره و بازپایی اطلاعات مربوط به پروژه های در دست اجرا یا انجام شده توسعه و تحقیق اتحاد جماهیر شوروی طرح ریزی شده است . نظامهای مشابهی نیز در مراکز شاخه ای در حال تکوین و تکمیل است که طرحهای مربوط به چندین مرکز تاکنون آماده شده است .

امالایزه ایجاد نظام خود کار سراسری ، یکپارچه کردن کلیه نظامهای کامپیوتری اطلاعات و تبدیل آن به یک شبکه خود کار است و در این راه سازش پذیری نظامهای خود کار موجود و پیش بینی شده حائز اهمیت فراوان می باشد . به همین جهت مراکز اطلاعاتی مادر و پیشرو متفقا " کمر همت به حل این مشکل بسته اند و راه را برای پذیرش ایجاد یک شبکه خود کار اطلاعات علمی و فنی که دستیابی مستقیم به فایلها و ویرایشی انسان و ماشین را بوجود می آورد ، به جای مراکز پراکنده فعلی ، هموار نموده اند . این امر بهبود قابل توجهی را در عرضه خدمات به استفاده کنندگان ، فارغ از اینکه به چه تشکیلاتی وابسته هستند یا بعد مسافتشان چیست ، نوید میدهد و ضمنا " به دوباره کاریهای زائد آماده سازی و ذخیره اطلاعات هم خاتمه می دهد .

۳- همکاریهای بین المللی

اتحاد جماهیر شوروی در سطح بین المللی فعالیتهای وسیعی دارد . با کشورهای سوسیالیستی دارای موافقت نامه های متعدد در و جانبه و چند جانبه است که موجب همکاری در زمینه تدارک اطلاعات و کوشش در ایجاد یک نظام بین المللی

اطلاعات علمی و فنی (در محدوده کشورهای سوسیالیستی) شده است . همکاری
چند جانبه این کشور منجر به ایجاد مرکز بین المللی اطلاعات علمی و فنی (براساس
قرارداد ۲۷ فوریه ۱۹۶۹) گردید که بوسیله دولتهای بلغارستان ، چکسلواکی ،
جمهوری دموکراتیک آلمان ، مجارستان ، مغولستان ، لهستان ، رومانی و روسیه
به تصویب رسید . از وظایف عمده این مرکز تهیه دستورالعملهایی درباره روشهای
کار اطلاعاتی ، پیشنهاداتی در مورد تجهیزات لازم برای تشکیل نظام بین المللی آ،
ارائه خدمات اطلاعاتی به کشورهای عضو ، تحقیق در مسائل کاربردی و نظری
اطلاعات و همچنین کمک در زمینه سازمان دهی ، روش مندی و فیره به سازمانهایی
است که در کشورهای عضو به کارآموزش و ارتقاء سطح دانش کارکنان اطلاعاتی
مشغولند . در حال حاضر مرکز بین المللی اطلاعات (MTsNTI) مشغول تهیه
زبانهای بازبانی اطلاعات و تهیه اسناد آرهای لازم برای معاوضه اطلاعات
بر روی نوارهای مغناطیسی است که با استفاده از کامپیوترهای نمل سوم انجام
می گیرد . فراهم آوردن دستیابی مستقیم به بانکهای اطلاعاتی برای گروههای مختلف
استفاده کنندگان مرحله بعدی فعالیتهای این مرکز تشکیل می دهد .
همکاری با چندین کشور سرمایه داری براساس قراردادهای دوجانبه است .
پروژه های مشترک با فرانسه درباره خودکار کردن آمادہ سازی اطلاعات ، زبانهای
بازبانی اطلاعات ، و تجهیزات چاپ و تکثیر در دست اجراست . با ایالات متحده آمریکا
بر روی سه پروژه : تهیه و آزمایش شکل بکخواخت ارتباط و تبادل داده های کتابشناختی ،
بهبود روشهای پیش بینی گسترش نیازها و خدمات اطلاعاتی ، ابداع روشهای کاربردی -
برای تجزیه و تحلیل هزینه و سود اطلاعات همکاری می کند و با ایران ، فنلاند و غالب کشورهای
دیگر نیز پروژه های مشترکی دارد . ضمناً با کمک یونید و وینسکوتا کون چندین دوره آموزشی

-
- 1- International Centre for Scientific and Technical Information (MTsNTI)
 - 2- International System for Scientific and Technical Information (ISSTI)

برای تربیت کارکنان اطلاعاتی کشورهای در حال رشد تشکیل داده است که در پیش
بدان اشاره شد .

اتحاد جماهیر شوروی اقداماتی را نیز در جهت اجرای برنامه های یونی سیست
آغاز نموده است . ضمناً " متخصصان علوم اطلاعات این کشور بیش از ۲۰ سال زمان
بین المللی مرتبط با مسائل اطلاعات علمی و فنی فعالیت دارند . از جمله این سازمانها
فدراسیون بین المللی دکومانتا میون (FID)^۱، فدراسیون بین المللی انجمنها
و موسسات کتابداری (IFLA)^۲ و سازمان بین المللی انرژی اتمی (IAEA)^۳ است .

۴- توسعه و بهبود نظام

دولت اتحاد جماهیر شوروی در سالهای اخیر برای بهبود نظام اطلاعات
علمی و فنی کشور تصمیمات مهمی اتخاذ نموده است و براساس این تصمیمات ، تدارک
لازم را برای تخصیص منابع و توسعه کمکهای فنی مورد نیاز زده است . پاره ای از این
تصمیمات تاکنون اجرا گردیده و بعضی دیگر در دست اجراست .

کوشش در ایجاد شبکه یکپارچه ملی از مراکز خود کار اطلاعات علمی و فنی یکی
از قدمتهایی است که در این جهت برداشته شده است و برای این که نظامهای موجود
با در حال گسترش سازش پذیری لازم را بیابند برنامه ای تحت عنوان برنامه هماهنگی
ترسیم گردیده که مسئولیت اجرای آن با کمیته علوم و فنون ، آکادمی علوم شوروی و بینمیتی
می باشد . مسئولیت علمی آن نیز به عهده متخصصان زده و صاحب نظر در مسائل
نظری و کاربردی اطلاعات علمی و فنی گذاشته شده است . یک کمیته هماهنگی هم
در فاصله های معین پیشرفت برنامه و مسائل سازمانی و علمی اجرای آنرا مورد بحث قرار

1- International Federation for Documentation (FID)

2- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)

3- International Atomic Energy Agency (IAEA)

می دهد . این کمیته شامل رو* سای موسسات و گروههای کاری ویژه هریک از مسائل می باشد . در حال حاضر اولین بخش این شبکه ایجاد گردیده که جانشین نظامهای خود کار محلی خواهد شد . ضمناً* فعالیت در جهت بهبود بخشیدن به ساخت مراکز اطلاعاتی شاخه ای و منطقه ای و هماهنگ کردن خدماتی که این مراکز در سطوح مختلف، به استفاده کنندگان عرضه می کنند مرتباً* ادامه دارد . گروههای کاری و کمیته هایی ایجاد شده است که پیشنهاد های لازم را برای نحوه سازماندهی نظامهای اطلاعاتی شاخه ای در تعدادی از رشته های صنعتی ، کشاورزی ، ساختمان و غیره می دهند .

مساله دیگری که حائز اهمیت است ایجاد بخشهای اطلاعاتی در کارخانه های کوچک و متوسط است . هر شاخه از صنعت و هر جمهوری برنامه پنج ساله ای برای توسعه نظام اطلاعات علمی و فنی خویش دارد یکی از شاخصهای مهم توسعه ، تعداد مراکز جدیدالتاسیس در کارخانه ها و سازمانهای آن رشته از صنعت یا آن جمهوری در طول برنامه است به این ترتیب تعداد مراکز جدید اطلاعاتی مرتباً* در حال افزایش است .

توجه زیادی نیز به بهبود موقعیت اقتصادی مراکز اطلاعاتی و خود کفائی مالی آنان می شود . گرچه هدف از استقلال مالی در خدمات اطلاعاتی بهره گیری از اشاعه مواد اطلاعاتی و عرضه خدمات نیست بلکه همه تلاشها در جهت تسهیل دسترسی متخصصان و پژوهشگران به اطلاعات است ، ولی در مقرراتی که وضع گردیده هزینه هایی برای خدمات اطلاعاتی منظور شده است . این هزینه ها و همچنین افزودن پاره ای از مخارج اصلی به خدمات ، عواملی هستند که موجب بهبود توزیع و تمرکز تر شدن استفاده از مواد اطلاعاتی می شوند و ضمناً* یکی از مجراهای بازخوانی نظام در تهیه اطلاعات برای استفاده کنندگان می باشند البته بعضی از خدمات هنوز هم رایگان است و مخارج عمده مراکز توسط بودجه دولتی تامین می شود .

نکته شایان توجه اینست که در شوروی، توسعه نظام اطلاعات علمی و فنی در سطح ملی در زمره خدمات عمومی محسوب می شود که از نظر اهمیت همپایه و همسطح با آموزش ملی یا خدمات بهداشتی و درمانی است بدینجهت کمیته علوم و فنون شورای وزیران فعالانه می کوشد تا مشکلاتی را که در سر راه این نظام قرار دارد از میان بردارد و مدیرم نقایصی که در کارخانه ای از مراکز اطلاعات علمی و فنی دیده می شود، عملکرد آن تاکنون بسیار خوب و چشمگیر بوده است و با قاطعیت می توان گفت که این موفقیت مرهون برنامه ریزیهای صحیح، شناخت به موقع نیازها، توجه دولت به اهمیت و ارزش خدمات اطلاعاتی در پیشبرد اقتصاد ملی و حمایت وی از این برنامه ها از طریق تخصیص بودجه های کافی، تعیین خط مشی های اساسی، صدور فرامین و تصویب قوانین لازم بوده است.

هدفهایی که برای آینده این نظام در نظر گرفته شده دقیقاً درجهبست از بین بردن کاستیهای موجود و افزایش هرچه بیشتر کارایی آن است و با نگاهی به پیشرفت سریع و گسترش آن در سالهای اخیر می توان اطمینان یافت که دست اندرکاران و مسئولین امر قادر خواهند بود مشکلات موجود را با صرف کمترین هزینه در مدتی نسبتاً کوتاه به خوبی مرتفع سازند.

فهرست منابع

Arutiunov, N.B. "The State Scientific and Technical Information System of the USSR" International Forum On Information and Documentation, Vol. 1(4), 1976, pp: 3-11.

Chandler, G. Libraries, Documentation and Bibliography in the USSR 1917-1971. London, Seminar Press, 1972.

Chernyi, A.I. "VINITI: Science Information Activities Over Twenty-Five Years" International Forum On Information and Documentation, Vol. 2(4), 1977, pp: 3-9.

Kedrovskij, O. "The State Science and Technology Information System in the U.S.S.R." Unesco Bulletin for Libraries, Vol. 31(2), March-April 1977, pp: 86-97.

Mikhailov, A.I. "All-Union Institute of Scientific and Technical Information" Encyclopedia of Library and Information Science, 1968, Vol. 1, pp: 161-166.

Whitaker'78; An Almanack for the Year of Our Lord 1978.
London, Whitaker, 1977.

نظام اطلاع رسانی علوم و فنون

در

فرانسه

مقدمه

بررسی حاضر مروری است بروضع اطلاع رسانی و دکومانتاسیون کشور فرانسه و از آنجا که دانش دکومانتاسیون با دانش کتابداری پیوند بسیار نزدیکی دارد، در این بررسی مختصراً "از تاریخچه کتابخانه در فرانسه سخن می‌رود."

هدف بررسی ارائه تصویری کلی از وضع اطلاع رسانی و دکومانتاسیون در فرانسه است نه مطالعه مرکزی خاص، ولی از آنجا که مرکز ملی پژوهشهای علمی* مهمترین مرکز دکومانتاسیون علمی فرانسه است، در بسیاری از مباحث این بررسی به آن توجه خاص می‌شود و خدمات و وظایف آن بیش از سایر مراکزی که از آنها نام برده خواهد شد، تشریح می‌گردد.

در اینجا لازم به یادآوری است که اولاً "به علت توأم بودن اطلاعات در مورد مراکز پژوهشی و مراکز اطلاع رسانی در مدارك و مقالات بررسی شده، امکان تفکیك اطلاعات مربوط به فعالیتهای اطلاع رسانی در بعضی موارد وجود نداشته است." ثانیاً "به علت قلت منابع انگلیسی زبان موجود در ایران درباب این موضوع کاستی‌های بسیاری در این بررسی وجود دارد که امید است در فرصتهای مناسب جبران گردد."

* Centre National de la Recherche Scientifique.

تاریخچه و هدف :

کتابخانه ملی پاریس در واقع قرن‌ها پیش از این پایه گذاری شده است . شارل پنجم (۱۳۶۴ - ۱۳۸۰) اولین کتابخانه سلطنتی را در یکی از برجهای لـوور^۱ برپا کرد کتابخانه ملی در قرن شانزدهم در زمان سلطنت فرانسوای اول رونق گرفت ، وی در سال ۱۵۳۷ فرمان مون پلیه^۲ را امضاء کرد که بر طبق آن يك نسخه از هر کتابی که در فرانسه چاپ می شد می بایست در کتابخانه سلطنتی نگاهداری شود . در دوره سلطنت لوئی چهاردهم از طریق هدایا ، موقوفه ها ، خرید کتب و حتی تصـرف عدوانی مجموعه هایی از قبیل مجموعه گاستون داورلطان^۳ ، بتون^۴ ، فوکه^۵ ، مارول^۶ و همچنین با نسخ خطی ارسالی امپراطور چین ، کتابخانه سلطنتی غنی گردید در طول زمان با افزوده شدن مجموعه های دیگر کتابخانه غنی تر شد و بالاخره انقلاب فرانسه کتابخانه سلطنتی را ملی کرد .

به جرات می توان گفت که کتابداری در فرانسه شاهده دوره متمایز بسیار پیشرفته بوده است . اولین دوره دوره ای بود که موريس دو گاندیلا^۷ آن را رنسانس قرن دوازدهم

-
- 1- Louvre
 - 2- Ordonnance de Montpellier
 - 3- Gaston d'orleans
 - 4- Bethon
 - 5- Foquet
 - 6- Marolles
 - 7- Marice de Gandillac

نام نهاد پس از این دوره پیشرفت ، شاهد يك دوره سیر قهقهه‌رایسی در دوران-
حاکمیت اسپانیا و ایتالیا هستیم .

اولین کتابخانه های عمومی اروپا در زمانهای اخیر ، خیلی پیش از فرانسه
در قسمتهای مدرن ایتالیا تأسیس شد . فرانسه در طی قرون چهاردهم ، پانزدهم و
شانزدهم بعد از آلمان و هلند و اسپانیا قرار می‌گیرد .

دومین دوره پیشرفت با فعالیت‌های گابریل نود^۱ شروع شد . زمانی که کتابخانه
مازارین^۲ در سال ۱۶۴۳ باز شد ، مهمترین و باارزش‌ترین مجموعه کتابهای دنیا را
داشت . و بالاخره دوره سوم با تلاش کتابداران زیرکی مانند کشیش بیگن^۳ و باتام^۴ سیس
کتابخانه سلطنتی شروع شد . در همین زمان بود (سالهای ۱۷۸۰) که نظام
کتابخانه های پاریس شکل گرفت . این نظام به تنها در اروپا بلکه در امریکا هم به
عنوان يك نظام استاندارد شناخته شد . ماجرای پیشرفتهای آن زمان در زمینه
فهرست‌نویسی و طبقه بندی هنوز نوشته نشده است ، ولی مطالب بسیاری در کتاب
گابریل نود^۵ بوده بنام تاریخ فهرستهای کتابخانه ملی فرانسه (که در آن زمان کتابخانه
سلطنتی بود) می‌توان یافت .

تحولات زمان انقلاب هر چند که سازماندهی پیش از دهه ۱۷۸۹ را از بین
برد ولی رویای کتابداران پیشرو را تحقق بخشید و یا در تحقق آن بسیار موثر واقع
گردید .

1- Cabriel Naude

2- Mazarin

3- Abbe' Bignon

4- Systeme des libraries de Paris

5- The History of Catalogs of the Bibliotheque National

گزارش تالیسیران ، احتمالاً " اولین تلاش برای برقراری سیاست اخلاص رسانی در زمان جدید بود . حتی تاریخ بسیار مستند هلن دو فرن^۱ ، سیاست ملی کتاب را انقلاب بزرگی خواند ، نه تنها تلاشهای بسیاری برای تأسیس کتابخانه برای نخبگان صورت گرفت ، بلکه برای مردم هم کتابخانه تأسیس شد ، مانند کتابخانه ملی فرانسه ؛ کتابخانه ها نیز به نهاد های آموزشی مرتبط گردیدند . از قرن ۱۸ شاهد پیدایش کتابخانه های مهمی در فرانسه هستیم .

مارکی دوپالم^۲ که با دارایی بسیار زیادش تلاش می کرد تا کلیه کتابهای چاپ شده را گردآوری کند ، مجموعه ای ارزشمند داشت که هسته کتابخانه آرسنال^۳ را تشکیل داد . در این زمان کتابخانه های مهم دیگری نیز تأسیس شد . علاوه بر اینها اولین کد فهرستنویسی چاپ شد و تلاشی جدی برای تهیه فهرست مشترک ملی آغاز گردید و بالاخره نظام کلی کتابخانه برای عموم با تشکیل اکول سانترال بنا نهاده شد . متأسفانه وقایع زمان ناپلئون عکس العملی را که پس از سقوط روبسپیر^۵ شروع شده بود دوباره آغاز کرد و کتابخانه های اکول سانترال متروک ماندند . در زمان لوئی فیلیپ باردیگر دوران رونق کتابخانه ها آغاز گردید و در زمان ناپلئون سوم کتابخانه ملی گسترش یافت . در جمهوری سوم کتابخانه های فرانسه از نظر کمی و کیفی رشد چشم اندازی زیادی نداشتند .

بعد از سال ۱۹۱۹ تأثیر آمریکا بر کتابخانه های فرانسه چشمگیر بوده است اولین کتابخانه آموزشگاهی (Ecole Bibliothecaires) در سال ۱۹۲۵ با

-
- 1- Helen Dufrenne
 - 2- Marquis de Paulmy
 - 3- Bibliotheque de l'Arsenal
 - 4- Ecoles Centrales
 - 5- Robspierre

کمک انجمن کتابداران آمریکا^۱ تأسیس شد.

در سال ۱۹۴۵ اتحادیه فرانسوی دکومانتاسیون^۲، دوره های فنی برای دکومانتالیستها ترتیب داد که پنج سال بعد با تأسیس مؤسسه ملی فنی^۳ دکومانتاسیون^۴ رسمیت یافت. نهاد های دیگری نیز برای دکومانتاسیون بوجود آمدند از جمله انجمن دکومانتالیستها و کتابداران تخصصی^۵ و جز آن.

با وجود اینکه فرانسه در آغاز قرن نوزدهم اولین کشوری بود که آمارهای کتابخانه ای منتشر کرد مواد آماری برای ارزشیابی رشد کتابخانه های فرانسه تا حدی نادر است.

با بررسی مطالعه های مقایسه ای یونسکو، می توان به فاصله میان فرانسه و سایر کشورهای پیشرفته در امر کتابداری پی برد.

بر طبق مطالعات یونسکو کتابخانه های مدرسه ای در فرانسه رشدی بسیار کمتر از کتابخانه های عمومی دارند، بر اساس مدرک^۵ نسبتاً جدیدی، کتابخانه های دبیرستانی، با وجود پیشرفتهایی که از سال ۱۹۶۸ حاصل کرده اند، وضع بسیار اسفباری دارند. کتابخانه های دانشگاهی وضع بهتری دارند و کوششهای جدی و مهمی برای نوسازی و تقویت آنها صورت گرفته است.

اما پیشرفته ترین نوع کتابخانه در فرانسه کتابخانه های تخصصی و مراکز اطلاع رسانی است که بعضی نقش مراکز بین المللی را یافته اند و یا از اعضای بسیار

1- ALA

2- UFOD

3- Institut National de Techniques de la Documentation (INTD)

4- Association des Documentalistes et Bibliothecaires Specialises.

5- Jean Hassenford, La lecture chez les Jeunes et les Bibliothecque dans l'enseignement du Second degri. Institut Pedagogique national, Paris, 1969.

فعال شبکه های بین المللی هستند مانند : مؤسسه نفت فرانسه^۱ و مرکز دکوما تاسیون و کتابداری سازمان تحقیقات فضایی اروپا و بتدریج کتابخانه های متعددی در زمینه های مختلف با هدف های ویژه تأسیس شده است که هر یک خدماتی را در حیطه فعالیت خود ارائه می دهند .

نظام پژوهشی قوی یکی از عوامل موثر در همگامی کشور فرانسه با پیشرفتهای علمی و فنی است . دولت فرانسه که تا پیش از قرن بیستم از این امر غافل بوده است ، در سال ۱۹۰۱ مؤسسه ای جهت دخالت دولت در امور پژوهشی تشکیل داد و با کمک مالی به مؤسسات پژوهشی و تشویق و بسیج مردم به انجام کارهای پژوهشی پرداخت و برنامه ریزی امر تحقیقات را به عهده گرفت .

در سال ۱۹۳۹ با کوشش دانشمندانی چون امیل بورل^۳ (ریاضی دان) و ژان-پرن^۴ (فیزیکدان) مرکز ملی پژوهشهای علمی^۵ تأسیس گردید .

بخشهای پژوهشی این مرکز را می توان به دو نوع تقسیم کرد : بخش تحقیقات علوم پایه ، و بخش تحقیقات علوم کاربردی ، که هر یک نهادهای خاص خود را دارند و واحدهای پژوهشی علوم پایه و تاریخ تأسیس آنها عبارتند از :

— صندوق پژوهشهای علمی (۱۹۰۱)

— صندوق ملی علوم (۱۹۳۰)

— صندوق ملی پژوهشهای علوم (۱۹۳۵)

1- Institut Francais du petrol

2- ELDO - ESRO

3- Emile Borel

4- Jean Perrin

5- Centre National dela Recherche Scientifique (C.N.R.S)

واحد های پژوهشهای کاربردی و تاریخ تأسیس آنها عبارتند از :

— اداره اختراعات و اکتشافات (۱۹۱۵)

— اداره پژوهشهای صنعتی و اختراعات (۱۹۱۹)

— اداره پژوهشهای علوم ، صنایع و اختراعات (۱۹۲۲)

— مرکز ملی پژوهشهای علوم کاربردی (۱۹۳۸)

هدف مراکز بنا به نوع آنها و وظایفی که به عهده دارند متفاوت است و بنا به محدوده فعالیت ، در سطوح مختلف و موضوعهای متفاوت ارائه خدمت می کنند .

هدف مراکز اطلاعات در کشور فرانسه ، تغذیه محققین با اطلاعات لازم و ایجاد سهولت در امر دسترسی به اطلاعات است . مرکز ملی پژوهشهای علمی در ابتدا کارکنان مرکز خود را تغذیه می نمود ولی بعدها فعالیت آن به سطح کشور و حتی خارج کشور نیز گشایده شد .

سیاست گذاری :

شاه های سیاست ملی برای کتابخانه ها و خدمات اطلاعاتی به آهستگی ظاهر گردید . در آغاز دهه ۱۹۶۰ کمیته ای برای اطلاع رسانی علمی و فنی به ریاست پروفیسور بوتری تشکیل گردید که گزارشهای آن قانع کننده و کافی نبود و در آن زمان بهره اساسی از آن حاصل نشد . چند مقاله ای هم بعدها درباره وضع اطلاع رسانی علمی و فنی در فرانسه نوشته شد و انجمن ملی دکوماننتاسیون خودکار^۱ هم به مطالعه امکانات خودکار کردن کتابخانه ها و خدماتهای اطلاع رسانی پرداخت ، ولی باز هم نتیجه مطلوب حاصل نگردید . اما مطالعه ای که بعداً " توسط

1- Boutry

2- Association national Pour l'etude de la documentation automatique (ANEDA)

یکی از نهادها صورت گرفت نتایج بسیار جالبی بدست داد و در سطح بین المللی مورد توجه قرار گرفت ولی یافته ها و پیشنهاد های آن بسیار پیشرفته تر و نظری تر از آن بود که در شرایط آن زمان فرانسه قابل اعمال باشد *

دومین کمیته برای بررسی وضع اطلاع رسانی علمی و فنی در سال ۱۹۶۹ تشکیل گردید که یکی از نتایج آن ، تشخیص ضرورت تأسیس دفتری ملی برای اطلاع رسانی علمی و فنی بود در همان زمان مؤسسه پژوهش اطلاع رسانی کامپیوتری و خودکار^۱ تأسیس گردید *

در طی زمان با افزایش نیاز و توجه دولت و پیچیدگی پژوهشهای علمی در این کشور کمیته ای ملی از طرف نخست وزیر مأمور تنظیم و بررسی مسائل پژوهشهای علمی و فنی گردید * این کمیته مشورتی متشکل از ۱۲ نفر از اعضای هیئت علمی و نمایندگان نهاد های پژوهشی علمی و فنی است *

ساخت نظام :

واحد های پژوهشی و اطلاع رسانی فرانسه را می توان به دو دسته تقسیم کرد :

— واحد های دولتی

— واحد های خصوصی

واحد های بخش خصوصی نیز بر دو دسته هستند *

— واحد های پژوهشی مربوط به مؤسسات صنعتی

1- Institut de Recherche de,information et d,automatique

— واحدهای پژوهشی قراردادی

ارائه يك فهرست كامل و جامع از نام مؤسسات پژوهش ، اطلاع رسانی و دکومانتاسیون فرانسه کاری بسیار مشکل است^۱ .

در زمینه موضوعهای خاص نیز در فرانسه مراکز تخصص دایر شده اند و می توان با حدودی ، آمار بعضی از آنها را ارائه کرد ، برای مثال : در زمینه علوم طبیعی حدود ۲۰۰ ؛ فنون حدود ۴۰۰ ؛ کشاورزی حدود ۲۵۰ ؛ بهداشت عمومی حدود ۳۰۰ ؛ علوم اجتماعی حدود ۳۰۰ ؛ آموزش و پرورش حدود ۱۶۰ و حقوق حدود ۲۵۰ مرکز وجود دارد .

ارگانهای مسئول در مورد پژوهش و اطلاع رسانی و دکومانتاسیون در فرانسه عبارتند از :

— مرکز ملی پژوهشهای علمی ، که زیر نظر وزارت آموزش است ، توسعه و هماهنگ سازی و تشریح تمام فعالیتهای پژوهشی کشور را به عهده دارد .

این مرکز به دو شکل بر پژوهشهای علمی نظارت می کند :

— نظارت بر سازمان و اداره مؤسسات و آزمایشگاهها .

برای اطلاع از نام و وظایف و خدمات تعدادی از این سازمانها رجوع فرمائید به :

- 1- Report on France Libraries, Documentation and Information centers.
in A report Documentation and Information centers. Pakistan
National Scientific and Technical Documentation Center. Pakistan,
1962.
- World guide to Technical Information and Documentation Services.
UNESCO, Paris, 1975

— نظارت بر نقش و برنامه های مؤسسات و آزمایشگاهها ، حتی نهاد های

پژوهش خصوصی و مستقل نیز باید از طرف این مرکز تأیید شوند .

مرکز پژوهشهای علمی ، برای هماهنگی فعالیتهای علمی ، کمیته ای در ارتباط

با پژوهشهای علمی در سال ۱۹۶۶ در وزارت آموزش ایجاد کرد تا به امر توسعه و بسیج نیروی انسانی و فعالیتهای پژوهشی بپردازد .

اعضای مشورتی مرکز ملی پژوهشهای علمی از مدیران نهاد های پژوهشی

می باشند .

مرکز ملی پژوهشهای علمی دارای یک مدیر پژوهشی و دو معاون است که از

طرف هیئت مدیره تعیین می شوند ؛ هیئت مشاورین مدرسان مدیران است .

قدرت حقوقی مرکز به حدی است که اگر مؤسسه یا نهادی پژوهشی بدون اجازه

آن تأسیس شود ، می تواند آن را مورد تعقیب قرار دهد .

مرکز قادر است که برای بالا بردن سطح برنامه های پژوهشی پیشنهاد تأسیس

نهاد های پژوهشی را بدهد . مرکز ملی پژوهشهای علمی از ۳۴ بخش تشکیل شده

که با ۷۵۰ نفر اداره می شود . سه مرکز مهم خدماتی آن عبارتند از : اداره

اکتشافات و اختراعات و تحقیقات کاربردی ؛ مرکز دکومانتاسیون ، اداره آموزش مقدماتی

و تحقیقات فنی .

از دیگر ارگانهای مسئول ، بخش دکومانتاسیون و اشاعه آن می باشد که زیر نظر

نخست وزیر است . بخش امور کتابخانه ها و سالنهای مطالعه عمومی نیز مسئول

1- Direction de la Documentation de la Diffusionn.

2- Direction Charge de Bibliothèques et de la Lecture Publique.

کتابخانه ها است وزیر نظر وزارت آموزش است • بخش آرشیو^۱ که مسئول آرشیوها
است وزیر نظر وزارت فرهنگ است •

دفتر ملی اطلاعات علمی و فنی^۲، نهادی است رابط بین
وزارتخانه ها که با فرمان سال ۱۹۷۳ بوجود آمد وزیر نظر وزارت صنایع و تحقیقات
است • این نهاد خط مشی لازم در مورد اطلاع رسانی علمی و فنی را به دولت
می دهد و فعالیتهای سازمانهای اطلاع رسانی علمی و فنی فرانسه را نیز هماهنگ
می کند • این سازمان نقش هماهنگ سازی و تحرک بخشی را به عهده دارد •

در حال حاضر ماشینی کردن اطلاع رسانی و دکومانتاسیون در فرانسه پیشرفته
است و یکی از مهمترین سازمانهایی که به این امر می پردازد انجمن ملی پژوهشهای
فنی است •

برخی از مراکز اطلاع رسانی و دکومانتاسیون فرانسه عبارتند از : مرکز ملی
پژوهشهای علمی ، انجمن تحقیقات آب فرانسه^۳ ، مرکز دکومانتاسیون صنایع تولیدات
کشاورزی^۴ ، مرکز تحقیقات پلاستیک^۵ ، مرکز لیوسرم^۶ که با مدلاز همکاری می کند • مرکز
دکومانتاسیون علوم انسانی ، مؤسسه ملی علوم سیاسی و جز آن •

1- Direction des Archives

2- Le Bureau National de l'information Scientifique et Technique
(BNIST)

3- Association Francaise l'etude de eaux (AFED)

4- Centre de Documentation des industries Utilisatrices de Produits
agricoles (CUIVPA)

5- Centre d'etude des matieres Plastique (CEMP)

6- INSERM

7- MEDLARS

وظایف و خدمات :

در فرانسه نیز مانند سایر نقاط جهان ، وظایف مراکز اطلاع رسانی و دکومانناسیون بنابه تخصص و محدوده فعالیت متفاوت است و معمولاً " هر يك در جهت تغذیه کارکنان رشته مورد پوشش مرکز فعالیت می کند ، برای نمونه ، کتابخانه و بخش دکومانناسیون بخش فرهنگی یونسکو ، مسئول تهیه کتابشناسی ، بررسی در دکومانناسیون و پرداختن به واژگان این رشته است . چکیده علمی تهیه می کند و مطالعات دکومانناسیون و پژوهشهای کتابداری را به یکدیگر ارتباط می دهد و مسئولیت طبقه بندی دهد می به عهده این مرکز است ، ترجمه با استفاده از ابرازهای مکانیکی و آموزش کتابداران و دکوماننا لیستها را نیز به عهده دارد . جلساتی در سطح بین المللی تشکیل می دهد و انتشارات بسیاری دارد .

یکی از مهمترین مراکزی که نقش عمده ای در ارائه خدمات اطلاع رسانی دارد ، مرکز دکومانناسیون ، مرکز ملی پژوهشهای علمی است که در سال ۱۹۴۰ بوجود آمد . این مرکز داده های علمی را در اختیار دانشمندان علوم و فنون قرار می دهد . مرکز مورد نظر ۵ بخش اصلی دارد :

۱- خدمات دکومانناسیون : متخصصین ادواریها را برمیگزینند و از مقالات آنها چکیده تهیه می کنند که مقالات پس از طبقه بندی در بولتن سینیا لیتیگ که نشریه ای پایه برای نشر اطلاعات علمی است ، چاپ می شود . این نشریه شامل بیست بخش است و ۷۰۰۰ نشریه ادواری پایان نامه گزارشهای کنگرسها و جزآن را چکیده می کند ، بیش از ۴۳۰۰۰۰ مدخل دارد بطور

1- Bulletins Signaletiques

ماهنامه و درهم کرد فصلی منتشر می شود و نمایه ماهنامه و سالیانه
دارد .

۲- خدمات ترجمه : از مقالات تمام زبانها ترجمه تهیه می شود ولی تأکید
بیشتر بر روی زبان روسی است .

۳- خدمات کتابشناسی : علاوه بر تهیه کتابشناسیهای تخصصی ، براساس
تقاضا نیز کتابشناسی تهیه می شود . و در صورتی که مراجعه کننده
بتواند اطلاعات کامل کتابشناسی یک منبع را بیابد ، این بخش به او یاری
می رساند . تهیه فهرست کتابشناسیها نیز جزو خدمات این بخش است .

۴- خدمات تکثیر عکس : شامل تهیه میکروفیلم و رو برداشت از نوشته های
علمی و تکثیر مقالات چکیده شده در بولتن سینتیا لتيك می باشد . این
بخش ماشین چاپ زیراکس و چند دوربین در اختیار دارد که بوسیله آنها
از نسخه های خطی و با ارزش رو برداری نموده و در اختیار مراجعه
کننده می گذارد (تا اصل آن حفظ شود) .

علاوه بر اینها نظام اطلاع رسانی فرانسه خدمات دیگری ارائه می دهد

هارتند از :

— اشاعه اطلاعات گزیده که اولین بار در مرکز پژوهشهای آی بی ام در—
کت دازور^۲ در سال ۱۹۶۵ ارائه گردید و بعد در سال ۱۹۶۶ در
CSF و CNET و غیره ارائه شد .

1- SDI

2- Cote d, Azur

- تشکیل سمینارهای متعدد ملی و بین المللی
- فهرست نویسی مشترك و تهیه فهرستهای مشترك
- راهنمایی و رهبری محققین بطور مستمر *
- کمکهای مالی به محققین و دادن پاداش به آنها
- یکدست کردن و رواج واژگان و ساخت زبانی (با همکاری سازمان بین المللی زبان فرانسه)
- سازگار کردن روش ارائه محتوای مدارك مختلف
- استاندارد کردن روشهای تکثیر
- کاربرد اصطلاحنامه های چند زبانه به منظور مبادله ساده اطلاعات
- خدمات ارجاعی ، مبادله ملی و بین المللی مدارك و اطلاع
- تشکیل بانک داده ها
- آموزش نیروی انسانی برای دکومنتاسیون و کتابداری
- ترتیب جلساتی برای متخصصین و دکومنتالیستهای که بایک نظام کار می کنند و همچنین ترتیب جلسات ملی و بین المللی
- تشکیل آرشیو
- خدمات پاسخگویی به پرسشها
- تهیه نمایه برگه ای از پایان نامه ها
- تهیه فهرست براساس درخواست
- تهیه کتابشناسی با همکاری بین المللی
- امانت بین کتابخانه ها (تنها مرکز ملی پژوهشهای علمی روزانه بین ۱۵۰۰ تا ۳۰۰۰ مدرك در اختیار بیش از ۵۰ کشور می گذارد)

مرکز ملی پژوهشهای علمی کارکنان رشته دکومانتاسیون را آموزش می دهد و از کشورهای خارج نیز کارآموز می پذیرد . کلاً " در فرانسه آموزش برای اطلاع رسانی و دکومانتاسیون بسیار مورد توجه قرار گرفته است و سه مؤسسه دست اندکار آموزش می باشند ، مؤسسه ملی فن دکومانتاسیون^۱ مدرسه آموزش کتابداری و دکومانتاسیون مؤسسه کاتولیک پاریس^۲ ، و اتحادیه فرانسوی مبانی دکومانتاسیون^۳ .

دانشکده های فنی نیز اخیراً " مؤسسات متعددی برای تربیت متخصصین اطلاع رسانی دایر کرده اند . مهمترین مدرسه تربیت کتابداری ، مدرسه ملی کتابداری^۴ است .

ماشینی کردن :

ماشینی کردن خدمات اطلاع رسانی و دکومانتاسیون در فرانسه بسیار پیشرفت کرده است یکی از سازمانهای بنام در این زمینه انجمن ملی پژوهشهای فنی^۵ است . کاربرد کامپیوتر در حد وسیعی است و کمک آن نشریات مانند بولتن سینپالتیک منتشر می شود .

خودکار کردن کتابخانه ها هنوز پیشرفت لازم را ندارد ، برای تسریع این امر

-
- 1- Institute Nationale des Technique de la documentation (INTD)
 - 2- Ecole de Bibliothecaires Documentalists de l'institute Catholique de Paris
 - 3- Union Francaise des organismes de documentation (UFOD)
 - 4- Ecole National des bibliothecaire (ENSB)
 - 5- Association Nationale de la Recherche Technique (ANRT)

دفتر خود کار کردن کتابخانه ها^۱ تأسیس گردیده که مطالعاتی در این مورد انجام داده است *

روابط ملی و بین المللی :

بانک داده ها در فرانسه بسیار مورد توجه است و بهترین تجربه آن در اینسرم^۲ می باشد . بانک داده های مطالعات شهری اداره بررسیهای شهری پاریس^۳ نیز بسیار فعال است . از جمله شبکه های اطلاع رسانی عبارتند از : هرمس^۴ ، کادوس^۵ و سایکلاد شبکه های تجربی است که کامپیوترهای میزبان و نظامهای ترمینال را از طریق رابط های بسیار سریع به هم ارتباط می دهد . برنامه ریزی شبکه به شکلی است که شامل ۱۶ کامپیوتر میزبان از شش نوع مختلف است (از سال ۷۵ - ۱۹۷۴ بنا براین در طول سالهای ۷۵ - ۱۹۷۴ برنامه توسعه آن شامل تغییراتی از شبکه همگن کامپیوتر CII به شبکه ناهمگن شامل IBM و CDC و غیره است .

در سال ۱۹۴۵ مرکز دکومانتاسیون مرکز پژوهشهای علمی با کمک نظام کوردونیر^۷ ، اقدام به تهیه نمایه برگه ای از ترجمه های کامل شده یا در دست انجام مراکز دکومانتاسیون فرانسه نمود .

هدف این نمایه برگه ای روزآمد ، فراهم نمودن امکان دسترسی سریع و کامل به کلیه مدارک است . این نظام سودمند بیا و مشکلاتی دارد که در زیر به آنها اشاره می شود *

1- Burea Pour l'outomation des Bibliotheques (BAB)

2- INSERM

3- Atelier Perisien d'urbanisme

4- HERMS

5- CADUCEE

6- CYCLADES

7- Cordonnier

سودمندیهای نظام : تا حد بسیار زیادی از حجم کار می‌کاهند
طبقه بندی سریع می‌شود و امکان ارائه انواع اطلاعات زیر با تلفن فراهم می‌شود *

(۱) تمام مقاله های یک نویسنده در يك دوره زمانی منتشر کرده است

(۲) تمام مقاله های که در تاریخی مشخص در نشریه ای خاص منتشر شده
است

(۳) تمام مقاله های يك موضوع خاص

مشکلات نظام : اگر دو نفر يك روز کامل کاری بطور مداوم کار کنند نمی توانند
بیش از ۱۵۰۰ سوراخ روی برگه منگنه کنند ، بنابراین با تراکم مقالات ، افراد بیشتری
لازم خواهند بود و در نتیجه هزینه نیروی انسانی افزایش می‌یابد . علاوه بر اینها
سوراخ روی برگه در صورتی قابل اعتماد است که کارکنان باهوش و تاحد وسواس دقیق
باشند لیه برگه ها نیز صدمه ندیده باشند *

جامعه استفاده کننده :

هر مرکز بنا به تخصص و نوع فعالیت ، جامعه استفاده کننده خاص خود را دارد
و مراکز بزرگتری نظیر مرکز ملی پژوهشهای علمی در سطح فرانسه و حتی کشورهای
خارج ارائه خدمت می‌کنند . جدول زیر (۱) جامعه استفاده کننده و زمینه های
مختلف مورد تقاضا در مرکز ملی پژوهشهای علمی را نشان می‌دهد *

جدول ۱

کشورهای خارجی درصد	فرانسه		خدمات مورد تقاضا
	سایرین بخصوص صنایع خصوصی — درصد	استادها و سایر بخشهای درصد	
۵۰	۲۵	۲۵	بولتن سینیا لتيك
۱۵	۳۰	۵۵	تکثیر مدارك
ناچیز	۸۵	۱۵	ترجمه ها

نیروی انسانی :

وضعیت نیروی انسانی در این رشته در فرانسه چندان خوب نیست و این امر ناشی از هرم معکوس دکومان تا سیون در این کشور است . جدول (۲) نشانگر ، توزیع نادرست کتابداران و متخصصین اطلاع رسانی در فرانسه است .

جدول ۲

تعداد کتابداران حرفه‌ای و متخصص اطلاع‌رسانی			
نوع کتابخانه	(۱) در حال حاضر	(۲) مورد نیاز	نسبت (۱) / (۲)
کتابخانه‌های مدرسه‌ای	۱/۴۰۰	۴۳/۰۰۰	۱/۴۰
کتابخانه‌های عمومی	۸۱۰	۸/۳۰۰	۱/۱۰
کتابخانه‌های دانشگاهی	۹۰۰	۶/۰۰۰	۱/۷
کتابخانه‌های تخصصی (۴) ۱۰۰۰ و مراکز اطلاع‌رسانی		۵۰۰۰	۱/۵

تعداد کارکنان مرکز ملی پژوهش‌های علمی در سال ۱۹۶۷ بالغ بر ۱۳۵۰۰ نفر بود که ۵۵۰۰ نفر بعنوان محقق و ۷۸۰۰ نفر تکنسین و کادر اداری مشغول کار بودند. آمار فوق تمام ادارات و آزمایشگاه‌ها و دانشگاه‌ها و مؤسسات بزرگ علمی وابسته به مرکز ملی پژوهش‌های علمی را در بر می‌گیرد. * می‌توان گفت که ۷۰٪ محققین این مرکز از کادر دانشگاه‌ها هستند و ۵۰٪ تکنسین‌ها در خارج از تشکیلات مرکز کار می‌کنند.

۱- آمار جدول فوق تعداد نسبتاً " دقیق کتابداران حرفه‌ای و متخصصین اطلاع‌رسانی در فرانسه را نشان می‌دهد که تاریخ انتشار آن ۱۹۷۳ می‌باشد.

نتایج و پیشنهادها :

وجود مراکز خوب تحلیل اطلاع برای دانشمندان در رشته های تخصصی علوم و فنون ، نبود شبکه قوی کتابخانه مدرسه ای و عمومی را جبران نمی کند ، این کمبود خود برای کتابخانه های تخصصی ایجاد اشکال می کند ، زیرا مردم می که آموزش بهره گیری از منابع اطلاعاتی و منابع مرجع را ندارند برای نظام مشکلاتی را بوجود می آورند . علاوه براین چنین تبعیض غیر دموکراتیک بوده با ادعای ایده آلی دولت و جامعه فرانسه مطابقت ندارد ، زیرا فقط عده خیلی از نخبگان از خدمات کتابخانه ها بهره کافی می گیرند ، درحالیکه به اکثریت قریب به اتفاق مردم خدمات کم و ناکافی ارائه می شود . بواسطه افزایش کتابخانه ها و بالا رفتن میزان تحصیل کرده ها توجه بیشتری به این مسأله می شود و تلاشی برای جبران آن آغاز شده است .

مراجعہ

1. Brunet, R. "Information and Documentation in the Social Sciences in France. "Information Processing and Management 14(3/4) 1978.
2. "Centre Nationale de la Recherche Scientifique (CNRS)"; in: Encyclopedia of Library and Information Science. Vol 4.
3. Centre Nationale de la Recherche Scientifique. Service et Laboratoires Bureau 2 A - Relations Exterieures et Information.
4. Le Centre Nationale de la Recherche Scientifique. Ministere de l'Education Nationale.
5. "France, Librarary and Information Science Current ISSUES," in: Encyclopedia of Library and Information Science·Vol 19, 1973.

6. Kellerman, Luce; Nikki Voionmaa. "Research in the Social and Human Sciences and Information Activities, the Situation in France." Unesco Bulletin for Libraries. Vol XXX, No 6, Nov-Dec 76.
7. The Networking of Scientific and Technical Information. Organization for Economic Co-Operation and Development. Paris, 1974.
8. "Report on France Libraries, Documentation and Information Centers." in: A Report; Documentation and Information Centers. Pakistan National Scientific and Technical Documentation Centers. Karachi, Pakistan. 1962.
9. Study on National Structures for Documentation and Library Services in Countries With Different Levels of Development With Particular Reference to the Needs of Developing Countries. FID/DC Committee for Developing Countries Secretariat. Hungarian Central Technical Library and Documentation Centre, Budapest, 1971, 1973.

10. World Guide to Technical Information and Documentation Services, 1975.

11. World Guide to Library Schools and Training Courses in Documentation. Unesco ,Paris 1975.

۱۲- مروتی ، شهلا . "کتابخانه ملی فرانسه". نامه انجمن کتابداران ایران ،

دوره هشتم ، شماره سوم . پائیز ۱۳۵۴ .

۱۳- وزارت علوم و آموزش عالی . تحقیق برای تحقیق ؛ پژوهشهای علمی و صنعتی

در فرانسه . شماره ۴

تاریخچه

پیش از ۱۹۶۰ فعالیت های اطلاع رسانی علمی و فنی در جمهوری مردم لهستان
پراکنده بود. تغییر و تحول در جهت گسترش نظام اطلاع رسانی علمی و فنی از
۱۹۶۰، پس از حکم شورای وزیران مبتنی بر سازماندهی اطلاعات فنی و اقتصادی آغاز
شد.

در دهه ۱۹۶۰-۱۹۷۰ تصویب نامه های قانونی مهمی در مورد: ۱- سازماندهی
نظام اطلاعات فنی و اقتصادی ۲- مقررات امانت بین کتابخانه ها ۳- قانونی کردن
درستیابی رایگان به مجموعه کتابخانه ها صادر گردید. هدفهایی که در سالهای
۱۹۶۰ دنبال شد عبارت بودند از: گسترش نظام مراکز اولیه، تحقیق در علم اطلاع-
رسانی و کومانتا سیون، استفاده موثرتر از اطلاعات، ترکیب شبکه اطلاعات علمی و
آموزشی با شبکه اطلاعات فنی و اقتصادی. مسئولیت رفع نیازهای اطلاعاتی
استفاده کنندگان از مراکز اطلاع رسانی مرکزی به مراکز فرعی سپرده شد تا مراکز اطلاع رسانی
مرکزی فرصت بیشتری جهت تمرکز بر مسایل سازمانی و متدلوژیک بیابند.

در سال ۱۹۷۴ بر اساس توصیه وزیر آموزش عالی، برنامه ریزی نظام ملی
اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی SINIO آغاز گردید. مفهوم SINTO خلق يك نظام عملاً
یکپارچه است که نیازا استفاده کنندگان را چه از جهت مراجع (منابع ردیف دوم) و
چه از جهت منابع اطلاع (منابع ردیف اول) بدون در نظر گرفتن فرم، موضوع و محل
درستیابی مدرك برآورده کند. و بعنوان يك نظام اطلاعات علمی و فنی و سازمانی
که دامنه فعالیت های آن وسیع تر از محدوده ملی است و هماهنگی عملی در فعالیت های
اطلاعاتی مراکز مختلف اطلاع رسانی- بدون دخالت در امور داخلی سازمان، اهداف
وروند کارها- ایجاد می کند، محسوب می شود.

جزئیات طرح نظام ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO) بوسیله مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTO) با دقت تنظیم گردید . برنامه مقدماتی آن به سال ۱۹۷۶ رسماً تصویب گردید . در حال حاضر به رسم آنکه بسیاری از جزئیات آن هنوز مورد بحث است و به منظور اصلاحات ممکن مورد تجدید نظر قرار می گیرد ، مراحل اجرایی اولیه آن آغاز گردیده است . در این نظام شبکه اطلاعات اختصاصی ورشته ای بعنوان شبکه های فرعی SINTO در نظر گرفته شده اند .

هدف

هدف از ایجاد نظام ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO) عبارتست

از:

- ۱- ایجاد وحدت عملی در فعالیت های اطلاع رسانی کتابخانه ها و مراکز علمی و فنی و آرشیوها ، صرف نظر از نوع اداره تابعه .
- ۲- جریان یافتن هرچه کاملتر اطلاعات ردیف اول و دوم در درون رشته ها ، این جریان مستقل از قالب اطلاع (شکل مدرک) صورت خواهد گرفت .
- ۳- تاثیر هرچه بیشتر عملیاتی که عمدتاً از طریق اصلاحات سازمانی و فنی حاصل می شود .
- ۴- ارضای هرچه بیشتر نیازهای استفاده کنندگان .

ساخت نظام اطلاعاتی

- نظام اطلاعاتی لهستان از نوع متمرکزیش بینی شده است . وزارت آموزش عالی عهده دار نظارت مستقیم بر فعالیتهای مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTe) و رسیدگی به فعالیتهای کلیه کتابخانه های آکادمیک و تخصصی است . مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTe) مسئول هماهنگی کلیه فعالیتهای اطلاع رسانی در کشور و توسعه یک سیستم کامل اطلاعاتی که سراسر کشور را زیر پوشش خود قرار دهد ، می باشد .
- سه نظام اولیه از ساخت عملی نظام ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO)[†]
- بعنوان مرکزی ، رشته ای یا تخصصی ، و منطقه ای شناخته شده اند .
 - مراکز اطلاع رسانی مرکزی کارد کوماننا سیون را بروی یک نوع خاص از مدارك (همانند استاندارها ، پروانه های ثبت نوآوریها . . .) و یا در رشته ای اختصاصی انجام می دهند و در سطح کشور فعالیت دارند .
 - مراکز اطلاع رسانی رشته ای یا تخصصی که در موسسات تحقیقاتی و فاطر طراحانی و صنایع رایج باشند و در هر رشته تشکیل شبکه های فرعی را می دهند .
 - مراکز اطلاع رسانی منطقه ای که بمنظور رفع نیازهای اطلاعاتی مسئولان در باره مسائل محلی تشکیل میگردند .
- بر اساس اظهار نظر طراحان نظام ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO) این نظام انعطاف لازم را جهت تهیه و آماده سازی متمرکز بهمان اندازه روش فیر متمرکز دارا است .
- در لهستان حدود ۸۰۰۰ کتابخانه تخصصی و مراکز اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی که متخصص در گردآوری مدارك و ترفیب فعالیت های اطلاعاتی در رشته های خاص از علوم می باشند ، وجود دارد . برخی از این رشته ها دارای شبکه اطلاع رسانی

سازمان داده شده و ارگان مرکزی می باشند . بعضی رشته ها همکاریشان بر اساس توافقهای جداگانه صورت می گیرد . همچنین دفاتر اطلاعاتی وجود دارند که از لحاظ متخصص منحصر بفردند به مانند : مرکز استاندارد ها و اطلاعات مقیاس شناسی وروش ، مرکز اطلاعات پروانه های نوآوریها .

نظام های اطلاعاتی اختصاصی رشته ای بعنوان نظام های فرعی (SINTO) در سراسر کشور عمل می کنند یکی از شبکه های اطلاع رسانی رشته ای که به نحو موثر سازماندهی شده ، شبکه اطلاعات طب حیاتی است . این شبکه بوسیله کتابخانه بزرگ پزشکی که نظارت تخصصی بر کتابخانه ها داشته و بعنوان مرکز اطلاعات طب حیاتی عمل می کند کنترل می شود . این کتابخانه دارای ۷ شعبه در شهرهای مختلف است .

شبکه اطلاعات کشاورزی بوسیله کتابخانه مرکزی در وروش هماهنگ می شود . این کتابخانه خرید کتاب در کتابخانه های مختلف کشاورزی و امرود کوماناسیون و فعالیتهای انتشاراتی آنها را هماهنگ می کند . کتابخانه مرکزی کشاورزی فهرست مشترک نشریات ادواری کشاورزی و همچنین کتابشناسی متون تخصصی را تهیه می کند و آموزش کتابداران کشاورزی را سازمان می دهد .

در زمینه ارتباطات نیز یک شبکه اطلاعات برقرار است . این شبکه بوسیله کتابخانه مرکزی ارتباطات در وروش اداره می شود .

نظام ملی اطلاعات علوم اجتماعی (KSINS) نیز یکی از نظام های اطلاعاتی رشته ای است که آکادمی علوم لهستان مسئول اداره فعالیت های آن و ایجا هماهنگی با دیگر منابع مربوطه می باشد . مرکز اطلاعات علمی وابسته به آکادمی علوم لهستان (OIN) بعنوان یک مرکز عمده اطلاعات علوم اجتماعی و یک ارگان اجرایی عمل می کند .

کتابخانه ها و دفاتر اطلاعات نظامی نیز برای شبکه اطلاع رسانی سازمان داده شده اند کتابخانه های نظامی را می توان به کتابخانه های تحقیقاتی، حرفه ای و آموزشی تقسیم کرد. کتابخانه مرکزی نظامی در ورسو که به سال ۱۹۱۹ بنیاد نهاده شد، کتابخانه مادر در آرتش لهستان به شمار می رود.

وظایف

وظایف مراکز اطلاع رسانی لهستان در ساخت شبکه اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO) متفاوت است. سه نظام اولیه از ساخت علمی SINTO عبارتند از مرکزی، رشته ای و تخصصی، منطقه ای. در زیر وظایف مراکز در سطوح مختلف تشریح می شود:

۱- مراکز اطلاع رسانی مرکزی که کار در کماندا سیون را بر روی یک نوع خاص از مدارک (به مانند: استانداردها، پروانه های ثبت نوآوریها و غیره) و یا رشته اختصاصی خود انجام می دهند. از این گروه، وظایف دو مرکز عمده اطلاعات علوم و تکنولوژی، و علوم اجتماعی که در سطح کشور فعالیت دارند بیان می شود:

الف - مرکزی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTO)

مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTO) مسئولیت برنامه ریزی، هماهنگی و نظارت بر پیشرفت و فعالیتهای نظام اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی را بر عهده دارد. جهت تحقق این وظایف، توسعه فعالیتهای اطلاع رسانی را در سراسر کشور برنامه ریزی می کند، نظرسرا در زمینه موضوع، بودجه و برنامه واردات و توزیع مدارک تخصصی اعلام می دارد، برنامه ریزی و اجرای سیستم های خود کار اطلاعاتی را هدایت و هماهنگ می کند. در ساخت واحد های اطلاعاتی

و روشهایی که اعمال می شود نظر مشورتی می دهد . آموزش و تعلیم حرفه ای پیشرفته
 کارکنان اطلاع رسانی و آموزش مراجعه کنندگان در استفاده از اطلاعات راهما هنگ
 می نماید . برانتشار نشریات مربوط به خدمات اطلاعاتی نظارت دارند بعنوان يك
 موسسه اطلاعاتی در سطح مرکزی ، وظیفه نگهداری فایل مرکزی مدارك علمی داخلی
 و خارجی را براساس اطلاعات گردآوری شده از مراکز همکار عمیده دارد و همچنین
 موظف به تهیه و نگهداری فایل شناسانی واجدهای اطلاع رسانی در سطح لهستان
 است . در سطح کشور اطلاعات مربوط به تحقیقات پایان یافته ، کتفرانسها ، مجامع ،
 نمایشگاهها ، سفرهای رسمی خارجی و ترجمه مدارك فنی خارجی را گردآوری و آماده
 سازی می کند . از دیگر وظایف این مرکز معرفی خدمات اطلاع رسانی لهستان در خارج
 کشور و همکاری با مراکز بین المللی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی وابسته به کشورهای
 عضو کمکهای اقتصادی مشترك (COMECON) در تبادل اطلاعات است .

ب - مرکز اطلاعات علمی (OIN)

مرکز اطلاعات علمی بعنوان موسسه خدمات اطلاعات علمی آکادمی علوم لهستان
 عمل می کند . وظایف این مرکز بعنوان مرکز عمده اطلاعات علوم اجتماعی (COIN)
 عبارتند از :

- ب - ۱ - برنامه ریزی در جهت توسعه نظام ملی اطلاعات علوم اجتماعی و همچنین
 اداره و ابداع و نظارت بر تحقیقات مربوطه و امورتبلیغات عمومی
- ب - ۲ - نظارت نظری و عملی بر فعالیت های نظام ملی اطلاعات علوم اجتماعی
 (KSINS) و در مرحله اول بر رفع نیازهای استفاده کنندگان اطلاعات .
- ب - ۳ - تقلیل زمان لازم برای انتقال اطلاعات از منابع اطلاعاتی به
 استفاده کنندگان تا حد ممکن .
- ب - ۴ - تقسیم منطقی کار مصرفی و سواد ی که برای حفظ جریان نظام ضروری اند .

ب - ۵ - مشاهده و تجزیه و تحلیل کارنظام - بخصوص نیازهای استفاده کنندگان و توجه باین مسئله که به چه میزان این نیاز برآورده می شود و یا می تواند بشود و اجرای تدریجی اصلاحات .

ب - ۶ - سازماندهی و تفهیم لزوم همکاری این نظام با دیگر نظامهای ملی و خارجی. این مسئله قبل از هر چیز مربوط می شود به تاکید مخصوص بر شرکت نظام ملی اطلاعات علوم اجتماعی (KSINS) در نظام بین المللی اطلاعات علوم اجتماعی که بوسیله آکادمیهای علوم کشورهای سوسیالیست دایر گردیده است .

ب - ۷ - سازماندهی و اداره مستقیم سیستم های بازرسی در نظام اطلاعات علوم اجتماعی بمنظور استفاده از تجارب و تکنیکها .

۲ - مراکز اطلاع رسانی رشته ای یا تخصصی که در موسسات تحقیقاتی و یا در فاطر طراحی و غیره قرار دارند و با تاکید بر یک زمینه تخصصی خدمات خود را به سازمان یا گروهی از تشکیلات اقتصادی و صنعتی ارائه می دهند . وظایف این مراکز شامل تهیه مدارك داخلی و خارجی در محدوده موضوعی تعیین شده و تجزیه و تحلیل مندرجات آنها ، چکیده نویسی و تهیه سازی مقالات نشریات و گزارشهای علمی و فنی است .

در شبکه اطلاعات رشته ای و تخصصی ، وظیفه تهیه فهرست مشترك ، کتابشناسی های موضوعی ، توصیه های متدلوژيك و آموزش کتابداران آن رشته ها مرکزها در ویا کتابخانه مرکزی آن شبکه است . (۱)

Workshops

۱ - در منابع ذکرى از نوع دیگری از مراکز اطلاع رسانی با عنوان

رفته است . این مراکز عموماً " در بطن شرکتها ، کارخانجات و محل های کار ایجاد می شوند و وظیفه آگاهی رسانی مستمر به کارکنان سازمان را در باره پیشرفتهای فنی ، اقتصادی و سازمانی آن رشته بعهده دارند . این مراکز از موادی که بوسیله مراکز اطلاع رسانی رشته ای و تخصصی آماده سازی می شود استفاده می کنند .

۳- مراکز منطقه ای که بمنظور تامین اطلاعات درباره اقتصاد و صنایع محلی جهت استفاده مسئولان محلی دایر می گردند . این مراکز محلی مدارک ، اسنادها و پروانه های ثبت اختراعاتی که برای نیاز محلی اهمیت دارند جمع آوری می کنند و اطلاعاتی در مورد واحد های علمی و صنعتی و اقتصادی منطقه تهیه می نمایند . این گونه مراکز بولتن اطلاعاتی بر اساس نیاز منطقه انتشار می دهند .

خدمات

در لهستان اشکال مختلف خدمات اطلاع رسانی که با تهیه کتابشناختی آغاز گردید با ارائه داده های آماری و فاکت ها (fact) ادامه یافت ، تا حد تهیه بررسیمهای استنتاجی پیشرفت کرده است . فرم اولیه دادن اطلاع به استفاده کنندگان عبارتست از اطلاع در مورد منبع و محتویات آن . این گونه اطلاعات تکثیر شده و برای مشترکان در قالب کارتهای اطلاعاتی ، کتابشناختیهای موضوعی ، فهرست تازه های کتابخانه و قالبهای مشابه فرستاده می شود . اطلاعات استنتاجی بوسیله مراکزی که بهتر با زمان یافته اند و بر اساس نیاز و درخواست سطوح مدیریت و به ابتکار مرکز تهیه می شود .

انواع خدمات اطلاعاتی رایج عبارتند از : نمایه سازی و چکیده نویسی مقالات و گزارشهای علمی و فنی ، تهیه کتابشناختیهای موضوعی ، خدمات آگاهی رسانی مستمر و تهیه فتوکپی بر اساس درخواست . (۱)

(۱) - در مدارک بدست آمده به سرویس اشاعه اطلاعات گزینشی (SDI) و سرویس ترجمه اشاره ای نشده است .

خود کار کردن خدمات اطلاعاتی

در حوزه خود کار کردن ذخیره و بازیابی اطلاعات نتایج مهمی در لهستان بدست آمده است. در بین سیستم های بازیابی که مورد بهره برداری قرار گرفته است می توان سیستم های زیر را ذکر کرد:

- سیستم جستجوی پروانه های ثبت نوآوریها را مورد ساختمانی (BUDINDOK)
 - سیستم بازیابی گزارش سفرهای رسمی خارجی (ASIW)
 - سیستم بازیابی در مورد صنایع سنگین و ماشین آلات
 - سیستم بازیابی اطلاعات کتابشناختی در زمینه صنایع کشتی سازی (APIS)
- دریافت داده های اطلاعاتی از سیستم های خود کار خارجی بخصوص از سیستم جهانی اطلاعات وابسته به شورای همکاری مشترک اقتصادی (COMECON) و همچنین اشتراک سیستم های اطلاع رسانی مهم خارجی در تسریع امر دستیابی به اطلاعات از اهمیت زیادی در لهستان برخوردار است. کتابخانه بزرگ پزشکی (واقع در ورشو) که در سال ۱۹۴۵ تأسیس گردید از سیستم MEDLINE استفاده می کند.

در مراکز عمده اطلاع رسانی و کتابخانه های بزرگ آماده سازی اطلاع با استفاده از کامپیوتر صورت می گیرد. بعنوان نمونه مرکز اطلاعات علمی وابسته به آکادمی علوم لهستان جهت ارائه خدمات اطلاعاتی خود دارای چند دستگاه کامپیوتر ساخت داخل و خارج، چند دستگاه دوربین تهیه میکروفیش، لایبراتور، میکروفیلیم، دستگاه های تکثیر ساخت داخل و خارج (چکوسلواکی)، بیش از ۲۰ دستگاه خواندن میکروفیلیم و میکروفیش، لایبراتور عکاسی و دستگاه تله تایپ است.

همکاریهای بین المللی

لهستان در سطح بین المللی و در سطح کشورهای عضو کمکون (COMECON) با مراکز و موسسات اطلاع رسانی همکاری دارد . در ذیل همکاریهای بین المللی لهستان در امر اطلاعات علوم و علوم اجتماعی بطور جداگانه ذکر می شود :

در زمینه علوم اجتماعی

در چهار چوب قرارداد چند جانبه مربوط به نظام اطلاع رسانی بین المللی در زمینه علوم اجتماعی که در جولای ۱۹۷۶ بوسیله آکادمیهای علوم کشورهای بلخارستان ، چکوسلواکی ، مغولستان ، جمهوری دموکراتیک آلمان ، لهستان ، مجارستان و اتحاد جماهیر شوروی با امضاء رسید ، لهستان در زمینه مبادله نشریات اطلاع رسانی و تجارت بدست آمده ، تهیه و تدوین نشریات مشترک ، کار مشترک بر سازماندهی نظام اطلاع رسانی ، برنامه ریزی جهت خود کار کردن سیستم های بازایی اطلاعات ، تهیه اصطلاحنامه ، مبادله دانشجویان فوق لیسانس با کشورهای مذکور همکاری دارد . نخستین گامهای این همکاریها تبادل تجارت با و انتشارات بوده است .

برقراری ارتباط بین مرکز اطلاعات علمی (OIN) با چند موسسه اطلاع رسانی اروپائی و غیر اروپائی نیز آفا ز شده است . اقدامات اولیه بمنظور ایجاد همکاری بین این مرکز و مرکز کوماننا سیون مرکزی تحقیقات علمی (CNRS) (۱) فرانسه صورت گرفته است . ارتباطاتی جهت تشکیل کنفرانس ها ، سخنرانیه ها و مترسی رایگان به انتشارات اطلاعاتی مربوط به بخش کوماننا سیون و اطلاع رسانی علمی و فنی

1- Centre National de la Recherche Scientifique.

یونسکو (۱) ، MISAS ، موسسه اطلاعات علمی (ISI) (۲) نظام مبادله اطلاعات
سیاستهای علمی و فنی (SPINES) (۳) و همچنین مرکز وین (۴) گرفته شده
است مرکز اطلاعات علمی (OIN) عضو فدراسیون بین المللی دکومانتا سیسئون
(FID) (۵) و انجمن کتابخانه های تخصصی و فائز اطلاعاتی (ASLIB) (۶) است.
مرکز اطلاعات علمی (OIN) قصد دارد همکاریهای خود را با نظام های ملی
و بین المللی ، بخصوص با شرکت در نظامهای بین المللی در زمینه علوم اجتماعــــی
گسترش دهد .

در زمینه علوم و تکنولوژی

قراردادها و پیمانهای بمنظور مبادله اطلاعات توسط مرکز ملی اطلاعات علمی
و فنی و اقتصادی (CINTe) با مراکز اطلاع رسانی خارجی منعقد کرده است .
این مرکز جهت تدارک شبکه اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی با توجه به همکاریهای
بین المللی برنامه ریزی نموده و ارتباط لهستان را با نظامهای اطلاع رسانی خارجی
برقرار کرده است . متخصصان لهستانی ، در کل شبکه اطلاعاتی ، در ساخت نظام
جهانی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی که در خدمت کشورهای عضو کمکون (COMECON)
درآید شرکت دارند . در حال حاضر برخی از قسمت های این نظام مورد بهره برداری

۱- منظور Unisist است .

2- Institute for Scientific Information.

3- Science and Technology Policies Information Exchange System

4- Centre in Viena

به احتمال زیاد منظور مرکزی است که در مورد نظام بین المللی اطلاعات هسته ای کار
می کند

5- Federation International de Documentation

6- Association of Special Libraries and Information Bureau

قرار گرفته است . این قسمتها عبارتند از نظام اطلاعاتی شیمی و صنایع شیمیایی ،
نظام اطلاعاتی تحقیقات پایان یافته و اشاعه آن در سطح اعضای کمکسون
(COMECON) ، و همچنین در زمینه امور ساختمانی و صنایع مواد ساختمانی ، و
الکترونیک .

مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTe) عضو FID (۱) و ISO (۲)
و موسسات مشابه که دست اندرکار مسائل اطلاع رسانی علمی اند می باشد . بر اساس
اصول کلی مورد پذیرش نظام بین المللی اطلاعات علمی و فنی وابسته به کمک های
اقتصادی مشترک (۳) گسترش وسیع همکاری بین موسسات و نظام های اطلاعاتی
که در کشورهای سوسیالیست عمل می کنند با هدف توسعه بیشتر همکاری با دیگر
موسسات اطلاع رسانی خارجی و بین المللی تعارض ندارد .

گروه های استفاده کننده

استفاده کنندگان از اطلاعات علوم اجتماعی

توجه به نیازهای اطلاعاتی هر گروه از استفاده کنندگان داخلی در زمینه
علوم اجتماعی و وظیفه عمده نظام ملی اطلاعات علوم اجتماعی (KSINS) است .
این استفاده کنندگان را می توان به دو گروه تقسیم کرد : ۱- استفاده کنندگان

- 1- Federation International de Documentation
- 2- International Standard Organization
- 3- International System of Scientific and Technical Information
of the Council of Mutual Economic Association

سازمانی (شامل واحدهای رابط بهمانند مراکز اطلاع رسانی) ۲- استفاده کنندگان فردی .

استفاده کنندگان سازمانی که از سرویس های مرکز ملی اطلاعات (OIN) وابسته به آکادمی علوم لهستان بهره می گیرند شامل موسسات تحقیقاتی وابسته به مراکز علوم اجتماعی آکادمی علوم لهستان ، مدارس عالی در رشته های علوم اجتماعی و علوم انسانی و همچنین دیگر موسسات می باشد انتظار می رود که دیگر استفاده کنندگان سازمانی را نیز شامل شود . این گروه شامل موسسات غیر علوم انسانی که در زمینه مشکلات اجتماعی تحقیق و یا کارآموزش می نمایند می شود .

در میان استفاده کنندگان فردی از مواد اطلاعات علوم اجتماعی که از سرویس های OIN استفاده می کنند اعضا و کارکنان علمی آکادمی علوم لهستان و سازمانهای تابعه آن و همچنین کارکنان دانشگاههای تابع و پارتانهای علوم اجتماعی و علوم انسانی و قرار دارند .

بررسیهای اولیه نشان می دهد که در لهستان ۳ میلیون نفر قادر به استفاده موثر از اطلاعات علمی می باشند .

استفاده کنندگان بالفعل فردی در زمینه علوم اجتماعی عبارتند از :

- کارکنان علمی و دیگر افراد با تحصیلات آکادمیک که در موسسات تحقیقاتی اشتغال دارند (به غیر از آزمایشگاههای صنعتی و مراکز بررسیها) حدود ۴۰ هزار نفر
 - مدرسین دانشگاهی و سیکل دوم دبیرستان ۷۵ هزار نفر
 - دانشجویان در سطوح مختلف و کسانی که به مطالعات اجتماعی اشتغال دارند ۷۰ هزار نفر
 - کارکنان موسسات فرهنگی ۱۰۰ هزار نفر
 - روزنامه نگاران ، وکلای اعتماد و آنان ۱۰۰ هزار نفر
- در عمل حدود ۱۰۰ هزار نفر استفاده کنندگان از اطلاعات مشاهده می شود . دسته اول

عمدتاً علاقمند به اطلاعات Actographic (آمار و ارقام) هستند. دسته دوم که خواهان اطلاعات مستند می باشند. نسبت بین دو گروه هنوز روشن نشده است.

توسعه و بهبود برنامه ها

تحقیقات و بررسیهای متدولوژیک در قلمرو اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی
بوسیله موسسه اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (IINTE) که از لحاظ مدیریت
تابع مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (CINTE) است، هدایت می شود.
این موسسه پژوهشهای بنیادی و عملی و مطالعه بمنظور توسعه در جهت بهبود
نظام ملی اطلاع رسانی انجام می دهد، نیازهای استفاده کنندگان از اطلاعات
را تجزیه و تحلیل می نماید، در جهت گسترش نظام اطلاع رسانی تلاش می کند،
به بررسی جهت و گرایش پیشرفتهای اطلاع رسانی جهانی و تطبیق آن با نیازهای
محلی می پردازد، تحقیقات و بررسیهای متدولوژیک در زمینه اطلاع رسانی راهما هنگ
می نماید.

بررسی و تحقیق در مسایل اطلاع رسانی و مشکلات زیانشناسی در مراکز مهم زیر

نیز صورت می گیرد.

- مرکز اطلاعات علمی وابسته به آکادمی علوم لهستان

- موسسه سازماندهی و مدیریت وابسته به آکادمی علوم لهستان

- وزارت علوم و آموزش عالی و تکنولوژی

- کتابخانه ملی

- کتابخانه بزرگ پزشکی

- مرکز کتابخانه بزرگ اطلاعات علمی - فنی وابسته به مدرسه عالی فنی -

Wroclaw

- سایر کتابخانه های تحقیقاتی و موسسات دانشگاهی کتابداری و علوم اطلاع -

رسانی و برخی از واحدهائی که به مسایل زبانشناسی و انفورماتیک می پردازد .

خلاصه مطالب و جهت پیشرفت اطلاع رسانی لهستان در نشریه ای با عنوان

دکوماننتاسیون و اطلاع رسانی علمی " (۱) که به چند زبان از جمله انگلیسی ترجمه

میشود منعکس میگردد .

موسسه اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (IINTE) نیز به انتشار نشریه ی

فصلی " بررسی مقالات در زمینه مشکلات اطلاع رسانی " و چند نشریه دیگر مبادرت

می نماید .

آموزش کارکنان

در هر شبکه اطلاعات اختصاصی رشته ای ، وظیفه آموزش کتابداران آن رشته

با کتابخانه یا مرکز اطلاعات مادر آن شبکه می باشد . مرکز ملی اطلاعات علمی و فنی و

اقتصادی (CINTe) وظیفه هدایت و هماهنگی برنامه های آموزش متخصصان

علوم اطلاع رسانی را بعهده دارد . این مرکز خود نیز به تشکیل دوره های آموزشی

از یک هفته تا سه هفته جهت آموزش پیشرفته کارکنان مراکز اطلاعاتی مبادرت می نماید .

قسمت عمده ای از برنامه آموزشی این مرکز به دوره های مکاتبه ای اختصاص دارد .

دوره های مکاتبه ای در سه سطح که حجم آن حدود کلاسهای ۷۲ ساعته تا

۱۲۰۰ ساعته است ، عرضه می شود . هر ساله حدود ۱۰۰۰ نفر در دوره های

1- Scientific Documesstation and Information

آموزشی CINTe شرکت می کنند .

مرکز اطلاعات علمی وابسته به آکادمی علوم لهستان نیز دوره های آموزشی کوتاه مدت و درازمدت براساس نیاز اعضای شبکه دایر می کند .
در سطح دانشگاهی نیز علاوه بر آموزش اولیه کتابداری و اطلاع رسانی ، سه دانشگاه دارای دوره شبانه برای فارغ التحصیلانی که متخصص در سایر رشته ها بوده و دو سال سابقه کار در کتابخانه را دارند ، می باشد .

بررسی کل

با توجه به این مسئله که طرح نظام اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی (SINTO) در سال ۱۹۷۶ به تصویب رسید و مقدمات آن به رقم آنکه بحث در جزئیات ادامه داشت بتدریج به اجرا درآمد و تا پایان دهه ۷۰ تنها مراحل از این طرح انجام شد ، هرگونه اظهار نظر در مورد نقاط قوت و ضعف آن موکول به اجرای کامل طرح خواهد بود .
بطور کلی می توان گفت لهستان بخوبی توانسته است نیروی خود را جهت استفاده هرچه موثرتر از منابع و امکانات موجود بسیج نماید و از طریق ارتباط با مراکز اطلاع رسانی کشورهای عضو کمکون (COMECON) این بهره گیری را تا سطح منابع و امکانات کشورهای اروپای شرقی گسترش دهد .

کتابنامه

- Chelinski, Kyszard; and others. Information and Documentation on Social Sciences in Polish People's Republic. Information Processing and Management. Vol 14(1978). P.261-266.
- Encyclopedia of Library and Information Science, Vol 23. New York, Marcel Dekher Inc., 1978. P.61-91
- Kraus, David H.; and others. National Science Information Systems: a Guide to Science Information Systems in Bulgaria, Czechoslovakia, Hungary, Poland, Romania, and Yugoslavia. Massachusettes Institute of Technology, 1972.
- Lossev, K.S. Information and Documentation Services for Industry. Part I: Infor. & Doc. Services for Industry in CMEA Member Countries. Seminar on Industrial Information (for the ECAFE and ECA Regions). Tehran, 14-25 Sept. 1970.
- Nitecki, Joseph Z. National Network of Information in Poland. Journal of the American Society for Information Science. Sept. 1979. P.274-279.

نظام ملی اطلاعات علمی و فنی

در هند

تاریخچه ایجاد شبکه اطلاعات علمی و فنی هند

پس از پیدایش یونیسیست، هند بر عقیده اش مصمم تر شد که خدمات اطلاعاتی یکی از عوامل مهم و مؤثر رشد و توسعه کشور می باشد. بخصوص يك برنامه ریزی دقیق برای ایجاد يك سیستم اطلاعات ملی مناسب در مواردی چون تصمیم گیریها، انتقال تکنولوژی و ادامه منابع طبیعی مملکت بسیار مؤثر خواهد بود. در سال ۱۹۷۲ دولت هند پس از بررسی گزارش ارائه شده دکتر پیترلزار، مشاور خدمات اطلاعاتی یونسکو در هند، در مورد برنامه ریزی و ایجاد يك سیستم ملی اطلاعاتی در زمینه علوم و تکنولوژی در هند، موافقت خود را با برنامه پیشنهاد شده ابراز کرد. چون وجود يك سیستم اطلاعات علمی و ملی تأثیر زیادی در توسعه علوم و تکنولوژی و در نتیجه توسعه کشور می تواند داشته باشد از اینرو در برنامه ۵ ساله علوم و تکنولوژی هند (۱۹۷۹-۱۹۷۴) توسعه نظام ملی اطلاعات علمی و فنی نیز^(۱) پیش بینی شد و دپارتمان علوم و تکنولوژی هند به عنوان هسته مسئول ملی، مرکزی و اجرایی این نظام ملی موظف به انجام وظیفه گردید. در ابتدای برنامه سالیانه حدود ۱ میلیون روپیه به آن اختصاص داده شد و از سال ۷۷-۷۸ به بعد این مبلغ بطور ثابت پرداخت گردیده است سیاست کلی برنامه نظام ملی اطلاعات علمی و

1- National Information System for Science & Technology (NISSAT)

فنی و فعالیت های عمده آن به شرح زیر است :

الف - توسعه منابع اطلاعاتی

ب - بررسی استفاده کنندگان اطلاعات

پ - توسعه خدمات اطلاعاتی

ت - ازدیاد نیروی انسانی مناسب

ث - همکاری با سازمانهای ملی و بین المللی دیگری که خدمات اطلاعاتی

مشابه تهیه می کنند .

اهداف اساسی نظام

۱- ایجاد تسهیلاتی در امر انتخاب و آماده سازی مواد و مدارك و هماهنگی فعالیت های مختلف واحدهای اطلاعاتی و رهبری واحدهای اطلاعاتی که هر یک جداگانه خدمات اطلاعاتی تهیه و ارائه می کنند ، به منظور جلوگیری از دوبرساره کاری های غیر ضروری در مراکز اطلاعاتی ، کتابخانه ها و مراکز دگومانتاسیون کشور و همچنین ازدیاد کاربرد و پتانسیل اطلاعات موجود ؛

۲- اطمینان از دسترسی تعداد بیشتری از مردم در سطوح مختلف (استفاده کنندگان اطلاعات) به اطلاعات مورد نیاز بطور خلاصه و مفید و با صرف کمترین وقت و بودجه ممکن ؛

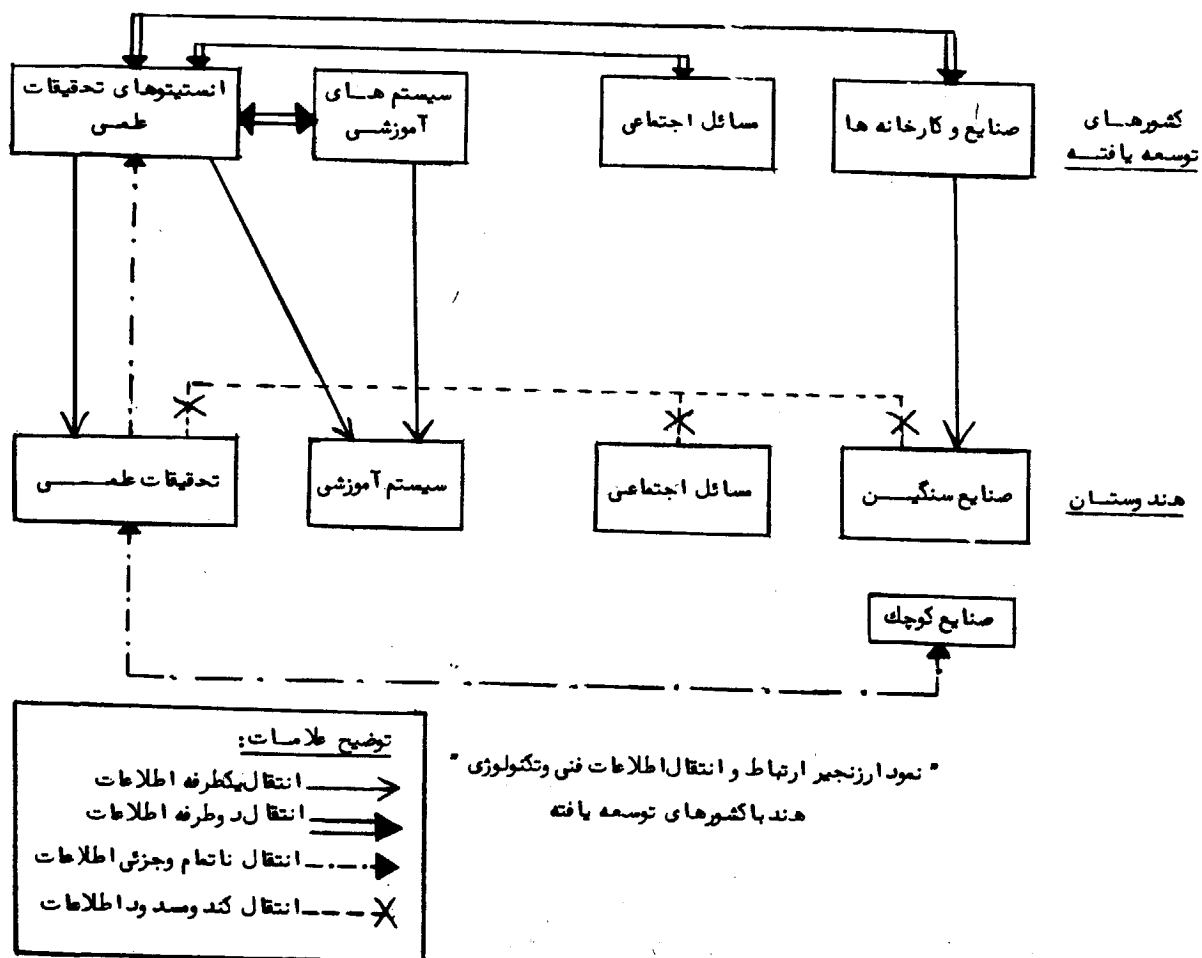
۳- استفاده از تکنیکها ، سیستمهای اطلاعاتی جدید و مناسب و استانداردهای

بین‌المللی به منظور امکان بهره‌مندی از کلیه برنامه‌های اطلاعاتی بین‌المللی
نظیر: یونیسکست، اگریس، اسپنز و فیره و در نتیجه توسعه و پیشرفت بیشتر و
سریع‌تر کشور؛

- ۴- تهیه خدمات اطلاعاتی صحیح و مناسب به نحوی که علاوه بر رفع
احتیاجات فعلی استفاده‌کنندگان، قابل توسعه برای رفع احتیاجات آتی تولید-
کنندگان، اشاعه‌دهندگان و استفاده‌کنندگان اطلاعات باشد؛
- ۵- استفاده مؤثر از خدمات و سیستمهای اطلاعاتی موجود و توسعه خدمات
و به‌کاربردن روشهای جدید هر کجا و هر وقت که لازم باشد؛
- ۶- تأسیس یا تشویق به ایجاد همکاریهای ملی و بین‌المللی و برقراری رابطه
مبادله اطلاعات و همچنین مبادله تخصص‌ها و مهارتها در صورت لزوم.

سیاست‌گذاری (تعیین اولویت‌های اطلاعاتی)

تعیین اولویت‌های اطلاعاتی بستگی زیادی به اولویت‌های برنامه توسعه علوم
و تکنولوژی مملکت دارد. یعنی برنامه‌های اطلاعاتی یکی از اجزای ترکیب‌کننده
برنامه‌های ملی کشور در زمینه علوم و تکنولوژی است. برنامه علوم و تکنولوژی نیز وابسته
به برنامه‌های توسعه اجتماعی-اقتصادی کشور می‌باشد. در ژوئن ۱۹۷۷ کمیته
مشورتی نظام ملی اطلاعات علمی و فنی با نمایندگی افراد مختلف از جناحهای مختلف
علوم و تکنولوژی ایجاد گردید. این کمیته در دپارتمان علوم و تکنولوژی مستقر بوده و

دائماً "نیازهای اطلاعاتی در زمینه‌های مختلف را بررسی و به منظور تعیین خطه‌های
و برنامه‌های نظام ملی اطلاعات علمی و فنی و تصمیم‌گیری و تعیین اولویت‌ها و
پیشنهادهای آن به دولت تشکیل جلسه داده و مذاکره و مشورت می‌کنند. چون امکان
توسعه و اجرای تمام برنامه‌های اطلاعاتی نظام ملی اطلاعات علمی و فنی در یک زمان
وجود ندارد لذا لازمت برحسب الویت برنامه‌های تحقیقاتی علوم و تکنولوژی کشور
برخی از پروژه‌ها، طرح‌ها و برنامه‌های اطلاعاتی انتخاب و به اجرا درآید.

در اینجا نمونه‌ای از برنامه‌های نظام ملی اطلاعات علمی و فنی که برای برنامه
پنج‌ساله پنجم کشور در نظر گرفته شده و براساس الویت‌ها پیش‌بینی شده ذکر می‌گردد:

۱- تهیه اطلاعات و داده‌های اطلاعاتی در زمینه منابع طبیعی

۱-۱- ایجاد مرکز ارجاعی برای داده‌های منابع طبیعی و مرکز دکومانتاسیون در

زمینه ژئوفیزیک

۱-۲- ایجاد بانک داده‌های اطلاعاتی در زمینه منابع طبیعی در موضوعهای زیر:

الف - ژئوفیزیک

ب - منابع ملی آشناسی

پ - منابع جنگل

ت - منابع اقیانوس

ث - نفت و گاز طبیعی

ج - زغال و مواد معدنی (گانی)

۱-۳- مراکز تجزیه و تحلیل اطلاعاتی در زمینه‌های :

الف - اطلاعات مربوط به ژئوفیزیک و جاذبه زمین

ب - اطلاعات مربوط به استخراج نفت

پ - اطلاعات مربوط به زلزله شناسی

ت - اطلاعات مربوط به منابع آب

ث - اطلاعات مربوط به استخراج مواد معدنی

ج - اطلاعات مربوط به شرح اقیانوس‌ها و دریاها

۲- علوم مربوط به جوشناسی و هواشناسی

مرکز دکومانتاسیون و مرکز گردآوری و پخش اطلاعات در مورد اطلاعات و داده‌ها^ی

مربوط به پیش‌بینی هوا و برنامه هواشناسی جهان .

۳- برنامه توسعه شهر و روستا

تکمیل سیستم کلی اطلاعاتی (شامل : مجموعه ، سازمان ، پخش اطلاعات و)

جهت برنامه ریزی در زمینه‌های موضوعی زیر :

الف - داده‌های اطلاعاتی در مورد چگونگی بررسی استفاده از زمین

ب - منابع مادی و زمینی

پ - اطلاعات اجتماعی - اقتصادی از قبیل : خانه سازی ، راه و ارتباطات ،

جمعیت و غیره . . .

۴- اطلاعات صنعتی و مهندسی

۴-۱- مراکز خدماتی و اطلاعاتی و دکومانتاسیون در زمینه:

الف - مواد و تجهیزات شیمیائی و فلزی (مراکز اطلاعاتی و تجزیه و تحلیل اطلاعات)

ب - مرکز تجزیه و تحلیل اطلاعات و داده‌ها در زمینه انتقال گرما و انرژی

پ - مرکز اطلاعات در مورد فلزات غیرآهنی

ت - مرکز داده‌های اطلاعاتی در زمینه تهیه سیم و کابل و وسائل وابسته

ث - داده‌های اطلاعاتی برای ماشین آلات

ج - داده‌های اطلاعاتی در زمینه وسائل و تجهیزات گرما

چ - اطلاعات تکنیکی - اقتصادی و بانک داده‌ها برای ابزار ماشین و تکنولوژی

تولید

ح - اطلاعات تکنیکی - اقتصادی در زمینه برش فلزات، قالب ریزی فلزات

و ابزارهای دستی

خ - اطلاعات تکنیکی - اقتصادی در زمینه وسائل مربوط به کنترل منظم سطح

انجام کار

د - اطلاعات ماشین برای صنایع پلیمرها

۴-۲- اطلاعات ساختمانی

الف- خدمات دکومانتاسیون و خدمات مراجعه برای طرحهای ساختمانی،

شکل و محدوده آن

ب - مراکز منطقه‌ای و اطلاعاتی برای ساختن مواد و تکنولوژی، آمار ساختمانی

و صنایع ساختمان

۴-۳- فرآیند تکنولوژی

توسعه یا ایجاد مراکز دکومانتاسیون و مراکز اطلاعاتی برای تهیه اطلاعات علمی و

تکنیکی - اقتصادی در زمینه موضوعهای زیر:

الف - مراحل رشد و تغذیه

ب - تکنولوژی چرم

پ - دارو و مواد دارویی

ت - پارچه

ث - گونی و طناب سازی

ج - لاستیک

چ - پشم

ح - رنگریزی و نقاشی

ه - اهمیت به اطلاعات و توسعه تسهیلات اطلاعاتی مجتمع مربوط به شورای

تحقیقات علمی و صنعتی (۱)

الف - توسعه مرکز دکومانتاسیون علمی و ملی هند (۲) به منظور انجام وظیفه به

عنوان يك مرکز ارجاعی و مرکز تعلیماتی و آموزشی در زمینه علوم و تکنولوژی روشهای

اطلاعاتی و شناساندن وظایف قبلی و جدید آن به مردم

1- Council of Scientific and Industrial Research (CSIR).

2- Indian National Scientific Documentation Centre (INSDOC).

ب - توسعه مرکز ملی تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات تکنولوژی و در نتیجه تهیه سرویس اطلاعاتی و گزارشهای تحقیقی، تعیین وضع تکنولوژی در لا براتوارهای تحقیقاتی کشور.

پ - شناساندن وظایف کتابخانه ملی علوم و توسعه آن به منظور بهره‌دهی گرفتن وظیفه امانت مواد در زمینه علوم و تکنولوژی علاوه بر وظایف قبلی.

۶- کتابخانه ملی پزشکی

توسعه منابع و تسهیلات اطلاعاتی کتابخانه ملی پزشکی و استفاده از تکنولوژی اطلاعاتی جدید برای آن.

۷- اداره ثبت اختراعات

توسعه و بهبود دستورالعمل جستجوی اختراع و خدمات اطلاعاتی در زمینه اختراعات کشور.

۸- اطلاعات آماری

الف- توسعه تسهیلات و تشکیلات اطلاعاتی در دپارتمان آمار دولت هند.

ب - توسعه تسهیلات اطلاعاتی در مدیریت توسعه فنی به منظور تهیه (۱)

اطلاعاتی در مورد گنجایش صدور جواز و پروانه کار، آمار همکاریهای خارجی، سطح تولید و غیره.

۱- پیشبرد و توسعه تکنولوژی اطلاعاتی و طرحهای توسعه در زمینه های :

الف - تکنیک و فن میکروفرم کردن مواد ساختن وسائل مربوط به خواندن مواد

1- Directorate General of Technical Development.

میکروفرم شده .

ب - توسعه وسایل نسخه برداری و تکثیر مواد

۱- آموزش و تعلیم در فنون تکنولوژی اطلاعات

الف - بالا بردن سطح دانش نیروی انسانی مناسب در زمینه اطلاعات به

نحوی که همراه با توسعه برنامه های پیشنهاد و طرح ریزی شده

بتوانند جوابگوی نیاز باشد

ب - توسعه دوره های تعلیماتی و آموزشی موجود در زمینه علوم اطلاعات و

از دیار داده ها و ایجاد دوره های جدید اختصاصی در این رشته

پ - توسعه و پیشبرد تحقیقات در رشته کتابداری و فنون اطلاعات .

شکل و ساخت نظام

در حال حاضر وظایف و فعالیت های سیستم اطلاعات ملی کشور در سطح مراکز

اطلاعاتی موجود پایه ریزی و به اجرا درآمده است . همکاری و هماهنگی لازم و صحیح

بین خدمات مراکز مختلف و سازمان های مجزا از هم نیز تدریجاً بوجود خواهد آمد .

این سیستم در جهات مختلف طبقه بندی شده و به صورت زیر سازمان یافته است :

۱- مراکز اطلاعات شاخه های :

این مراکز در زمینه و محدوده " خاص موضوعی مربوط ، براساس نیاز استفاده -

کنندگان خود خدماتی در سطح ملی تولید می کنند . تهیه مجموعه وسیع و کامل از

مدارك مربوط به رشته اختصاصی، ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره، شرکت در برنامه های هماهنگی و همکاری با سایر مراکز اطلاعاتی کشور و همچنین سازمانهای رسمی اطلاعاتی نقاط دیگر جهان از جمله فعالیتهای این مراکز بشمار می آید. تعداد مراکز اطلاعاتی موجود در موضوعهای مختلف علوم و تکنولوژی، پزشکی، انرژی هسته ای، دفاع، صنایع کوچک، علوم اجتماعی، استانداردها و غیره زیاد است. برخی از این مراکز عبارتند از: مرکز د کومانتاسیون علمی و ملی هند، کتابخانه ملی علوم در دهلی نو، مرکز اسناد و کتابخانه ملی کشاورزی در دهلی نو، کتابخانه ملی پزشکی در دهلی نو، کتابخانه و خدمات اطلاعاتی مرکز تحقیقات اتمی باهاما در میخی، مرکز د کومانتاسیون و اطلاعات علمی دفاع^(۱) در دهلی نو، مرکز د کومانتاسیون ملی صنایع کوچک در حیدر - آباد، کتابخانه و مرکز اطلاعات استانداردها در موسسه استاندارد هند در دهلی نو^(۲) و مرکز د کومانتاسیون علوم اجتماعی در دهلی نو.

این مراکز اطلاعاتی و سایر مراکز اطلاعاتی مشابه با کمک مالی و تحت نظر طرح نظام ملی اطلاعات علمی و فنی تولید خدمات اطلاعاتی در سطح ملی را برعهده دارند. مراکز اطلاعاتی در سایر موضوعها و تولیدات مهم و معتبر و مورد نیاز نیز قرار است در واحدهای کتابخانه موجود در دانشگاه یا سازمانهای تحقیقاتی زیر نظر

-
- 1- Defence Scientific Information and Documentation Centre (DESIDOC).
 - 2- Small Enterprises National Documentation Centre (SENDOC).
 - 3- Indian Standards Institution (ISI).

نظام ملی اطلاعات علمی و فنی توسعه یافته و یا ایجاد گردد .

۲- مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای :

این مراکز طبق قرارداد به عنوان عناصر ارتباطی نظام ملی اطلاعات علمی و فنی در منطقه عمل کرده و کلیه موضوعهای علمی و تکنیکی (شامل کشاورزی و پزشکی) را زیر پوشش خود داشته و از منابع و متون قابل دسترس در مناطق مختلف مملکت بطور صحیح و کامل استفاده می کنند .

مرکز د کومانتاسیون علمی و ملی هند در دهلی نو خدمات منطقه شمالی را تهیه می کند . شعبه دیگر مرکز د کومانتاسیون علمی و ملی هند در بنگالور در منطقه جنوبی فعالیت می کند . قرار است مراکز منطقه‌ای دیگری در بمبئی (منطقه غربی) ، کلکته (منطقه شرقی) و مدرس (منطقه جنوبی) زیر نظر نظام ملی اطلاعات علمی و فنی تاسیس و شروع به کار کنند . مراکز اطلاعات منطقه‌ای کلکته در ساختمان انستیتوی پزشکی تجربی هند در شهر جاداوپور^(۱) از ژوای ۱۹۷۸ آغاز به کار کرده است .

۳- مراکز و واحدهای اطلاعاتی محلی :

این واحدها که جزئی از موسسات خصوصی و تحقیقاتی محسوب می شوند ، نیازهای اطلاعاتی و اختصاصی استفاده کنندگان داخلی موسسات نامبرده را برآورده می سازند . این واحدها اطلاعات خود را از مراکز اطلاعات شاخه‌ای^(۲) دریافت کرده

1- Jadavpur.

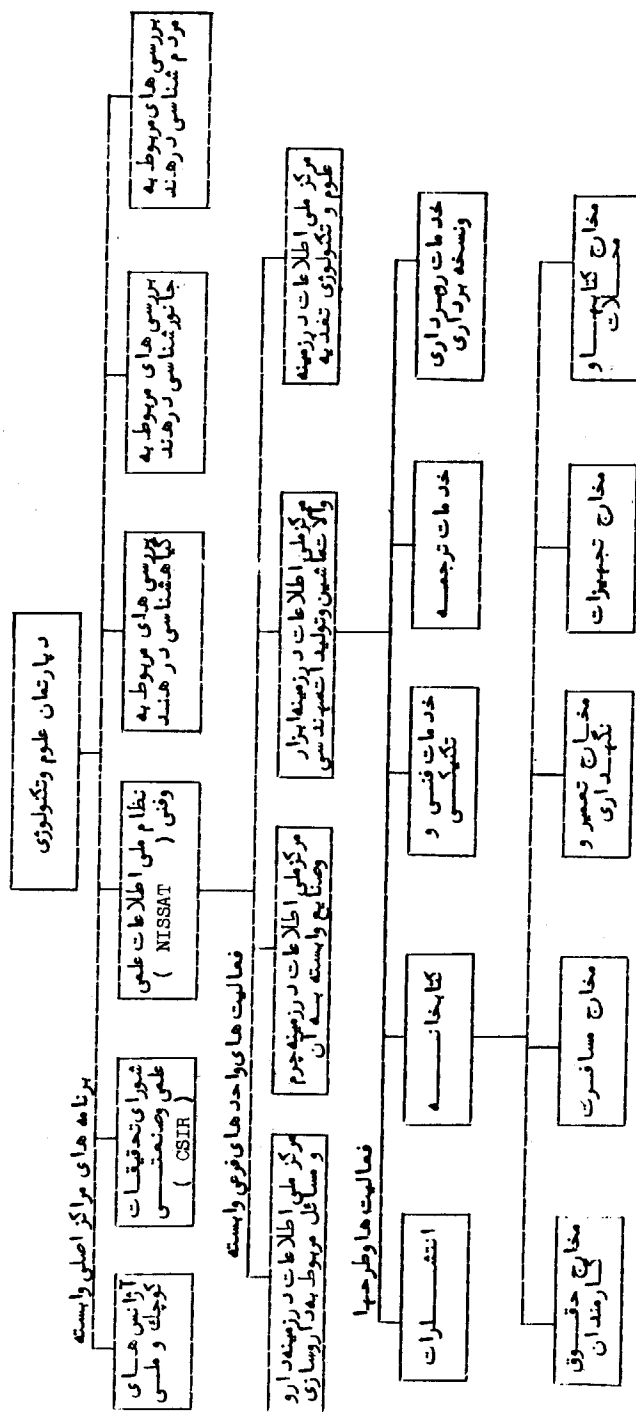
2- Sectoral Centres.

و به استفاده کنندگان خود منتقل می کنند . در حال حاضر حدود ۶۰۰ الی ۷۰۰ واحد اطلاعاتی محلی در کشور موجود است و انتظار می رود در آینده تعداد بیشتری از این نوع مراکز ایجاد شود و یا توسعه یابد .

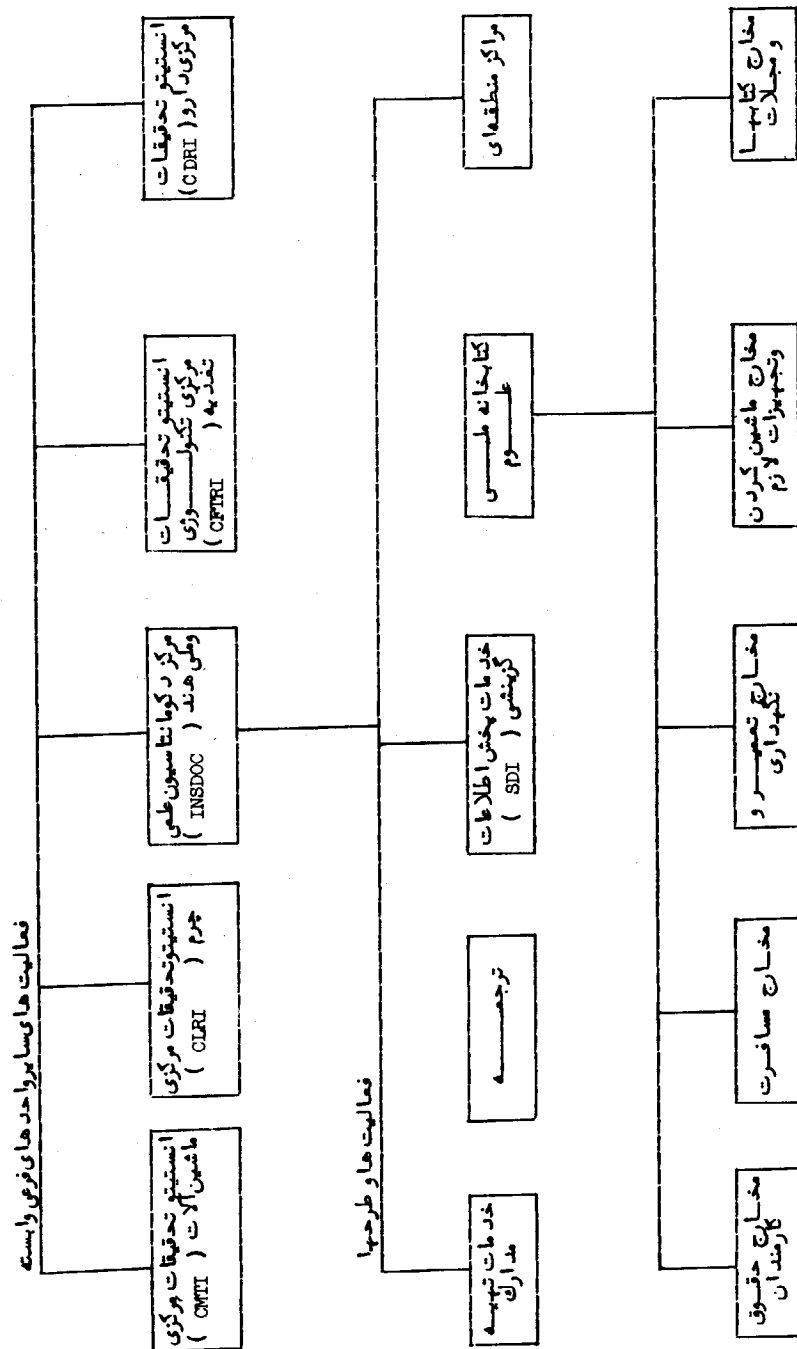
در پایان چنانکه از تقسیم بندی فوق مشهود است مراکز اطلاعاتی مختلف تحت نظر سرپرستی های مختلف (دیارتمان دولتی ، سازمانهای نیمه دولتی ، واحدهای مستقل ، واحدهای خصوصی) انجام وظیفه می کنند و خدمات اطلاعاتی گوناگون برای گروههای مختلف استفاده کنندگان خود تهیه می کنند . ولی بطور کلی می توان گفت که همگی براساس برنامه نظام ملی اطلاعات علمی و فنی انجام وظیفه می کنند و پیوستگی و ارتباط رسمی و غیررسمی بین آنها برقرار است . برای مثال امانت بین کتابخانه ها در میان کتابخانه های دانشگاهی و کتابخانه های شورای تحقیقات علمی و صنعتی و سایر کتابخانه ها برقرار است . در میان آنها هماهنگی و شبکه های کاری مستقیم نیز وجود دارد . برای مثال : تهیه مدارك و تسهیلات ترجمه از طریق مركز دكوماناسیون علمی و ملی هند و تهیه مدارك متمرکز و آماده سازی متمرکز در سطح کتابخانه های عمومی وجود دارد . با پیشرفت و توسعه طرح نظام ملی اطلاعات علمی و فنی امید است در سایر زمینه ها از قبیل : انتخاب مدارك ، تهیه مدارك ، آماده سازی مدارك ، خدمات اطلاعاتی توسعه نیروی انسانی مناسب و وارد در فنون اطلاعاتی و مانند آن ، شبکه ارتباطی رسمی و متمرکز ایجاد و یا رابطه های موجود شناسائی و توسعه یابد .

شماره‌های سازمانی :

در پارلمان علوم و تکنولوژی دولت هند
نمایندگان طبه‌پندی شده واحد های تابعه

شمع‌های سازمانسی (بقیه):

وظایف و خدمات

چون وظایف و خدماتی که در مراکز ملی اطلاعات و مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای و مراکز اطلاعاتی فرعی در زمینه صنایع و کارخانه‌ها^(۱) و بالاخره واحدهای اطلاعاتی محلی با یکدیگر متفاوت است لذا به شرح وظایف و خدمات هر یک بطور جداگانه پرداخته می‌شود :

۱- مراکز ملی اطلاعات :

این مراکز مسئولیت هماهنگی، سازمان‌دهندگی و تهیه خدمات اطلاعاتی در سطح ملی که دارای پوشش موضوعی وسیع بوده و فعالیت موضوعی آن در سطح ملی باشد را برعهده دارند. این مراکز اطلاعاتی زیر نظر نظام ملی اطلاعات وظایف و خدمات زیر را انجام می‌دهند.

الف - برنامه‌ریزی و هماهنگی فعالیتهای اطلاعاتی که زیر نظر و در حیطه و اختیاراتشان باشد؛

ب - توسعه و نگهداری مجموعه مدارکی که در سطح ملی اساس و پایه خدمات اطلاعاتی و خدمات دکومانتاسیون می‌باشد؛

پ - تشویق به همکاری و ایجاد زمینه همکاری جهت تهیه منابع اطلاعاتی

خارجی؟

1- Discipline / Industry - Oriented Branch Information Centres.

ت - گردآوری و تهیه فهرست مشترک از منابع اطلاعاتی که در زمینه کاری و فعالیت خودشان است؛

ث - تهیه خدمات آگاهی رسانی جاری در زمینه اطلاعات طعی و فنی هندا از منابع اطلاعاتی منتخب خارجی یا در زمینه های موضوعی مورد نیاز و یا در زمینه هایی که مراکز اطلاعاتی شعبه مربوط به آن موضوع وجود ندارد؛

ج - توسعه و نگهداری بانکهای اطلاعاتی در زمینه های مربوط به خود به طریقی که داده های آن نمایانگر فعالیتها و پیشرفتهای آن منطقه در آن موضوع باشد؛

چ - تهیه خدمات ترجمه متن مرتبط با فعالیت خود؛

ح - تهیه نسخه های مدارک بر حسب درخواست؛

خ - تهیه و ایجاد تسهیلاتی برای تکثیر و نسخه برداری (تهیه میکروفیلم میکروفیش و غیره)؛

د - سازمان دادن و روشن کردن چگونگی و روش پخش خدمات اطلاعاتی بر اساس بانکهای، اطلاعاتی و منابع اطلاعاتی خودشان و با استفاده از خدمات اطلاعاتی قابل دسترس در فرمهای که بوسیله ماشین خوانده می شود.

ذ - سازمان دادن و ایجاد تسهیلاتی برای آموزش و تعلیم فنون اطلاعات،

- د کومان‌تاسیون، کامپیوتر، نسخه‌برداری، ترجمه و مانند آن؛
- ر - انجام و برگزاری تحقیقاتی در زمینه د کومان‌تاسیون، فنون اطلاعات، علوم کامپیوتری، نسخه‌برداری، ترجمه و غیره؛
- ز - تهیه و ایجاد خدمات مشاوره برای مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای، مراکز اطلاعاتی شعبه و مراکز یا واحدهای اطلاعاتی محلی؛
- ژ - توسعه ارتباطات و همکاری‌ها با مراکز اطلاعاتی و د کومان‌تاسیون مشابه خارجی.

۲- مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای:

- این مراکز در مناطق معین قرارداد موظف به انجام وظیفه می‌باشند و وظایف اساسی این مراکز اطلاعاتی به شرح زیر است:
- الف - بررسی منابع اطلاعاتی موجود و مورد استفاده مراجعان و سازمان‌دادن منابع و تسهیلات اطلاعاتی و در نتیجه پی‌بردن به احتیاجات منطقه و نیاز اطلاعاتی آن؛
- ب - گردآوری، نگهداری، تازه کردن منابع مدرکی منطقه و انتشار فهرست مشترک در منطقه؛
- پ - ایجاد و به کار انداختن یک مرکز خدماتی خوب برای نسخه‌برداری مدارک در منطقه؛
- ت - تهیه و در دسترس قراردادن مدارک داخل و خارج از منطقه بر حسب درخواست.

۳- مراکز اطلاعاتی شعبه در زمینه صنایع و کارخانهها :

الف - انجام خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی (شامل پخش اطلاعات

گرفته به منظور آگاهی دائم و جاری از اطلاعات جدید علمی ؛

ب - تهیه کتابشناسی های موضوعی واپس نگر ؛

پ - فهرست مشترك موضوعی ؛

ت - خدمات مرجع و بازیابی اطلاعات بر حسب درخواست ؛

ث - تهیه اطلاعاتی در زمینه ثبت اختراعات ، استانداردها ، جزوه ها و

گزارشهای تحقیقاتی و غیره

ج - خدمات بازیابی و ارائه داده های علمی ، تکنیکی و اقتصادی ؛

چ - ارائه خدماتی از قبیل : بررسی متون علمی ، تهیه گزارشهای موضوعی که

نمایانگر بررسی وضع موجود است ، تهیه گزارش پیش بینی های علمی و فنی

و انواع دیگر خدمات اطلاعاتی تکنیکی - اقتصادی و مدیریت و غیره .

۴- واحدهای اطلاعاتی محلی :

این واحدها جزو دریافت کنندگان دائم اطلاعات از مراکز اطلاعاتی منطقه ای

و مراکز اطلاعاتی شعبه می باشند . این مراکز انواع مختلف خدمات اطلاعاتی

اختصاصی و مشخصی و تعیین شده را به استفاده کنندگان مستقیم خود در سازمان

مادر می دهند . به این لحاظ این مراکز باید در جریان تحقیقات ، تولید و توسعه

و سایر امور برنامه ریزی شده در موسسه مادر که زیر نظر آن انجام وظیفه می کنند

باشند. این مراکز با اطلاعات، مانند گزارشهای تحقیقاتی و مدارک و مواد انتشاراتی خود و موسسه خود، مراکز اطلاعاتی شعبه و مناطقی را تغذیه می کنند.

گروههای استفاده کننده اطلاعات

پس از مباحثات و بررسی های طولانی گروههای استفاده کننده اطلاعات از مراکز ملی اطلاعات به ترتیب الویت و تقدم به شرح زیر تعیین گردیده است؛

۱- متخصصین و دانشمندان حرفهای در موضوعهای مختلف.

۲- مدیران کارخانهها، تجار و بازرگانان.

۳- رؤسا و مدیران ادارات.

۴- افراد تحصیل کرده فیرم تخصصی.

۵- کارگران و کارمندان.

۶- مردم عامی و بیسواد.

برنامه های اطلاعاتی حال و آینده

بطور کلی برنامه های زیر توسط نظام ملی اطلاعات طی و فنی هندا انجام شده

و یا در نظر است انجام شود :

۱- کمک و حمایت و تقویت مراکز اطلاعاتی مناطقی و یا ایجاد آن در زمینهای تغذیه

چرم، دارو، مواد دارویی و ابزارآلات ماشین سازی و همچنین کوشش در راه ایجاد

مراکز اطلاعاتی منطقه‌ای در زمینه هواشناسی، منابع، انرژی، فزات، سیاست علمی و غیره انجام گرفته و قرار است تا پایان سال ۱۳۸۳ و یا ۱۳۸۴ حدود ۳۰ تا ۳۵ مرکز اطلاعاتی ایجاد گردد.

۲- حمایت و کمک به تشکیل دوره‌های آموزشی متعدد برای کارمندان رشته فنون اطلاعات. تا کنون دوره‌های آموزشی در بنگالور، مدرس، دهلی نو، بمبئی و کلکته برگزار شده است.

۳- کمک به طرح‌های آزمایشی با استفاده از خدمات اطلاعاتی، خدمات گزیده و واپس‌نگردان استیتوی تکنولوژی هند در مدرس زیر نظر یونیسیست با استفاده از چکیده نامه شیمی و سایر داده‌های اطلاعاتی. تا کنون حدوداً خدماتی برای ۱۰۰ استفاده کننده در هند، نپال و سری لانکا تولید شده است.

۴- حمایت و کمک به ایجاد مرکز ملی تهیه مدارک در کتابخانه ملی علوم (شامل تمرکز نشریات ادواری علمی خارجی و مجموعه وسیع نشریات ادواری)، پیش‌بینی شده بود که این مرکز از سال ۱۳۷۹ فعالیت خود را آغاز کند.

۵- سازمان دادن و ایجاد یک سیستم پیوسته کامپیوتری برای ارتباط دائم دانشمندان در هند با منابع اطلاعاتی جهان. در حال حاضر طرح تهیه ترمینالها در بمبئی و دهلی با اجرا گذاشته شده و در آینده نزدیک تسهیلات بیشتری بطور دائم برقرار خواهد شد.

۶- تهیه و تنظیم کتابهای راهنمای مهم مانند: راهنمای پروژه‌های تحقیقاتی

جاری، راهنمای تسهیلات موجود، راهنمای مراکز اطلاعاتی و مانند اینها که تا کنون به انجام رسیده است.

علاوه بر نکاتی که در فوق ذکر شده فعالیتهای کاری آینده نظام ملی اطلاعات علمی و فنی هند را می توان به شرح زیر خلاصه کرد.

ایجاد مراکز اطلاعاتی و تهیه خدمات بیشتر و کاملتر؛ بررسی کامل منابع اطلاعاتی موجود؛ مشخص کردن استفاده کنندگان و تعیین نیازهای اطلاعاتی آنان؛ مشخص کردن پروژه های مناسب و کمک به اجرای آن؛ تعلیم و آموزش نیروی انسانی مناسب در رشته فنون اطلاعات، به کاربردن تکنولوژی و استانداردهای مدرن و کوشش در راه خود کار کردن شیوه های خدمات اطلاعاتی؛ ایجاد برنامه های همکاری و هماهنگی با سیستم های اطلاعاتی بین المللی و آماده کردن یک طرح جدید برای بهبود و توسعه سیستم اطلاعات ملی.

اکنون بطور خلاصه به شرح برخی از برنامه های کاری آینده نظام ملی اطلاعات علمی و فنی هند پرداخته می شود:

— آموزش کارکنان در رشته فنون و خدمات اطلاعاتی

در هند دوره های آموزش کوتاه مدت، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا در رشته کتابداری و دکومانتاسیون و فنون اطلاعات موجود است. دوره های آموزش کوتاه مدت که گاهی پس از گذراندن این دوره های آموزشی گواهینامه های دریافت می دارند که معادل درجات فوق دیپلم و لیسانس ارزش

دارد و معمولاً "در سطح مراکز اطلاعاتی و منطقه‌ای مانند مرکز د کومانتاسیون علمی و ملی هند برگزار می‌گردد و گواهی آن مورد تایید وزارت فرهنگ و آموزش عالی هند می‌باشد. دوره‌های دراز مدت که در دانشگاه‌های هند بخصوص در دانشگاه دهلی نو برگزار شده و منجر به دریافت مدارک لیسانس، فوق لیسانس و دکتری می‌شود.

— خود کار کردن شیوه‌های خدمات اطلاعاتی.

از سال ۱۹۷۶ برنامه تجربی خدمات کامپیوتری پخش اطلاعات گزیده در هند با حمایت یونسکو شروع شد. از آن به بعد طرح مربوط به پخش اطلاعات گزیده که با استفاده از سیستم IBM 370 / 155 کار می‌کند در انستیتوی تکنولوژی هند در شهر مدرس فعالیت می‌کند. خدمات مزبور در مقایسه با خدماتی نظیر سیستم پیوسته بازیابی اطلاعات کتابشناختی منابع^(۱) بسیار ارزان و شاید تقریباً "مجانسی بدست دانشمندان هند می‌رسد. مشابه چنین خدماتی در مرکز د کومانتاسیون علمی و ملی هند نیز تهیه و ارائه می‌گردد. در نظر است در آینده نزدیک خدمات پخش اطلاعات گزیده از طریق توسعه نرم افزار مناسب و تسهیلات کامپیوتری در هند توسعه یابد. در آینده سیستم قادر خواهد بود که علاوه بر ارائه خدمات جاری، خدمات واپس نگر نیز در زمینه داده‌های بین‌المللی تهیه کند. در حال حاضر

1- On - Line Retrieval of Bibliographic Information Time Shared
(System Development Corp., U.S.A) (OkBIBIT).

خدمات دستی پخش اطلاعات گزیده در زمینه چرم وجود دارد که مشابه آن در سطح بین المللی وجود ندارد .

در نظر است بزودی مراکز اطلاعاتی شاخهای بطور آزمایش با کامپیوتر (بخصوص با انواعی از آن که در هند ساخته می شود) مجهز شوند تا بتدریج با توسعه سیستم اطلاعاتی از روشهای خود کار و کامپیوتر استفاده شود . همچنین براساس طرحی که دست اجراست بزودی مراکز اطلاعاتی منطقه ای از طریق گانالهای ارتباطی موجود با مراکز اطلاعاتی شاخهای به منظور استفاده از مدارك و اطلاعات یکدیگر بهم مرتبط خواهند شد .

— همکاریهای بین المللی

هند در دو برنامه بین المللی خدمات اطلاعاتی مشارکت دارد . این برنامه ها عبارتند از : برنامه بین المللی سیستم اطلاعاتی انرژی^(۱) و سیستم اطلاعاتی کشاورزی^(۲) از سال ۱۹۷۲ تا کنون اطلاعات ذخیره شده در برنامه بین المللی سیستم اطلاعاتی انرژی (درون داد) بر روی نوار کافذی و کاربرگه از مرکز تحقیقات اتمی باهاما در بمبئی به آنها ارسال می شود . متاسفانه به علت نیاز به تسهیلات کامپیوتری درست و مناسب ، نوارهای مغناطیسی مزبور نتوانسته است بطور کامل و کافی مورد استفاده قرار گیرد .

-
- 1- International Nuclear Information System (INIS).
 - 2- Agricultural Information System (AGRIS).

از سال ۱۹۷۶ تا کنون نیز اطلاعات ذخیره شده در برنامه بین الملل سیستم اطلاعاتی کشاورزی ارسال می گردد. موسسه ای که با برنامه مزبور مرتباً در ارتباط است شورای عالی تحقیقات کشاورزی هند^(۱) می باشد. این موسسه اطلاعات دریافت شده در روی نوارهای مغناطیسی را ماهانه بین ۳۵ انستیتوی کشاورزی در هند توزیع می کند. در انستیتوی تحقیقاتی آمار کشاورزی هند توسط کامپیوتر داده های مربوط به برنامه سیستم اطلاعاتی کشاورزی تهیه می گردد و ضمناً^(۲) اخیراً^(۳) در انستیتوی مزبور برنامه بازبانی اطلاعات از طریق داده های مربوط به سیستم اطلاعاتی کشاورزی توسعه یافته است. همچنین بانک یونسکو از سال ۱۹۷۶ با داده های اطلاعاتی رم در بحث بطور آزمایشی تماس دائم برقرار شده و در نظر است در آینده با کمک مالی یونسکو، هند از طریق سیستم روی خط یا پیوسته با داده های اطلاعاتی اروپا، آمریکا و استرالیا مرتبط گردد.

— توسعه و بهبود نظام در سطح کشور

از ابتدای برقراری نظام ملی اطلاعات علمی و فنی هند در نظر بوده است که این سیستم ظرف ۱۵ سال در سراسر کشور مستقر گردد و امید می رود که در سالهای آینده با پیشرفت و توسعه خدمات اطلاعاتی نظام مزبور به عنوان یک سیستم اطلاعاتی

1- Indian Council of Agricultural Research (ICAR).

2- Indian Agricultural Statistics Research Institute (IASRI).

3- B 4700 Burroughs.

کاملاً سازمان یافته و خوب شناخته شود . یکی از اشکالات عمده پیشرفت سیستم ، کمبود پرسنل آگاه با چند و چون سیستم است که گروه هماهنگ کننده نظام ملی اطلاعات علمی و فنی الویت زیادی برای رفع این مشکل قائل شده است . ضمناً " تشکیل میتینگ هائی با شرکت خبرگان بین المللی امکاناتی بوجود می آورد تا نظام مزبور بر اهدافش فائق آمده و هرچه زود تر به پیشرفت های بیشتر نائل آید .

منابع مراجعه

- ۱- وزارت فرهنگ و آموزش عالی . تحقیق برای تحقیق . نشریه شماره ۸ مدیریت تحقیق در هند . تهیه و تنظیم از فرج الله مجاب .
- 2- Library Science with a slant to Documentation. vol. 11,N.3-4
1974. p.97-106, 113-128
- 3- FID News Bull. vol.26. No.4 April 1976 P.48
- 4- R. Thiagarajon. National Information System for Science & Technology(NISSAT); Some problems and Prosects. India, 1979.
- 5- Unisist. A study on the Application of Scientific and Technological information in Development. Field study in India.(PGI / 78 / WS / 23) Paris, Unesco, 1978.
- 6- World guide to Technical Information and Documentation Services.
2nd ed. rev.8 enlarged. paris, Unesco, 1975. P. 232 - 270.
- 7- World guide to Library Schools & Training courses in documentation
Paris, Unesco, 1972. P. 87-95.

بررسی تطبیقی نظامهای اطلاع رسانی

(کشورهای انگلستان ، بلژیک ، ژاپن ، شوروی ، فرانسه ، لهستان ، هند)

بطور کلی در بررسیهای انجام شده دو مبداء تاریخی را می توان در مورد آغاز فعالیتهای اطلاع رسانی مشخص نمود . یکی قبل از قرن بیستم که مربوط به کشورهای انگلستان (قرن سیزدهم) ، فرانسه (قرن چهاردهم) و بلژیک (قرن نوزدهم) است . در این کشورها نظام کتابخانه ای ، خدمات اطلاعات علمی و فنی را نیز در بر می گیرد و تاریخهای ذکر شده در حقیقت آغاز فعالیت کتابخانه ای است به این جهت تفکیک این خدمات و تعیین تاریخ شروع خدمات اطلاعات علمی و فنی به معنای اخص آن امکان پذیر نیست* . مبداء دوم بعد از قرن بیستم است که مربوط به شوروی (دهه ۱۹۳۰) ، ژاپن (۱۹۵۷) ، لهستان (۱۹۶۰) و هند (۱۹۷۲) می باشد و تاریخ دقیق یا تقریبی پی ریزی نظام اطلاعات علمی و فنی کشورهای مذکور را نشان می دهد .

در کلیه کشورهای مورد بررسی ، هدف از تشکیل مراکز اطلاعاتی علمی و فنی ، تغذیه محققین با اطلاعات لازم و تسهیل امر دسترسی به اطلاعات از طریق گردآوری و آماده سازی اسناد و مدارك علمی و فنی و ارائه خدمات مناسب و مورد نیاز جامعه استفاده کننده می باشد . با توجه به ساخت نظامهای اطلاعاتی کشورهای مورد بررسی مشاهده می شود که در کشورهای انگلستان ، بلژیک و فرانسه بسیاری

* به عنوان مثال با وجود آنکه مرکز ملی دکوماناسیون علمی و فنی بلژیک به منظور ارائه خدمات ویژه اطلاعاتی در کشور در سال ۱۹۶۴ شروع به کار کرد ولی هنوز هم خدمات اطلاعات علمی و فنی جزئی از خدمات اکثر کتابخانه های کشور محسوب می شود .

از کتابخانه‌ها نقش مراکز اطلاعاتی را ایفا نموده علاوه بر انجام خدمات کتابخانه‌ای اجرای وظایفی را در جهت تحقق هدف فوق نیز عهده دار می‌باشند. در سایر کشورها نظام اطلاعاتی تقریباً "جدا از نظام کتابخانه‌ای عمل می‌کند". در این کشورها مراکز اطلاعات علمی و فنی مسئولیت اجرای وظایفی را در تیل به هدف فوق به عهده داشته فقط برحسب مورد و برای انجام پاره‌ای از امور با کتابخانه‌ها ارتباط برقرار نموده و با آنها همکاری می‌کنند.

از روند سیاست‌گذاری کشورهای مورد بررسی چنین برمی‌آید که بطور کلی دولت مسئول تعیین خط مشی اطلاعاتی می‌باشد. در این کشورها ارگانهای دولتی خاصی، بررسی نیازهای اطلاعاتی سازمانها و نهادهای دولتی و جامعه استفاده کننده را به عهده داشته و براساس آن اولیتهای اطلاعاتی را تعیین و به دولت پیشنهاد می‌کنند. شناسائی نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان در کشورهای مزبور از راههای متفاوتی انجام می‌پذیرد. برخی از کشورها مانند انگلستان، بلژیک، فرانسه و هند بطور غیر مستقیم یعنی بوسیله انجمنهای حرفه‌ای، نمایندگان گروههای مختلف علوم و فنون و کمیته‌های مشورتی در جریان نیازهای جامعه استفاده کننده قرار می‌گیرند ولی کشورهای دیگر یعنی ژاپن، شوروی و لهستان بصورت تقریباً "مستقیم از طریق مراکز اسناد و مدارك و یا از تماس مستقیم با استفاده کنندگان از نیازهای آنان آگاه می‌شوند".

جدول شماره ۱ ساخت نظام اطلاعاتی را در هر يك از کشورهای مورد بررسی نشان می‌دهد.

همانطور که در این جدول مشاهده می‌شود در این کشورها سه نوع ساخت به

جدول شماره ۱ : نوع نظامها

نام کشورها	غیر متمرکز	متمرکز	نیمه متمرکز
انگلستان	×		
بلژیک	×		
ژان			×
شوروی *			×
فرانسه	×		
لهستان		×	
هند			×

چشم می خورد : (۱) ساخت غیر متمرکز که در کشورهای انگلستان ، بلژیک و فرانسه حاکم بوضعیت اطلاع رسانی است . در این نظام ارگانهای بخشهای دولتی و خصوصی کشور جدا از هم و مستقلاً فعالیت کرده و نوعی انحصار طلبی در فعالیتهای آنها وجود دارد . (۲) ساخت متمرکز که در کشور لهستان وجود دارد . در این نظام کلیه فعالیتهای و خدمات اطلاعاتی بصورت متمرکز انجام می گیرد و مراکز اسناد و مدارک با بهره گیری از این خدمات متمرکز ، نیازهای اطلاعاتی جامعه

* گرچه در گزارشهای مورد بررسی ، از این نظام به عنوان نظامی نیمه متمرکز (تلفیقی) یاد شده ولی با توجه به نحوه فعالیتهای آن می توان گفت که بیشتر شکل متمرکز دارد .

استفاده کننده خود را برآورده می کنند . (۳) ساخت نیمه متمرکز که مربوط به کشورهای ژاپن ، شوروی و هند است . در این نظام بخشی از خدمات و فعالیتهای اطلاعاتی بصورت متمرکز و بخشی دیگر غیر متمرکز انجام می گیرد .

با توجه به اطلاعات حاصل از بررسیها چنین به نظر می رسد که در کشورهای غربی بیشتر نظام غیر متمرکز و در کشورهای شرقی بیشتر نظام متمرکز رایج است . ضمناً " دو کشور آسیایی مورد بررسی بنا به نیاز و امکانات خود ، نظام نیمه متمرکز را برگزیده اند . به سبب معایب و محاسن هر يك از نظامهای متمرکز یا غیر متمرکز محض ، کشورهای نظیر اتحاد جماهیر شوروی با وجود تناسب نظام متمرکز با ساخت اقتصادی - اجتماعی کشور خویش سعی دارند تا برخی از فعالیتهای متمرکز را به غیر متمرکز تبدیل نمایند و در عوض کشورهای نظیر بریتانیا که نظام غیر متمرکز دارند به لحاظ ضرورت ، می کوشند تا خدمات مراکز تخصصی هر زمینه را بصورت متمرکز در آورند . در تمام این کشورها ، ارگانهای دولتی مسئولیت نظارت بر فعالیتهای اطلاعاتی و یا هماهنگی آنها را در بخش دولتی به عهده دارند و سعی می کنند این امر را به بخش خصوصی نیز تعمیم دهند .

خدماتی که بوسیله مراکز اطلاعاتی کشورهای مورد بررسی ارائه می شود در جدول شماره ۲ منعکس گردیده است .

با توجه به اطلاعات حاصل از بررسیها می توان گفت که عده ترین و اساسی ترین فعالیت نظامهای اطلاعاتی این کشورها ، تهیه و انتشار مراجع اطلاعاتی از قبیل چکیده نامه ، نمایه نامه ، نقد نامه و بررسی نامه ، کتابشناسی موضوعی ، راهنماها ، فهرست های مشترک ، واژگانها و مانند آن است . از دیگر فعالیتهای عده این

جدول شماره ۲ : انواع خدمات و فعالیتهای اطلاعاتی

سایر فعالیتها				خدمات اطلاعاتی							تهیه نشریات اطلاعاتی				نام کشورها
مبادله	امانت	تشکیل سینار کفرازی کتابخانه ها	تهیه و نشریات و اطلاعات	ارجاع	پاسخگویی به مراجعان	مشاوره و راهنمایی	ترجمه	بخش اطلاعات گزیده	سایر منابع	کتابشناسی موضوعی	چکیده نامه	نامه			
×	×	*	×		×	×	×		×	×	×	×	انگلستان		
		×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	بلژیک		
×		*	×		×	×	×	×	×	×	×	×	ژاپن		
×	*	×	×		×	×	×	×	×	×	×	×	شوروی		
	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	×	فرانسه		
*		×	×		*	×			×	×	×	×	لهستان		
*	*	*	×		×	×	×	×	×	×	×	×	هند		

* اطلاعات مواردی که با ستاره مشخص گردیده از منابعی غیر از متن گزارشهای پیوست بدست آمده است .

— محلهای خالی جدول همین این امر نیست که فعالیت اطلاعاتی مورد نظر در کشور مربوط وجود ندارد بلکه به این سبب است که در گزارشهای تنظیم شده ذکری از آنها به عمل نیامده است .

کشورها می‌توان پاسخگویی به مراجعان ، خدمات ارجاعی ، پخش اطلاعات گزیده (SDI) و خدمات ترجمه را نام برد .

بر اساس گزارشهای پیوست گروههای استفاده کننده اطلاعات در هر کشور طبق ضوابط خاصی تعیین شده است . بدین لحاظ گرچه جامعه استفاده کننده در این کشورها کم و بیش مشابه است ولی به علت اعمال این ضوابط ، تقسیم بندی صوری گروهها تا حدودی متفاوت است . برای مثال در کشور ژاپن جامعه استفاده کننده اطلاعات به دو گروه دانشگاهی و صنعتی تقسیم می‌شود در حالیکه در لهستان از دو گروه سازمانی و فردی به عنوان جامعه استفاده کننده یاد می‌شود و در سایر کشورها حیطه فعالیت استفاده کننده اساس تفکیک گروهها را تشکیل می‌دهد .

بطور کلی می‌توان گفت که در کشورهای مزبور ، نظام اطلاعات علمی و فنی در مرتبه اول در خدمت دانشمندان ، محققان و متخصصان کشور است و در مرحله بعد مدیران ، دانشجویان ، کارکنان سازمانها ، کارگران و سایر افرادیکه به نحوی نیازمند اینگونه اطلاعات هستند از خدمات نظام بهره مند می‌شوند .

لازم به توضیح است که در گزارش کشور انگلستان از گروههای استفاده کننده مستقیماً " ذکر می‌شود که عمل نیامده اما از خلال گزارش چین برمی‌آید که استفاده کنندگان همان گروههای فوق الذکر می‌باشند .

جدول شماره ۳ سطوح برنامه های آموزشی کشورهای مورد بررسی را نشان می‌دهد .

جدول شماره ۳ : سطوح برنامه های آموزش دکومانانتا سیون و اطلاع رسانی کشورها

نام کشورها	کوتاه مدت	دانشگاهی	سایر برنامه ها
انگلستان	×	×	×
بلژیک	×		×
ژاپن	×	×	×
شوروی	×	×	×
فرانسه	×	×	
لهستان	×	×	×
هند	×	×	×

همانطور که در این جدول مشاهده می شود برنامه های آموزش دکومانانتا سیون و اطلاع رسانی در کشورهای مذکور مشتمل است بر : (۱) دوره های کوتاه مدت شامل دوره های کارآموزی ، بازآموزی و مکاتبه ای که تمام کشورهای مزبور به برگزاری يك یا همه آنها مبادرت می ورزند ؛ (۲) دوره های رسمی و دراز مدت دانشگاهی که در کلیه کشورهای مورد بررسی به استثنای بلژیک وجود دارد و در کشورهای انگلستان ، شوروی و هند تا اخذ درجه دکتری ادامه می یابد و بالاخره ؛ (۳) برنامه هایی نظیر برگزاری سمینار و کنفرانس یا ترتیب بازدید از مراکز اطلاعاتی که در اکثر کشورها به اجرا درمی آید . برنامه های اخیر و نیز برخی از برنامه های کوتاه مدت جنبه آموزش حین خدمت داشته و شرکت کنندگان آنها منحصر " کارکنان مراکز اطلاعاتی و متخصصانی هستند که تا حدودی با مبانی و شیوه های خدمات

اطلاع رسانی آشنایی دارند .

در مورد ماشین‌های کردن شیوه‌های اطلاعاتی می‌توان گفت که کلیه کشورهای مورد بررسی با بهره‌گیری از تکنولوژی جدید موفق به خودکار کردن بسیاری از فعالیت‌ها و خدمات اطلاعاتی خود گردیده‌اند . گرچه میزان و دامنه کاربرد کامپیوتر و ابزارهای جنبی آن در این کشورها متفاوت است ولی به نظر می‌رسد که همه آنها از اهمیت کمی و کیفی روشهای خودکار در عرضه خدمات اطلاعاتی آگاهی کامل دارند . از آنجا که فعالیت‌های مربوط به خودکار کردن شیوه‌های اطلاعاتی در برخی از کشورها بصورت پراکنده انجام می‌گیرد ، کشورهای مزبور سعی در یکپارچه کردن کلیه نظام‌های موجود کامپیوتری اطلاعات و تبدیل آن به یک شبکه خودکار داشته و می‌کوشند تا روش خودکار متمرکز را جانشین روشهای متداول خود کنند . علاوه بر این ، این کشورها به لزوم همکاری با برنامه‌های خودکار بین‌المللی واقف بوده نه تنها از خدمات آنها بهره می‌گیرند بلکه متقابلاً به تغذیه شعاری از آنها نیز می‌پردازند .

در رابطه با مسأله همکاری‌های بین‌المللی می‌توان اظهار داشت که تمام کشورهای مورد بررسی عضویت در سازمان‌های بین‌المللی را ضروری تشخیص داده‌اند . این کشورها در سمینارهایی که به منظور همکاری‌های بین‌المللی ترتیب داده می‌شود مشارکت فعال داشته و با مبادله اطلاعات و تجربیات با سایر کشورها به توسعه و بهبود نظام اطلاعاتی کشور خود کمک می‌کنند . ضمناً " بایستن قرارداد های دو یا چند جانبه با یک یا چند کشور دیگر به اجرای پروژه های مشترک می‌پردازند . این همکاریها بیشتر متوجه خودکار کردن شیوه های اطلاعاتی ، تهیه ابزارها و

منابع اطلاعاتی و آموزش و تربیت نیروی انسانی است • کشورهای شوروی و لهستان در این زمینه همکاریهای خود را بیشتر معطوف به کشورهای بلوک شرق کرده اند •

علاوه بر نکاتی که در فوق بدانها اشاره شد شاید بتوان نتایج حاصل از گزارشها را به صورت زیر جمع بندی نمود :

از میان نظامهای اطلاعاتی کشورهای مورد بررسی ، نظام اطلاعات علمی و فنی شوروی پیشرفت شایان توجهی داشته است زیرا دولت به لحاظ اهمیت فراوانی که برای نظام اطلاعات علمی کشور قائل است آنرا در ردیف آموزش ملی یا خدمات بهداشتی محسوب داشته و همواره می کوشد تا با ایجاد تسهیلات و استفاده از کلیه امکانات ، مشکلات موجود را برطرف سازد • اما نظام اطلاعات علمی و فنی بقیه این کشورها آنچنان که باید استقرار کامل نیافته و دلایل این امر در کشورهای مختلف ، متفاوت است • در انگلستان ساخت نظام بگونه ای است که نمی توان حد و مرزی میان خدمات و وظایف کتابخانه ها و مراکز دکومانتا سیون مشخص نمود در نتیجه هر چند که خدمات اطلاعاتی با ارزشی در کشور عرضه می شود ولی این خدمات ناقص بوده و لازمست که با هماهنگ کردن آنها در داخل کشور و توسعه ارتباطات با سایر کشورهای انگلیسی زبان به بهبود نظام پرداخته شود • در بلژیک به سبب بافت خاص اجتماعی کشور ، بین واحدهای اطلاعاتی همکاری لازم وجود ندارد به این جهت هماهنگ کردن فعالیتهای اطلاعاتی و استقرار شیوه های خودکار متمرکز از هدفها و جزو برنامه های ضروری و آتی کشور می باشد • در حال حاضر این کشور سعی می کند تا نیازهای اطلاعاتی خود را با پیوستن به شبکه های اطلاعاتی اروپائی تا حدودی مرتفع سازد • در ژاپن اگرچه خدمات اطلاعاتی با ارزشی با بهره گیری از امکانات و تسهیلات مجهز و مدرن ارائه می گردد ولی چون ارتباط و

هماهنگی لازم بین اجزای نظام اطلاعاتی خاصه در بخش خصوصی وجود ندارد گردش اطلاعات به خوبی انجام نگرفته و انحصارطلبی بخشهای خصوصی موجب می شود تا خدمات اطلاعاتی در بسیاری از مراکز مشابه ، تکرار شود . به علاوه دسترسی به اطلاعات به خصوص اطلاعات موجود در بخشهای خصوصی بسیار مشکل یا حتی غیر ممکن است . در نظام اطلاعات علمی و فنی فرانسه کاستیهای فراوانی از جمله کمبود نیروی انسانی ، نبود شبکه های قوی کتابخانه ای ، نبود برنامه آموزش استفاده کنندگان بچشم می خورد . این کشور می کوشد تا در برنامه های آینده خود به مسائل مذکور توجه بیشتری نموده و به رفع کمبودها بپردازد . در لهستان با توجه به نوپا بودن نظام اطلاعات علمی و فنی و اقتصادی ، در حال حاضر نمی توان در مورد نقاط ضعف و قوت آن بدرستی اظهار نظر نمود ولی بطور کلی می توان گفت که این کشور علاوه بر استفاده از نیرو و امکانات خود توانسته است با برقراری ارتباط با مراکز اطلاع رسانی سایر کشورهای بلوک شرق ، سطح امکانات و منابع خود را به خوبی افزایش دهد . در هند با در نظر گرفتن برنامه پانزده ساله ای که برای توسعه و استقرار کامل نظام پیش بینی شده هنوز فرصت کافی وجود دارد تا با برنامه ریزیهای هماهنگ مشکلاتی را که در حال حاضر در راه پیشرفت نظام بچشم می خورد مرتفع ساخته و به اهداف مورد نظر دست یافت .

ضمناً " چنین استنباط می شود که یکی از مشکلات عمده ای که اکثر کشورهای مذکور با آن روبرو هستند مسأله آموزش نیروی انسانی است . با تمام تلاشی که این کشورها برای آموزش و تربیت کارکنان مورد نیاز خود می کنند هنوز چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی با کمبود نیروی انسانی کارآ مواجه می باشند . در انگلستان با توجه به تعدد دوره های تخصصی علوم اطلاع رسانی و تعداد شرکت کنندگان

این دوره ها ظاهراً " از نظر کمی مشکلی وجود ندارد •

از آنجا که ساخت نظام اطلاعاتی تأثیر مستقیم و به سزائی در پیاده کردن نظام و توسعه و گسترش آن دارد به نظر می رسد که ساخت نیمه متمرکز به لحاظ ویژگیهای خاص خود بیش از دو ساخت دیگر می تواند در اجرای موفقیت آمیز نظام موثر باشد • بدین جهت شماری از کشورها ، خاصه کشورهای آسیائی آنرا مناسب تر تشخیص داده و در قالب این ساخت ، نظام خود را طرح ریزی و اجرا می کنند •

No. 259

Copies : 300

Published by the Iranian Documentation Centre

P.O. Box 51-1387 Tehran

1188, Enghelab Avenue, Tehran, Iran

Tehran Book Processing Centre Card Number M60-975

Islamic Republic Of Iran
Ministry Of Culture and Higher Education

An Outline of Information Systems in Iran and Some Other Countries

Part II

INFORMATION SERVICES IN IRAN

A Survey Of National Information System In :

**England , Belgium , Japan , Soviet Union , France
Poland , And India**

Tehran

IRANIAN DOCUMENTATION CENTRE

1982

17